

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Επιστήμες της Αγωγής: Παιδαγωγικό Παιχνίδι και Παιδαγωγικό Υλικό στην Πρώτη
Παιδική Ηλικία»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Οι νεολογισμοί στο έργο του Ε. Τριβιζά και στην παιδική γλώσσα: από το
λογοτεχνικό ύφος στην ανάπτυξη της γλωσσικής δημιουργικότητας».**

Παζαρλή Σίσσυ

ΒΟΛΟΣ 2017

1^η Επιβλέπουσα: Μότσιου Ελένη, Λέκτορας, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

2^η Επιβλέπουσα: Τσιλιμένη Τασούλα, Αναπληρώτρια καθηγήτρια, ΠΤΠΕ,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

3^η Επιβλέπουσα: Γκανά Ελένη, Λέκτορας, ΠΤΕΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί το τελευταίο κομμάτι ενός παζλ το οποίο ολοκληρώθηκε έπειτα από δύο χρόνια σκληρής και συστηματικής μελέτης. Η ολοκλήρωσή του όμως δεν θα ήταν ευφικτή χωρίς την συμβολή κάποιων σημαντικών ανθρώπων, που στάθηκαν φανεροί ή αφανείς υποστηρικτές σε αυτήν την προσπάθειά μου.

Πρωτίστως θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα Λέκτορα καθηγήτρια Κυρία Μότσιου Ελένη, για την εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου τόσο κατά την ανάθεση όσο και κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Την ευχαριστώ μέσα από την καρδιά μου, για την πολύτιμη καθοδήγησή της, την αμέριστη υποστήριξη και συμπαράστασή της και για τον πολύτιμο χρόνο που μου αφιέρωσε καθ' όλη τη διάρκεια της συνεργασίας μας. Η γνώση της, οι συμβουλές της, η διαθεσιμότητά της και η ανθρωπιά της ενήργησαν καταλυτικά στην ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

Ευχαριστώ από τα βάθη της καρδιάς μου τους γονείς μου για την συμπαράστασή τους, την αγάπη και ανοχή που έδειξαν κατά την φοίτησή μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα. Τους ευχαριστώ, που παρά τις δύσκολες οικονομικές συγκυρίες δεν έπαψαν να με στηρίζουν οικονομικά και να υπάρχουν πάντα δίπλα μου στήριγμα και αρωγοί μου σε κάθε βήμα και σε κάθε προσπάθεια.

Οφείλω να ευχαριστήσω ακόμη τον αδερφό μου, που πάντα πίστευε και πιστεύει σε μένα και στις δυνατότητές μου. Τον ευχαριστώ για την αγάπη και την στήριξή του και γιατί χωρίς να το ξέρει, η στάση ζωής που κρατά με ενθαρρύνει να κοιτώ μπροστά και να αντιμετωπίζω τις δυσκολίες με ελπίδα και δύναμη.

Ένα ιδιαίτερο ευχαριστώ νιώθω την ανάγκη να απευθύνω στην αγαπημένη μου Σοφία για τα λόγια της που είναι βάλαμο στην ψυχή μου και για όλες εκείνες τις αμέτρητες φορές που με «σήκωσε» όταν «έπεσα». Την ευγνωμονώ που υπάρχει και μου χαρίζει το χαμόγελό της. Ευχαριστώ πολύ και τον γλυκό μου Ιάσονα που η αστείρευτη φαντασία και δημιουργικότητά του με ενέπνευσε.

Να ευχαριστήσω ακόμη όλους τους καθηγητές του τμήματος και ιδιαίτερα τις συνεπιβλέπουσες της διπλωματικής μου εργασίας, κ. Τσιλιμένη Τασούλα και κ. Γκανά Ελένη καθώς και όλες τις συμφοιτήτριές μου για την όμορφη συνύπαρξή μας κατά τα 2 έτη της φοίτησης. Ξεχωριστά θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ. Μαρίνα Τζακώστα, αναπληρώτρια καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Κρήτης, μια αξιόλογη

γυναίκα που κατέχει ξεχωριστή θέση στην καρδιά μου. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω να εκφράσω στην Αργυρώ, που με βοήθησε με τις γνώσεις της και την πολύχρονη εμπειρία της ως νηπιαγωγός.

Ευχαριστώ ακόμη τον Δημήτρη Προβίδα, ιδιοκτήτη του βιβλιοπωλείου «Paper Book» ο οποίος μου έδωσε πρόσβαση στα βιβλία του Ε. Τριβιζά με το αζημίωτο.

Το τελευταίο μεγάλο ευχαριστώ, το οφείλω, στον άνθρωπο που στέκεται δίπλα μου, μου χαρίζει την αγάπη του ανιδιοτελώς, με στηρίζει και με ενθαρρύνει με κάθε τρόπο και με όποιο κόστος. Σ ευχαριστώ Θεοφάνη μου..

Βόλος, 2017

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.i
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	v
ABSTRACT.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.vi

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. Εισαγωγή	1
2. Δημιουργικότητα, γλώσσα, και λογοτεχνία: βασικές διακρίσεις και συσχετισμοί... 3	
2.1. Δημιουργικότητα.....	3
2.2. Γλώσσα	5
2.2.1. Η ανάπτυξη της γλώσσας στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας	6
2.3. Λογοτεχνία	8
3. Προσεγγίσεις και συμπεράσματα της έρευνας για τη γλωσσική δημιουργικότητα και τη λογοτεχνία	11
3.1. Γλωσσική δημιουργικότητα και νεολογισμοί.	11
3.2. Γλώσσα, εκπαίδευση και παιδική λογοτεχνία.....	15

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

4. Η γλωσσική δημιουργικότητα ως χαρακτηριστικό λογοτεχνικού ύφους και ως αναπτυξιακό χαρακτηριστικό	19
4.1. Οι νεολογισμοί στο έργο του Ε. Τριβιζά: περιγραφή του υλικού, μέθοδος συλλογής και ανάλυσης.....	19
4.1.1. Το υλικό: παρουσίαση των νεολογισμών.....	20
4.2. Κατηγορίες και υποκατηγορίες νεολογισμών	31
4.2.1. Παράγωγοι νεολογισμοί.....	31
4.2.2. Σύνθετοι νεολογισμοί.....	33
4.2.3. Συμφυρμοί.....	35
4.2.4. Σημασιακή επανάλυση/ επανερμηνεία.....	35
4.2.5. Νεολογισμοί κατ' αναλογία	36

4.3. Η γλωσσική κατασκευή στο έργο του Τριβιζά και η σύγκριση με την παιδική γλώσσα.....	37
5. Η δημιουργική ανάπτυξη της γλώσσας μέσα απο τη λογοτεχνία: διδακτική πρόταση και εκπαιδευτικό υλικό.	42
5.1. Η διδακτική πρόταση.....	42
5.2. Θεωρητική τεκμηρίωση της διδακτικής πρότασης	42
5.3. Το εκπαιδευτικό υλικό	44
5.4. Ανάπτυξη δραστηριοτήτων.....	52
6. Συμπεράσματα - προτάσεις.....	59
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	62
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	71

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η γλώσσα των ενηλίκων περιλαμβάνει λεκτικές επινοήσεις/ νεολογισμούς, οι οποίοι άλλοτε εντάσσονται στη γλώσσα και άλλοτε χρησιμοποιούνται για ένα μικρό χρονικό διάστημα ή μόνο για μία φορά. Αυτή η δημιουργική χρήση της γλώσσας δεν συμβαίνει τυχαία αλλά ακολουθεί του γραμματικούς κανόνες της εκάστοτε γλώσσας. Αντιστοίχως, τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας δημιουργούν νέες λέξεις και φράσεις, στην προσπάθειά τους να επικοινωνήσουν με το περιβάλλον τους και να κατακτήσουν την γλώσσα τους, καθώς πολλές φορές η ενήλικη γλώσσα είτε δεν καλύπτει το νόημα που θέλουν να αποδώσουν, είτε τα παιδιά θέλουν να εκφράσουν μια πιο συγκεκριμένη πλευρά του νοήματος, είτε να παίξουν δημιουργικά με τη γλώσσα. Αυτές οι λεκτικές επινοήσεις, και οι γλωσσικοί μηχανισμοί που τις παράγουν, μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο νηπιαγωγείο ως έναυσμα για την γλωσσική αγωγή των νηπίων και στο εγχείρημα αυτό μπορεί να συμβάλλει η λογοτεχνία, η αξιοποίηση της οποίας λειτουργεί θετικά στην γλωσσική ανάπτυξη και δημιουργικότητα των μικρών παιδιών, σύμφωνα και με τα πορίσματα της διεθνούς έρευνας.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: νεολογισμοί, γλωσσική δημιουργικότητα, προσχολική ηλικία, εκπαίδευση, δημιουργικότητα, λογοτεχνία.

ABSTRACT

The language of adults includes lexical innovations/ neologisms, which many times become part of the language or may be used for a short period of time (or only for once). This creative use of language doesn't happen by chance but follows the basic, deep grammatical rules. Correspondingly, the children of preschool age create new words and phrases, during the language acquisition process, in their effort to communicate with their environment, as many times the adult language either doesn't cover the meaning that they want to express either the children want to denote a more specific aspect of the meaning, or just to play creatively with the language. These lexical innovations, as well as the linguistic devices behind them, can be exploited in kindergarten to foster and stimulate children's language development: we believe that the role of literature in order to accomplish this target is extremely important, considering the influence it has on children's creativity in general, as the international research states.

KEY WORDS: neologisms, linguistic creativity, preschool age, education, creativity, literature.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. Εισαγωγή

Η γλώσσα είναι μια από τις πιο εντυπωσιακές αναπτυξιακές κατακτήσεις του ανθρώπου. Το παιδί κατακτά τις δομές της γλώσσας μόνο του, από την εμπειρική εμπλοκή του με αυτήν και στην προσπάθειά του να επικοινωνήσει διευρύνει συνεχώς τις γλωσσικές του δομές, κατασκευάζοντας και ανακατασκευάζοντας λέξεις. Έτσι οι λεξικές κατασκευές του παιδιού είναι σωστά δομημένες μορφολογικά, φωνολογικά και συντακτικά, καθώς ακολουθούν τους κανόνες παραγωγής και σύνθεσης της ενήλικης γλώσσας, αλλά πολλές φορές χαρακτηρίζονται ως λάθη γιατί δεν συναντώνται στην ενήλικη νόρμα.

Στην πραγματικότητα όμως αποτελούν δείκτη της γλωσσικής δημιουργικότητας που βρίσκει τρόπο να εκφραστεί, ανακαλώντας τη γνώση που ήδη έχει κατακτήσει το παιδί αβίαστα και ασυνείδητα. Αυτή η διεργασία έχει έναν σκοπό. Την επικοινωνία. Όταν τα παιδιά φτιάχνουν λέξεις τις φτιάχνουν γιατί θέλουν να εκφράσουν κάτι το οποίο μπορεί να μην υπάρχει στην ενήλικη γλώσσα, ή μπορεί να υπάρχει αλλά να μην το ξέρουν ακόμη. Πολλές φορές φτιάχνουν λέξεις γιατί θέλουν να παίξουν και άλλες φορές γιατί θέλουν να εκφραστούν δημιουργικά.

Αυτήν την δημιουργική διάθεση των παιδιών, η οποία εκφράζεται μέσα από τις γλωσσικές κατασκευές, οφείλουμε να την προσεγγίζουμε με περισσότερη δεκτικότητα και σεβασμό και να τις αξιοποιούμε κατάλληλα ώστε να διευρύνεται το λεξιλόγιο και ο προφορικός λόγος των νηπίων αλλά και η φαντασία τους που είναι και το ζητούμενο της εκπαίδευσης.

Σε αυτήν την προσπάθεια η λογοτεχνία διαδραματίζει το ρόλο της, και ο 'πρωτομάστορας' της φαντασίας και της δημιουργικότητας, ο Ε.Τριβιζάς, μέσα από τα έργα του μας δίνει τη δυνατότητα να αντιληφθούμε τα ατέρμονα όρια της γλώσσας, με νεολογισμούς ευφάνταστους, αστείους και δοσμένους με τρόπο ο οποίος όχι μόνο δεν κουράζει τον αναγνώστη/ακροατή, αλλά τον παρασύρει σε μια γλωσσική δίνη, ενεργοποιεί τα γλωσσικά του ένστικτα και τον διδάσκει χωρίς εμφανή διδακτισμό.

Η παρούσα διπλωματική εργασία στο δεύτερο κεφάλαιο συνδέει την δημιουργικότητα με τη γλώσσα και τη λογοτεχνία. Η δημιουργικότητα των παιδιών στην νηπιακή ηλικία βρίσκεται σε ανοδική πορεία και εκφάζεται μέσω και της

γλωσσικής κατασκευής, αλλά και η γλώσσα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη λογοτεχνία, καθώς μέσα από αυτήν το παιδί μπορεί να αναπτύξει και να εμπλουτίσει το λόγο του αλλά και να μνηθεί σε έναν κόσμο δημιουργικό, χωρίς γλωσσικά όρια και φραγμούς, επεκτείνοντας με αυτόν τον τρόπο τις γλωσσικές του ικανότητες.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην έννοια του νεολογισμού: τι είναι νεολογισμός, για ποιον λόγο προκύπτει, με ποιους τρόπους κατασκευάζουν τα παιδιά ‘νέες’ λέξεις, πώς αντιμετωπίζουν αυτήν την ευρηματικότητα οι εκπαιδευτικοί και με ποιον τρόπο η λογοτεχνία μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας μέσω των γλωσσικών κατασκευών; Σε αυτό το κεφάλαιο δηλαδή, επιχειρείται να διερευνηθεί αν οι νεολογισμοί αποτελούν ένα στάδιο από το οποίο τελικά πρέπει να περάσει το παιδί ώστε να κατακτήσει την μητρική του γλώσσα κι αν οι νεολογισμοί αυτοί μπορούν να αξιοποιηθούν διδακτικά, με δημιουργικό τρόπο στη λογοτεχνία.

Το τέταρτο κεφάλαιο, περνά στην πράξη της διδακτικής αξιοποίησης της λογοτεχνίας μέσα από το παράδειγμα του Ε.Τριβιζά, με στόχο να δείξει πώς μπορεί να αξιοποιηθεί διδακτικά η λογοτεχνία, ώστε να καλλιεργηθεί και να αναπτυχθεί η φυσική τάση των παιδιών της προσχολικής ηλικίας για γλωσσική δημιουργικότητα: με άλλα λόγια επιχειρεί να δείξει πώς τα ιδιαίτερα στοιχεία του ύφους μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην γλωσσική διδασκαλία, δηλαδή με ποιον τρόπο μπορούν τα παιδιά να αναπτύξουν τη γλωσσική τους δημιουργικότητα και την φαντασία τους, κατασκευάζοντας και ανακατασκευάζοντας λέξεις αλλά και ολόκληρες ιστορίες και επεκτείνοντας, μέσω του γλωσσικού παιχνιδιού τις γλωσσικές τους ικανότητες. Έτσι απομονώνονται οι νεολογισμοί του Ε.Τριβιζά από διάφορα λογοτεχνικά έργα του, ταξινομούνται σε κατηγορίες και συσχετίζονται με τους αντίστοιχους νεολογισμούς των μικρών παιδιών για να διαφανεί αν ακολουθούν τις ίδιες διεργασίες στην κατασκευή νέων λέξεων, και για ποιον λόγο.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζεται μια διδακτική πρόταση και επιχειρείται η εκπόνηση διδακτικού υλικού, το οποίο αξιοποιεί τους νεολογισμούς στην γλωσσική διδασκαλία μέσα από την ανάπτυξη δραστηριοτήτων. Ο στόχος είναι να διευρυνθεί δημιουργικά η γλωσσική ανάπτυξη των νηπίων, με τρόπο πολύ κοντινό στα τυπικά χαρακτηριστικά της εξελισσόμενης γλώσσας του παιδιού.

2. Δημιουργικότητα, γλώσσα, και λογοτεχνία: βασικές διακρίσεις και συσχετισμοί

2.1. Δημιουργικότητα

Η έννοια της δημιουργικότητας έχει απασχολήσει κατά καιρούς όλους όσους εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία και έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης και έρευνας. Η αποσαφήνιση του όρου όμως είναι ένα πολύπλοκο θέμα καθώς υπάρχει ένα πλήθος ορισμών και προσεγγίσεων.

Ένας από τους πρώτους ερευνητές της έννοιας της δημιουργικότητας υποστηρίζει ότι η δημιουργική ικανότητα εκφράζεται με μια δημιουργική συμπεριφορά και εκδηλώνεται με εφευρετικότητα, σύνθεση και σχεδιασμό (Guilford, 1956) από την οποία προκύπτει μια ξεχωριστή και αποτελεσματική έκπληξη (Bruner, 1962). Η δημιουργικότητα συνδυάζει την ικανότητα αξιολόγησης, την ευαισθησία στο πρόβλημα, την ευχέρεια παραγωγής, την πρωτοτυπία ιδεών, την ευελιξία του νου, την ικανότητα σύνθεσης και ανάλυσης, την πολυπλοκότητα των νοητικών δομών και την αναδιοργάνωση ή επανακαθορισμό των οργανωμένων συνόλων (Guilford, 1950). Η δημιουργική σκέψη ορίζεται ως η λύση προβλημάτων στα οποία δεν υπάρχει μία μόνο λύση, αλλά πολλές. Γι' αυτό το λόγο, η ονομαζόμενη αποκλίνουσα σκέψη, αντιδιαστέλλεται της συγκλίνουσα σκέψης, η οποία αφορά τη λύση καλά προσδιορισμένων προβλημάτων με μία λύση μόνο (Guilford, 1967).

Μια ακόμη άποψη υποστηρίζει πως δημιουργικό είναι ό,τι νέο και χρήσιμο και η δημιουργικότητα είναι μια έννοια που δεν περιλαμβάνει μόνο την σκέψη αλλά και την ενόραση¹ και την καινοτομία (Lucas, 2001). Άλλη άποψη απευθύνεται στην ικανότητα παραγωγής πρωτότυπων και κατάλληλων για την εκάστοτε περίπτωση έργων (Sternberg & Lubart, 1991). Ακόμη μπορεί να οριστεί ως η ικανότητα του ατόμου να βλέπει τα πράγματα μέσα από καινούριες οπτικές γωνίες, να μεταφέρει την καινούρια εμπειρία του σε νέες καταστάσεις, να σκέφτεται με αντισυμβατικό τρόπο και να δημιουργεί πρωτότυπα πράγματα (Duffy, 1998), καθώς συνδέεται με τις νοητικές λειτουργίες και τα συναισθήματα (Τριλιανός, 1997). Όλες οι παραπάνω απόψεις για την δημιουργικότητα συμπεριλαμβάνονται στον παρακάτω ορισμό:

¹ Με τον όρο «ενόραση» εννοούμε την εσωτερική κατανόηση της λύσης ενός προβλήματος ή της στρατηγικής που οδηγεί στη λύση κάτι το οποίο σύμφωνα με τον ψυχολόγο Max Wertheimer, είναι αποτέλεσμα της δημιουργικής σκέψης (Sternberg, 2007).

Ως «δημιουργικότητα» ορίζεται η ικανότητα του ατόμου να παράγει νέες ή πρωτότυπες ιδέες, να έχει εννοήσεις, να μετασχηματίζει και να ανακαλύπτει, να κατασκευάζει αντικείμενα, τα οποία αναγνωρίζονται από τους ειδικούς ότι έχουν ξεχωριστή επιστημονική, αισθητική, κοινωνική ή τεχνολογική αξία. Βασικό κριτήριο αξιολόγησης ενός πονήματος ως «δημιουργικού» είναι η καινοτομία, αλλά απαιτείται, επίσης, να είναι χρήσιμο και αποδεκτό, ακόμη και αν η αξία του μεταβληθεί με την πάροδο του χρόνου. (Vernon, 1989: 94).

Συνοψίζοντας τους παραπάνω ορισμούς μπορεί κανείς να πει ότι η δημιουργικότητα συμπεριλαμβάνει την παραγωγή νέων ιδεών ή τον ανασυνδυασμό γνωστών στοιχείων σε κάτι νέο ώστε αυτό να παρέχει μια διαφορετική αξία στο τελικό αποτέλεσμα. Επίσης περιλαμβάνει το συναίσθημα και το κίνητρο (Sefertzi, 2000). Με άλλα λόγια, η δημιουργικότητα είναι ένα σύνολο ατομικών γνωρισμάτων και ικανοτήτων που καθιστούν το άτομο ικανό να παράγει έργα πρωτότυπα και αξιόλογα σε διάφορους τομείς δραστηριότητας. Η δημιουργία μπορεί να στηρίζεται σε υπάρχοντα υλικά αλλά η σύνθεση τους είναι νέα ή διαφορετική (Κωσταρίδου – Ευκλείδη, 1989).

Η δημιουργικότητα, σύμφωνα με τον Torrance (1972), μπορεί να διδαχθεί και να αναπτυχθεί με εκπαίδευση και εξάσκηση μέσω κατάλληλων τεχνικών (Sefertzi, 2000), αλλά απαιτείται η συμβολή έξι ιδιαίτερων πραγμάτων που σχετίζονται μεταξύ τους. Αυτά είναι οι διανοητικές ικανότητες, οι γνώσεις, ο τρόπος σκέψης, η προσωπικότητα, το κίνητρο και το περιβάλλον (Stenberg, 2006). Το σχολείο που αποβλέπει στην καλλιέργεια της δημιουργικής ικανότητας οφείλει να στραφεί στη διαμόρφωση μιας δημιουργικής προσωπικότητας, ασκώντας όλα εκείνα τα νοητικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, που θα οδηγήσουν στην ανάπτυξη του δημιουργικού δυναμικού (Γκάνιος, 2006). Στο σχολείο άλλωστε πολλά πράγματα μπορούν να γίνουν κτήμα μάθησης πιο αποτελεσματικά μέσα από δημιουργικές προσεγγίσεις παρά μέσα από παραδοσιακούς τρόπους διδασκαλίας (Torrance, 1963 όπ. αναφ. στο Ξανθάκου, 1998). Για το σκοπό αυτό οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να διαμορφώνουν συνθήκες δημιουργικής διδακτικής διαδικασίας, αποδίδοντας αξία στις δημιουργικές δραστηριότητες και διαμορφώνοντας σχολικό περιβάλλον που επιτρέπει και ενθαρρύνει τις νέες ιδέες και τις ασυνήθεις λύσεις (Δερβίσης, 1998).

Ένας τρόπος ανάπτυξης της δημιουργικότητας των παιδιών είναι η ενασχόληση με την γλώσσα. Τα παιδιά ούτως ή άλλως χρησιμοποιώντας την γλώσσα

ως μέσο επικοινωνίας, δημιουργούν εκφράσεις που εντυπωσιάζουν για την πρωτοτυπία και την μοναδικότητά τους (Αντωνοπούλου, 2006).

2.2. Γλώσσα

Η γλώσσα είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο και μια μορφή επικοινωνίας, που χαρακτηρίζεται από δημιουργικότητα, περίπλοκη δομή και πλούσιο περιεχόμενο (Κουβέλας & Πόρποδας, 1995) ενώ σχετίζεται και με όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής (Μήτσης, 2001). Μέσω της γλώσσας το άτομο μπορεί να επικοινωνεί με τους συνανθρώπους του, να διατυπώνει σκέψεις, εμπειρίες, προβληματισμούς, να εκφράζει τα συναισθήματα του, τις στάσεις και τις επιθυμίες του, να διεκδικεί τα δικαιώματά του, να επεξεργάζεται το περιβάλλον και να αντιλαμβάνεται καλύτερα τον κόσμο στον οποίο ζει (Αθανασίου, 2001). Επίσης, είναι «το βασικό συστατικό του τρόπου με τον οποίο αναγνωρίζουμε και εκφράζουμε τον εαυτό μας. Χωρίς γλώσσα δε θα υπήρχε ούτε ολοκληρωμένη σκέψη αλλά ούτε και αξιόλογη ανάπτυξη της κοινωνίας» (Lewis, 1993: 51). Αποτελεί το κυριότερο μέσο με το οποίο ο άνθρωπος αποκτά γνώσεις και διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες .

Επιπλέον είναι ένα σημειωτικό σύστημα, άρα ένα κοινωνικό προϊόν, αποτελεί μέρος της ιδεολογικής συγκρότησης αλλά και του ιδεολογικού εξοπλισμού της κοινωνίας και των ατόμων που την χρησιμοποιούν. Η σχέση μεταξύ της κοινωνικής δομής και των δομών των σημειωτικών συστημάτων είναι διαλεκτική, με την έννοια ότι η φύση της κοινωνικής δομής προσδιορίζει τη δομή των σημειωτικών συστημάτων και η δομή των τελευταίων συντηρεί ή παράγει την οργάνωση της κοινωνικής δομής. Οι αλλαγές στους τρόπους παραγωγής δε μεταβάλλουν τις υφιστάμενες δομές των σημειωτικών συστημάτων, αλλά είτε τις ενισχύουν σημασιολογικά και λειτουργικά είτε τις αποδυναμώνουν είτε απλά τις αλλάζουν (Χατζησαββίδης, 1999).

Η γλώσσα είναι ένας ζωντανός οργανισμός που διαρκώς εξελίσσεται και μεταλλάσσεται ώστε να του επιτρέπεται η πολυμορφία και η ποικιλία στον τρόπο έκφρασης (Παππάς, 2003). Με την δομή και την λειτουργία της, δίνει απεριόριστες δυνατότητες χρήσεις κι αυτό φαίνεται κυρίως στον τρόπο παραγωγής και σύνθεσης νέων λέξεων. Ιδιαίτερα η ελληνική γλώσσα η οποία παρουσιάζει πλούσιο μορφολογικό σύστημα, δίνει την δυνατότητα ποικίλης διαμόρφωσης των

μορφημάτων άρα και των νοημάτων (Αλεξίου, 2007). Όλα τα φυσιολογικά παιδιά, από την στιγμή της γέννησής τους, έρχονται σε επαφή με τον προφορικό λόγο, βιώνουν τη γλώσσα εμπειρικά και αρχίζουν κι εκείνα να συμμετέχουν σε αυτήν χωρίς να τα διδάξει κανείς. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται αντιληπτή η βιολογική καταβολή της γλώσσας. Η ανθρώπινη γλώσσα, χαρακτηρίζεται από ατέρμονη, ενδογενή δημιουργικότητα και πλαστικότητα, κάτι που σημαίνει ότι δεν είναι ένα σύνολο δεδομένων προτάσεων, που είναι άπειρες στον αριθμό, αλλά έχει τη δυνατότητα να δημιουργεί άπειρες προτάσεις, κάτι που επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι ως ομιλητές και ως ακροατές χρησιμοποιούμε και κατανοούμε, συνεχώς νέες λέξεις και προτάσεις, τις οποίες δεν έχουμε ξανακούσει ποτέ (Πήτα, 1998).

2.2.1. Η ανάπτυξη της γλώσσας στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας

Το παιδί γεννιέται και μαθαίνει τη γλώσσα, επειδή η επικοινωνία βρίσκεται στη φύση του. Είναι δηλαδή προικισμένο από τη φύση να δέχεται, να προσέχει και να ερμηνεύει γλωσσικά εκφωνήματα και να τα χρησιμοποιεί κατάλληλα στην επαφή του με τους άλλους ανθρώπους. Σε σύντομο χρονικό διάστημα μαθαίνει τις βασικές φωνολογικές, μορφολογικές, συντακτικές και σημασιολογικές δομές της γλώσσας, χωρίς σχεδιασμένα ερεθίσματα, μόνο με την αυθόρμητη χρήση της γλώσσας μέσα στην ανθρώπινη κοινωνία και επικοινωνία. Η επιτυχία αυτή οφείλεται στην εγγενή προδιάθεση του ανθρώπου για απόκτηση της γλώσσας (Μήτσης, 1996).

Τα παιδιά έρχονται στον κόσμο με το εγγενές υπόβαθρο να αναπτύξουν την γλωσσική ικανότητα² και να επικοινωνήσουν με τους ανθρώπους του περιβάλλοντός τους (Είμας, 1985). Δεν γεννιούνται γνωρίζοντας τους κανόνες της γλώσσας, τους μαθαίνουν όμως όταν εκτίθενται στον ίδιο το λόγο (Τζουριάδου, 1995). Μαθαίνουν ποια γλωσσικά στοιχεία πρέπει να χρησιμοποιήσουν και με ποιον τρόπο, ώστε να επικοινωνήσουν (Μπασλής, 2006) κι επειδή κατανοούν ότι πρέπει να μάθουν να επικοινωνούν μέσω της γλώσσας φτιάχνουν ορισμένους κανόνες, τους οποίους προσπαθούν να ελέγξουν παράγοντας και κατανοώντας το λόγο, μέχρι να ολοκληρώσουν την γλωσσική τους ανάπτυξη (Πήτα, 1998). Ουσιαστικά τα παιδιά μαθαίνουν τη γλώσσα, επειδή η χρήση της αποτελεί ένα μέρος της κοινωνικής τους

² Η γλωσσική ικανότητα είναι η ικανότητα του φυσικού ομιλητή μιας γλώσσας να κατανοεί και να παράγει άπειρο αριθμό προτάσεων γραμματικά ορθών (Chomsky, 1957).

δράσης και είναι το εργαλείο τους ώστε να επικοινωνούν με τους γύρω τους (Νημά, 2004).

Η ανάπτυξή της αποτελεί μια πολύχρονη διαδικασία, η επιτυχημένη έκβαση της οποίας εξαρτάται από ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες. Πάντα όμως η απόκτηση της γλώσσας ακολουθεί μια σταδιακή πορεία, που παραμένει σχετικά σταθερή σε σχέση με την διαδοχική σειρά με την οποία τα παιδιά κατακτούν τις επιμέρους φάσεις ανάπτυξής της³. Έτσι όλα τα παιδιά περνούν από παρόμοια στάδια γλωσσικής κατάκτησης με αποκορύφωμα την νηπιακή ηλικία όπου είναι χαρακτηριστική η παραγωγικότητα της γλώσσας (Αλεξίου, 2007) και όπου τα παιδιά επεκτείνουν ραγδαία το λεξιλόγιό τους, ενώ επινοούν και δικές τους λέξεις (Βορριά, Κιοσέογλου, Ντούμα, Λιμναίου, Ιωσηφίδου, & Σκεπετάρη, 2015). Παρατηρείται δηλαδή μια δημιουργική κατάκτηση της γλώσσας από τα παιδιά με αποκορύφωμα την δημιουργία κάθε είδους νεολογισμών. Στην ηλικία των 6 ετών, τα παιδιά είναι πλέον ικανά να δημιουργούν πιο αφηρημένες και σύνθετες γλωσσικές δομές και να χρησιμοποιούν εκφράσεις που μοιάζουν με αυτές που χρησιμοποιούν οι ενήλικες (Παπαηλιού, 2005).

Σύμφωνα με τις απόψεις των ψυχογλωσσολόγων το παιδί που πηγαίνει στο νηπιαγωγείο έχει κατακτήσει μεγάλο μέρος της φωνολογικής, μορφολογικής και συντακτικής δομής της γλώσσας του μέσα από την αλληλεπίδραση του με το οικογενειακό, σχολικό αλλά και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζει (Κατή, 1992). Στην ηλικία λοιπόν των 6 περίπου χρόνων, ο προφορικός λόγος των παιδιών δεν παρουσιάζει σημαντικές διαφορές από τον προφορικό λόγο των ενηλίκων ως προς την κατάκτηση των γλωσσικών δομών, διαφέρει όμως από ποσοτική άποψη καθώς οι μεγαλύτεροι διαθέτουν πλουσιότερο λεξιλόγιο.

Το νηπιαγωγείο λοιπόν μπορεί να βοηθήσει τα νήπια να διευρύνουν τον γλωσσικό τους ορίζοντα εμπλουτίζοντας τον ήδη αποκτημένο λεξιλόγιο και τις ήδη αποκτημένες γλωσσικές τους δομές⁴ (Ξωχέλλης, 1985). Γι αυτό στο νηπιαγωγείο δεν επιδιώκεται η εκμάθηση της δομής της γλώσσας αλλά η κατανόηση της λειτουργίας

³ Η ηλικία κατά την οποία το παιδί ολοκληρώνει τα στάδια ανάπτυξης μπορεί να είναι διαφορετική (Μπασλής, 2003).

⁴ Τα νήπια έχουν κατακτημένες τις μορφολογικές και συντακτικές δομές της γλώσσας τους και παρουσιάζουν μια ταχεία εξέλιξη στην γλωσσική τους ικανότητα, κατανοούν όλο και περισσότερα από αυτά που ακούν, αλλά και παράγουν περισσότερο λόγο (Κατή, 1992).

της γλώσσας και η ανάπτυξή της, μέσα από διάφορες δραστηριότητες όπως η σύνθεση λέξεων με δοσμένα συνθετικά ή όχι, η παραγωγή λέξεων, η εύρεση υποκοριστικών κλπ. (Χατζησαββίδης, 2002).

Η ευρηματική αυτή ικανότητα του παιδιού βρίσκει διέξοδο στην παιδική λογοτεχνία όπου ο πλούσιος λόγος μαζί με το χιούμορ και τη φαντασία, ικανοποιούν τον ψυχισμό του. Τα παραμύθια, οι μύθοι, τα ποιήματα και τα τραγούδια βοηθούν ώστε τα μικρά παιδιά να εξοικειωθούν με τη γλώσσα και να βρουν στον πλούτο των λέξεων και των εννοιών τον δικό τους τρόπο έκφρασης (Βαλάση, 2001), ο οποίος χαρακτηρίζεται από μια ακατάσχετη λαλιά και μια φλύαρη δημιουργία που ενώνει την γλώσσα με την σκέψη. Σε αυτήν την συνύφαση ο λογοτεχνικός λόγος είναι σημαντικός γιατί από την μια είναι δραστικός και από την άλλη γοητεύει και ξυπνά τις δημιουργικές ικανότητες του παιδιού (Παπανικολάου & Τσιλιμένη, 1992).

2.3. Λογοτεχνία

Παιδική λογοτεχνία είναι ο σύνολος χώρος μέσα στον οποίο συνυπάρχουν και λειτουργούν όλα εκείνα τα άρτια λογοτεχνικά έργα που απευθύνονται, άμεσα ή έμμεσα, στις αισθητικές απαιτήσεις και ενδιαφέροντα της νηπιακής ηλικίας, και που ανταποκρίνονται στο αντιληπτικό, γλωσσικό και συναισθηματικό τους επίπεδο (Δελώνης, 1982, οπ. αναφ. στο Δελώνης, 1986).

Η παιδική λογοτεχνία, στην οποία περιλαμβάνονται η ποίηση, το παραμύθι, οι μύθοι, το διήγημα, το μυθιστόρημα, το θέατρο και η ταξιδιωτική λογοτεχνία (Χριστοφιδέλλη, 2015), χαρακτηρίζεται ως ένα σημαντικό αισθητικό και μορφωτικό αγαθό, το οποίο στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος, παρέχει την δυνατότητα ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών στην διαδικασία της γνώσης, διευρύνει τον ορίζοντα των εμπειριών, οξύνει το γλωσσικό αισθητήριο και το αισθητικό κριτήριο, αναπτύσσει την φαντασία και την δημιουργικότητα (Παπαδημητρίου, 2014).

Η επίδραση της παιδικής λογοτεχνίας στην ανάπτυξη και διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού θεωρείται αναμφισβήτητη. Τα λογοτεχνικά έργα, με τις ιδέες, τις ηθικές αξίες, τις σχέσεις των ηρώων που προβάλλουν, συντελούν στην ηθική και συναισθηματική ωρίμανση του αναπτυσσόμενου ατόμου, καθώς και στην κοινωνικοποίησή του (Παπανικολάου & Τσιλιμένη, 1992), ενώ συμβάλλουν στην τέρψη του εκκολαπτόμενου αναγνώστη, του ενεργοποιούν «αισθητικά» την

όραση και με έναν έμμεσο αβίαστο τρόπο και ανάλογα με την δεκτικότητα του, διοχετεύουν γνώσεις (Παπαδάτος, 2009).

Η λογοτεχνία εμπλέκει και στοχεύει σε κάθε όψη της ανθρώπινης έκφρασης, νόησης και ψυχικής λειτουργίας, καθώς με την δική της χρήση της γλώσσας, συγκινεί, εξευγενίζει, καλλιεργεί τον εσωτερικό κόσμο του ατόμου και προκαλεί αισθητική απόλαυση (Γκίβαλου- Κατσίκη, 1995) ενώ παράλληλα συμβάλλει στην γλωσσική ανάπτυξη καθώς θεωρείται ένα είδος αυθεντικού λόγου, άρρηκτα συνδεδεμένου με τη γλώσσα (Σπανός, 2002).

Στον χώρο του νηπιαγωγείου, η παιδική λογοτεχνία κατέχει σημαντική θέση καθώς συνδέεται άμεσα με την γλώσσα και περιλαμβάνει τόσο την ανάπτυξη του γραπτού όσο και τον εμπλουτισμό του προφορικού λόγου (Τάφα, 2001), ωστόσο δίνει την δυνατότητα και για την διδασκαλία όλων των γνωστικών αντικειμένων μέσα από μια διαθεματική προσέγγιση (Γιαννικοπούλου & Χατζηγεωργίου, 2001). Η επαφή των παιδιών με την λογοτεχνία τα βοηθάει να οικοδομούν και να συνθέτουν νοήματα (Κανατσούλη, 2001), να κατανοούν και να εφαρμόζουν με μεγαλύτερη ευκολία την γνώση (Ματσαγγούρας, 2003) ενώ μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες αφουγκράζονται τον κόσμο, διευρύνουν τα όριά τους, αναπτύσσουν τις γνώσεις τους, εκφράζονται και δημιουργούν (Αναγνωστοπούλου, 2001).

Έτσι το παιδί μπορεί να μαθαίνει ευχάριστα και εποικοδομητικά, μέσα από δραστηριότητες (Ντούλια, 2010) όπως είναι ζωγραφική, χειροτεχνία, κουκλοθέατρο, δραματοποίηση, δημιουργία αυτοσχέδιων παραμυθιών, ή ποιημάτων, δημιουργία συλλογικών, ομαδικών συνθέσεων (Καλογήρου, 1999), αναγνώριση κάποιων λέξεων μέσα στο κείμενο, μετατροπή ενός παραμυθιού σε ποίημα, αναδιήγηση της ιστορίας μέσα από την «ανάγνωση» των εικόνων προσφέρουν εκτός από την ψυχαγωγία, διέξοδο στη δημιουργική έκφραση και τον αυθορμητισμό των παιδιών μέσα σε κλίμα συνοχής και συντροφικότητας (Γκλιάου- Χριστοδούλου, χ.χ.).

Η διδασκαλία της λογοτεχνίας, με μια ευρύτερη έννοια είναι παιχνίδι. Παιχνίδι φαντασίας, παιχνίδι με τις λέξεις (Κατσίκη, 1994), ψυχαγωγεί τα παιδιά και ταυτόχρονα τα διδάσκει, χωρίς εμφανή διδακτισμό, διεγείρει τη φαντασία τους, προσφέρει αισθητική χαρά, και καλλιέργεια, πλουτίζει τον παραστατικό τους κόσμο (Καλλέργης, 1995), αναπτύσσει την προσοχή και την μνήμη τους και ανοίγει νέους δρόμους στην σκέψη τους (Μαλαφάντης, 2011). Τα παιδιά που από μικρή ηλικία έρχονται σε επαφή με λαϊκά λεκτικά παιχνίδια, παιχνιδιοτράγουδα, γλωσσοδέτες, λαχνίσματα, νανουρίσματα, ταχταρίσματα, τραγούδια, λίμερικς, αινίγματα,

παροιμίες, θρύλους και παραδόσεις, μύθους, παραμύθια, μικρές ιστορίες, ποιήματα, παιχνιδόλεξα πολλαπλασιάζουν τις πιθανότητες να μην αντιμετωπίσουν αργότερα αναγνωστικά προβλήματα με συνεπακόλουθη την πιθανότητα καλής ακαδημαϊκής εξέλιξης (Αναγνωστόπουλος, 1994).

Με άλλα λόγια, μέσα από τη λογοτεχνία μπορεί το παιδί να εμπλουτίσει και να αναπτύξει τη γλώσσα του, να εμβαπτιστεί γενικώς σε μια εμπειρία δημιουργικότητας, να γίνει μέτοχος μια ερμηνευτικής πολυσημίας και να ανακαλύψει τη σημασιολογική αφθονία των λέξεων (Αναγνωστοπούλου, 2002).

3. Προσεγγίσεις και συμπεράσματα της έρευνας για τη γλωσσική δημιουργικότητα και τη λογοτεχνία

3.1. Γλωσσική δημιουργικότητα και νεολογισμοί

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η γλώσσα και η λογοτεχνία είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους καθώς και οι δυο μαζί, μπορούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη της γλωσσικής (και όχι μόνο) δημιουργικότητας. Τόσο τα μικρά παιδιά όσο και οι ενήλικες, γίνονται γλωσσοπλάστες, δημιουργούν δηλαδή νεολογισμούς, κατασκευάζουν λέξεις οι οποίες εξυπηρετούν τις εκάστοτε γλωσσικές τους ανάγκες. Οι νεολογισμοί αποτελούν ένα αντικείμενο για το οποίο δεν υπάρχει εκτενής βιβλιογραφία και έρευνα (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1986; Κατσούδα και Νάκας, 2013; Lehrer, 2006) ενώ ελάχιστοι είναι κι εκείνοι που έχουν ασχοληθεί με τους παιδικούς νεολογισμούς (Μότσιου, υπό έκδοση, 2012, 2014; Αλεξίου, 2007; Clark, 2005, 2009; Becker, 2006; Berman, 2000). Τί είναι όμως οι νεολογισμοί και για ποιον λόγο προβαίνουμε σε αυτούς;

Ο νεολογισμός είναι το αποτέλεσμα της έκφρασης μιας ατομικής σκέψης αλλά μέσα στα πλαίσια που ορίζει μια γλωσσική κοινότητα, η οποία εφαρμόζει το γλωσσικό σύστημα ενώ η νεολογία είναι η διαδικασία, η πράξη, το φαινόμενο της λεξιλογικής ανανέωσης (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1986). Η άποψη αυτή συμβαδίζει με την άποψη των Κατσούδα και Νάκα (2013), σύμφωνα με τους οποίους ο νεολογισμός είναι κάθε νέα λέξη που εμπλουτίζει το λεξιλόγιο μιας γλώσσας καθώς χρησιμοποιείται από τη γλωσσική κοινότητα είτε ενεργητικά είτε παθητικά. Με άλλα λόγια ο νεολογισμός είναι το προϊόν της λεξιλογικής ανανέωσης. Σε αυτήν την διαδικασία της ανανέωσης άλλες λέξεις χρησιμοποιούνται περισσότερο κι άλλες λιγότερο γι' αυτό και αντικαθίστανται. Έτσι ο νεολογισμός μπορεί να οριστεί ως μια λέξη η οποία δεν έχει ενταχθεί ακόμη στο λεξιλόγιο και θεωρείται από τους ομιλητές ως καινούρια γιατί δεν υπάρχει η ακριβής έκφραση για κάποια έννοια. (Γιαννουλοπούλου, 2012).

Ο Rey (όπ. αναφ. στο Nykytchenko, 2015) ορίζει τον νεολογισμό ως ένα κομμάτι του λεξικού, μια λέξη, ένα στοιχείο της λέξης ή μια φράση το νόημα της οποίας η σχέση σημαίνοντος- σημανομένου προϋποθέτει μια αποτελεσματική λειτουργία σε ένα ιδιαίτερο μοντέλο επικοινωνίας, το οποίο δεν προϋπήρχε ως γλωσσικό σχήμα στο πρόσφατο λεξικό μιας γλώσσας ενώ αλλού αναφέρεται ως η

λέξη η οποία εμφανίζονται στο λεξιλόγιο μιας γλώσσας σε συνδυασμό με νέα φαινόμενα και νέες ιδέες και η οποία δεν έχει ακόμη συμπεριληφθεί στο ενεργητικό λεξιλόγιο από ένα σημαντικό μέρος των φυσικών ομιλητών μιας γλώσσας.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω «ο όρος νεολογισμός προσδιορίζει εκείνον τον γλωσσικό τύπο που εισάγεται στο λεξιλόγιο μιας γλώσσας από έναν ομιλητή, συνειδητά ή τυχαία, και στη συνέχεια μπορεί να υιοθετηθεί από το σύνολο της γλωσσικής κοινότητας. Ο τύπος αυτός δημιουργείται συνήθως «από σύνθεση, παραγωγή, αυτούσια μεταφορά ξένης λέξης ή προσαρμογή της στη γλώσσα υποδοχής». Άλλοτε πάλι ως «νεολογισμός» χαρακτηρίζεται μια νέα έννοια, η οποία αποδίδεται με τη χρήση μιας λέξης που έχει ήδη συγκεκριμένο περιεχόμενο. Σε κάθε περίπτωση, πρόκειται για λέξεις που γίνονται κατανοητές από όλους τους φυσικούς ομιλητές μιας γλώσσας, καθώς τα επιμέρους συστατικά τους ανιχνεύονται σε άλλες υπαρκτές λέξεις και κατονομάζουν κάτι που δεν είχε όνομα, δηλαδή δίνουν υπόσταση σε μια ουσιαστικά ανύπαρκτη, προηγουμένως, οντότητα (Κόλλια, 2014).

Συνεπώς οι νεολογισμοί αποτελούνται από λεξικά και μορφολογικά τεμάχια της ίδιας της γλώσσας και είτε είναι ελληνογενείς, στην περίπτωση της ελληνικής γλώσσας, είτε προέρχονται από δανεισμό (Κατσούδα & Νάκας, 2013). Ακόμη μπορούν να προέρχονται από το γενικό λεξιλόγιο της γλώσσας αλλά να αποκτούν μια νέα σημασία⁵ όπως και από τα ειδικά λεξιλόγια των επιστημών και της τεχνολογίας⁶ (Γιαννουλοπούλου, 2012).

Οι νέες λέξεις που προκύπτουν είναι πιθανό να ενσωματωθούν στο λεξιλόγιο μιας γλώσσας ενώ κάποιες άλλες θα χαθούν καθώς εξυπηρετούν συγκεκριμένες γλωσσικές επικοινωνιακές ανάγκες για ένα μικρό χρονικό διάστημα ή και για μία φορά.⁷ Έτσι οι νεολογισμοί χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

1. Πραγματωμένοι, υπαρκτοί, δηλαδή κωδικοποιημένοι συστηματικά στο λεξιλόγιο.
2. Δυνάμει - λογοτεχνικοί, προϊόντα ποιητικής έκφρασης κτλ. Δηλαδή μη κωδικοποιημένοι συστηματικά στο λεξιλόγιο (Μαθιουδάκης, 2012; Lehrer, 2006; Κατσούδα & Νάκας, 2013).

⁵ Π.χ. η λέξη ποντίκι με την σημασία 'εξάρτημα του υπολογιστή' (Γιαννουλοπούλου, 2012).

⁶ Βλ. *Κέντρο Ερεύνης Επιστημονικών Όρων και Νεολογισμών* (ΚΕΕΟΝ) της Ακαδημίας Αθηνών, με υπεύθυνη έρευνας τη διευθύντρια του Κέντρου, Δρα Αναστασία Χριστοφίδου.

⁷ Όπως οι νεολογισμοί που χρησιμοποιούνται στην δημοσιογραφία ως τίτλοι εφημερίδων, περιοδικών κτλ.

Η δεύτερη κατηγορία χωρίζεται επιπλέον σε i) ευκαιριακούς νεολογισμούς, δηλαδή νεολογισμούς οι οποίοι χρησιμοποιούνται για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και εξυπηρετούν ειδικότερες ανάγκες του προφορικού ή του γραπτού λόγου και σε ii) άπαξ νεολογισμούς οι οποίοι εμφανίζονται για μία φορά και βρίσκουν εφαρμογή περισσότερο στα λογοτεχνικά κείμενα και την ποίηση (Κατσούδα & Νάκας, 2013). Παρά το γεγονός ότι στην δεύτερη αυτή κατηγορία οι νεολογισμοί είναι μη κωδικοποιημένοι, οι ευκαιριακοί χαρακτηρίζονται πιο 'μόνιμοι' από τους άπαξ και υπάρχει η δυνατότητα να μεταφερθούν στην πρώτη κατηγορία.

«Οι νεολογισμοί, ευκαιριακοί ή πιο μόνιμοι αποτελούν το ζωντανότερο και πιο δημιουργικό κομμάτι της γλώσσας μας, αφού τα χαρακτηριστικά τους αποτελούν τους πιο έγκυρους δείκτες γλωσσικής αλλαγής και εξέλιξης, σηματοδοτούν τις τάσεις της γλώσσας, και βοηθούν στην ανάδειξη της παραγωγικότητας μορφημάτων» (Κατσούδα & Νάκας, 2013: 16).

Όταν οι ομιλητές φτιάχνουν μια νέα λέξη το κάνουν για να αποδώσουν ένα νόημα το οποίο δεν είναι εύκολο να αποδοθεί από μια λέξη που υπάρχει ήδη στο λεξιλόγιο, ενώ ακολουθούν βέβαια τους μορφολογικούς κανόνες της γλώσσας τους (Clark, 2006). Αντιστοίχως τα μικρά παιδιά, σχηματίζουν τύπους ή λέξεις, σύμφωνα με τους κανόνες παραγωγής και σύνθεσης της γλώσσας, οι οποίες δεν υπάρχουν στην ελληνική γλώσσα ή επιτελούν μια ορισμένη λειτουργία (Μπασλής, 2006). Έχει παρατηρηθεί ότι από την ηλικία των δύο ετών ακόμη τα παιδιά έχουν την τάση να φτιάχνουν νέες λέξεις για να εκφράσουν νοήματα, αν και δεν έχουν αποκτήσει ακόμη το πλαίσιο του νοήματος των ενηλίκων. Ανακτούν στοιχεία από το νοητικό τους λεξιλόγιο και συνδυάζουν τις λέξεις μεταξύ τους με αποτέλεσμα να φτιάχνουν λέξεις που δεν έχουν ακούσει ξανά στο παρελθόν (Becker, 2006). Έτσι κι αλλιώς η παιδική ηλικία χαρακτηρίζεται κατεξοχήν από δημιουργικότητα και μία από τις βασικές της όψεις είναι και η γλωσσική κατασκευή και ανακατασκευή.

Αυτή η δημιουργική ικανότητα αντανακλά την γλωσσική γνώση που διαθέτει ένα παιδί της προσχολικής ηλικίας στο παρόν στάδιο ανάπτυξής του. Ο σχηματισμός των λεξιπλασιών ακολουθεί συγκεκριμένες μορφολογικές διαδικασίες οι οποίες είναι ίδιες με αυτές που σχηματίζονται οι λέξεις στην γλώσσα μας. Οι λεξιπλασίες των παιδιών, είναι ουσιαστικά αναδιοργανώσεις του γραμματικού συστήματος, που αποκαλύπτουν αφενός την ειδική οπτική του συστήματος που έχουν τα παιδιά σε διάφορες εξελικτικές φάσεις και αφετέρου το πως αντιλαμβάνονται την δομή της

ανθρώπινης γλώσσας (Αλεξίου, 2010) αλλά και μια εναλλακτική (παιδική) θεώρηση του κόσμου και της πραγματικότητας.

Τα παιδιά όταν φτιάχνουν νέες λέξεις δεν το κάνουν τυχαία, αλλά ακολουθούν τους μορφολογικούς κανόνες της γλώσσας τους, βασίζονται στην γνώση τους για την εσωτερική κατασκευή των λέξεων και τις χρησιμοποιούν (Clark, 2009).

«Με αυτόν τον τρόπο «σκαρώνουν» λέξεις όχι απλώς εύηχες και χαριτωμένες (π.χ. *ουρανόσπιτο*), αλλά σαφείς και καίριες (π.χ. *μπουφανιάστηκα*), με την οικονομία του λόγου τους και την απόλυτη συναρμογή με τα αντικείμενα (π.χ. *τα ράλια*), την κίνηση (π.χ. *μηχανώνω*) ή την ιδιότητα (π.χ. *φτιαχνίτης*) που επιχειρούν να συλλάβουν και να περιγράψουν. Επίσης τα μικρά παιδιά παίζουν με τις λέξεις (π.χ. *καραμελόφατσα*), τις αλλάζουν (π.χ. *τροκουβαλώ* αντί «κουτρουβαλώ»), φτιάχνουν καινούριες (π.χ. *βιβλιοφαγητό*), όχι γιατί δεν ξέρουν να μιλάνε αλλά γιατί οι κατακτημένες γλωσσικές τους δομές διευρύνονται σε μια γενικότερη προσπάθεια που κάνουν να επικοινωνήσουν με το περιβάλλον τους. Έτσι γίνονται γλωσσοπλάστες, λεξιδημιουργοί και επινοούν ευφάνταστους νεολογισμούς. Άλλες κατ' αναλογία (π.χ. ο *γούρουνος*), άλλες ηχοποίητες (π.χ. *μπαρμπαλίζει*), όλες τους αποδείξεις ενός δημιουργικού πηγαίου και αυθόρμητου λόγου, με όλα τα χαρακτηριστικά της γλώσσας» (Αλεξίου, 2010: 1-2).

Τα 'λάθη' αυτά στην παιδική γλώσσα οι εκπαιδευτικοί τα αιτιολογούν ως έλλειψη επαρκούς κατάρκτησης της μητρικής γλώσσας από το παιδί. Αυτό βέβαια συμβαίνει γιατί συγκρίνουν την παιδική γλώσσα με την ενήλικη (Μόττσιου, υπό έκδ). Η γλωσσική χρήση οροθετείται με τη διατύπωση κανόνων που, μολονότι λαμβάνουν υπόψη τους τη γλωσσική πραγματικότητα, εξαιρούν κάποιες πλευρές της, στιγματίζοντάς τες. Άρα, η νόρμα, δηλ. ο κανόνας, δημιουργεί το γλωσσικό λάθος (Milroy & Milroy 1991: 1, όπ.αναφ. στο Σαββίδου, 2012).

Στην πραγματικότητα όμως «ένα μεγάλο μέρος των γλωσσικών επινοήσεων κατασκευάζεται για να «διορθώσει» κάτι στην ενήλικη γλώσσα όπως η κάλυψη λεξιλογικών κενών-κατονομασία (τα *μπαλαρινά*: η στολή της μπαλαρίνας) ή η κάλυψη μορφολογικών κενών (ο *μαϊμούς*) ή η ομαλοποίηση μορφολογικών εξαιρέσεων (π.χ. η *γέρα* (Μόττσιου, υπό δημοσ.)). Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας φτιάχνουν νεολογισμούς, παράγωγους και σύνθετους στην προσπάθειά τους είτε να γεμίσουν κάποιο κενό στο συμβατικό λεξιλόγιο, να δώσουν ένα νόημα σε μια λέξη που δεν γνωρίζουν, είτε γιατί επιχειρούν να εκφράσουν μια πιο συγκεκριμένη πλευρά του νοήματος μιας λέξης είτε γιατί θέλουν να παίξουν δημιουργικά (Μόττσιου, 2012).

Έτσι κι αλλιώς «η δημιουργικότητα των μικρών παιδιών είναι συνυφασμένη με όλες τις δραστηριότητές τους, με το παιχνίδι, τη ζωγραφική, τη λογοτεχνία, όπου μπορεί το παιδί να ανακατασκευάζει απροσδόκητες καταστάσεις, στις οποίες η γλώσσα έχει την πρώτη θέση» (Αλεξίου, 2007: 47).

3.2. Γλώσσα, εκπαίδευση και παιδική λογοτεχνία

Οι λεκτικές επινοήσεις των παιδιών πολλές φορές αντιμετωπίζονται ως λάθη από τους εκπαιδευτικούς ακριβώς γιατί θεωρούν ότι τα παιδιά δεν έχουν κατακτήσει επαρκώς την μητρική τους γλώσσα. (Μότσιου, υπό έκδ.). Όταν η γλώσσα των παιδιών συγκρίνεται με τη γλώσσα των ενηλίκων, οι οποίοι ακολουθούν τους συντακτικούς κανόνες και τις εξαιρέσεις τους, στο λόγο, επειδή έχουν αυτήν την γνώση, είναι λογικό να θεωρούν ότι τα παιδιά κάνουν λάθη. Όμως οι λεκτικές επινοήσεις των μικρών παιδιών δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως λάθη στην χρήση της γλώσσας αλλά ως στάδιο από το οποίο πρέπει να περάσει το παιδί για να οδηγηθεί στην μάθηση (Bredenkamp, & Copple, 1998). Αν το σχολείο είναι επικεντρωμένο μόνο στο να διδάσκει μια «σωστή» εκδοχή του λόγου, τότε ούτε αξιολογεί ούτε καλλιεργεί τις γλωσσικές ικανότητες των παιδιών αλλά τις στιγματίζει κι έτσι τα αποτρέπει τελικά από το να μάθουν την πρότυπη⁸ γλώσσα (Φραγκουδάκη, 2007). Ούτως ή άλλως έχει αποδειχθεί από μελέτες ότι η αποδοκιμασία μορφών γλωσσικής συμπεριφοράς δεν επιφέρουν βελτιώσεις (Ματσαγγούρας, 1983: 40). Έτσι κι αλλιώς τα παιδιά στην προσχολική περίοδο εμπλουτίζουν τη γλώσσα με έναν φυσικό τρόπο μέσω του οποίου θα περάσουν σε μια τυπική μορφή διδασκαλίας που θα τους προσφέρεται με τεχνητό τρόπο (Χαραλαμπίδης, 1985).

Η εκπαίδευση πρέπει να κρατά ζωντανά και ενεργά τα πιο αξιόλογα χαρακτηριστικά της σκέψης των παιδιών που αναφέρονται στην ροπή προς την περιπέτεια, στην τάση για παραγωγή, στην επινοητικότητα, στην ευελιξία και στην δημιουργικότητα (Gardner, 1993). Οπότε οι λεκτικές επινοήσεις των παιδιών μπορούν να γίνουν αφορμή για διδασκαλία της γλώσσας στο νηπιαγωγείο μέσα από την ελεύθερη παραγωγή λέξεων. Για παράδειγμα δυο λέξεις που επιλέγονται τυχαία

⁸ Ως πρότυπη γλώσσα αναφέρεται ο κανόνας που ρυθμίζει τη γλωσσική χρήση, η «νόρμα» με βάση την οποία διακρίνεται το «σωστό» από το «λάθος», η «κανονική» χρήση από τη γλωσσική «απόκλιση» ή και «παρέκλιση» (Μοσχονάς, 2010).

μπορούν να γίνουν η αφετηρία για την δημιουργία μιας φανταστικής ιστορίας που θα συμβάλει στην παραγωγή και άλλων κατασκευασμένων λέξεων. Τα αινίγματα και τα παραμύθια είναι επίσης πλούσιες πηγές επινόησης (Αλεξίου, 2010).

Το παραμύθι, μπορεί να ενισχύσει περαιτέρω τη δημιουργικότητα, καθώς προωθεί την ατομική δραστηριοποίηση και την αυτονομία των παιδιών (Craft, McConnon, & Matthews, 2012). Τα παιδιά ενθουσιάζονται με τα παραμύθια γιατί αναμειγνύεται το πραγματικό με το φανταστικό (Βασιλειάδου, 1988). Οι λέξεις απελευθερώνονται από τις συμβατικές τους χρήσεις, ο λόγος αναπλάθεται δημιουργικά, το νόημα μεταμφιέζεται και οι συμβατικές σχέσεις σημαίνοντος – σημαινομένου ανατρέπονται, αξιοποιούνται στο έπακρο οι οπτικοί και ηχητικοί συνειρμοί (Lyotard, 1988). Η ανάγνωση ενός λογοτεχνικού κειμένου, κατά γενική αντίληψη, μπορεί να συμβάλει στην γλωσσική ανάπτυξη και δημιουργικότητα του παιδιού της προσχολικής ηλικίας.

Μέσα από την λογοτεχνία τα παιδιά κατανοούν και εφαρμόζουν πιο εύκολα τη γνώση, γίνονται περισσότερο ευρηματικά και δημιουργικά (Ματσαγγούρας, 2003). Σύμφωνα με τους Robinson & Spodek η λογοτεχνία αποτελεί μια πηγή ποικιλίας στη χρήση των λέξεων κι έτσι δίνει την δυνατότητα στον μαθητή να αναπτύξει την δημιουργική χρήση της λέξης (Φλωρά, χ.χ.).

Συνεπώς, τα παραμύθια, προμηθεύουν τα παιδιά με τις πρώτες ύλες για να κατασκευάσουν τον κόσμο και τον εαυτό τους για να οδηγηθούν στη δημιουργία. Κανένα δημιουργικό άτομο δεν μπορεί να οδηγηθεί στη δημιουργία χωρίς να έχει προηγούμενη εμπειρία ή γνώση (Guilford, 1950). Στο νηπιαγωγείο επομένως μπορούν να διευρυνθούν οι γνώσεις των παιδιών και να καλλιεργηθούν οι ήδη κατακτημένες γλωσσικές δομές, μέσα από παιχνίδια κι όχι από κανόνες και τύπους. Συγκεκριμένα μπορούν να οδηγηθούν τα παιδιά στο σχηματισμό λέξεων από ονοματοποιία, παραγωγή ή σύνθεση, αφήνοντας τα ελεύθερα να πειραματιστούν και να ανακαλύψουν μόνα τους τη γνώση, μέσα από ποιήματα, τραγούδια και γενικά μέσα από διάφορες δραστηριότητες (Καφετζάκη, 2003 όπ. αναφ. στο Αλεξίου, 2010).

Στο χώρο της εκπαίδευσης και ειδικά στο νηπιαγωγείο, η λογοτεχνία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη γλώσσα, τον προφορικό λόγο και αργότερα την γραπτή έκφραση. Στον προφορικό λόγο, μία από τις ικανότητες που επιδιώκεται να αναπτυχθεί είναι η βελτίωση και ο εμπλουτισμός του προφορικού λόγου των παιδιών κι αυτό μπορεί να γίνει με την απαγγελία ποιημάτων, λαχνισμάτων, γλωσσοδετών, αινιγμάτων κτλ. Άλλωστε, τα παιχνιδόλεξα - όπου εντοπίζουμε στοιχεία της παιδικής

λογοτεχνίας, όπως χιούμορ, γλωσσοπλασία, ηχοποίηση λέξεων, φωνών ή κραυγών - έχουν ιδιαίτερη σημασία για τα παιδιά, γιατί αποτελούν άριστες γλωσσοφωνητικές ασκήσεις και πηγή έμπνευσης για γλωσσικές δημιουργίες στη σχολική τάξη και έτσι μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της γλώσσας (Τσιλιμένη, 2005).

Συχνά ένα λογοτεχνικό κείμενο, παραμύθι, ποίημα ή μια μικρή ιστορία μπορεί να δώσει το έναυσμα για συζητήσεις και προβληματισμό, ανεξάρτητα από την πρόθεση του διδάσκοντα ενώ άλλες φορές μπορεί να σταθεί συνειδητά ως σημείο εκκίνησης για την οργάνωση και εκτέλεση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων ή επιστημονικών διερευνήσεων. Το κατάλληλο λογοτεχνικό κείμενο αποτελεί ουσιαστικό βήμα για την περαιτέρω έμπνευση και δημιουργική παρέμβαση των παιδιών στο κείμενο (Γκλιάου-Χριστοδούλου, χ.χ.).

Προς την κατεύθυνση της δημιουργικότητας κινούνται και τα έργα του Ε.Τριβιζά όπου κυριαρχούν οι ελκυστικές εικόνες, το κωμικό στοιχείο που ενισχύεται από την εικονογράφηση, από ανατροπές και εκπλήξεις, συνδυάζοντας την αισθητική και την παιδαγωγική λειτουργία, ενώ εξισορροπεί το χιούμορ με τον κριτικό προβληματισμό, την ψυχαγωγία με την ωφέλεια και, παρά το γεγονός ότι είναι απαλλαγμένα από κάθε ίχνος διδακτισμού, συνείρουν με αξιοθαύμαστο τρόπο την επιταγή «τέρπειν άμα και διδάσκειν» (Παπαντωνάκης, 2007).

Μέσα από τα παραμύθια του τα παιδιά έχουν την δυνατότητα να διασκεδάσουν αλλά και να προβληματιστούν δημιουργικά. Ο Τριβιζάς 'παίζει' με τις λέξεις, μιμούμενος την ικανότητα των παιδιών να 'πλάθουν' νέες λέξεις. Έτσι στα έργα του μπορούμε να συναντήσουμε την *Ισπεπονία*, την *Κουμπαραδουάη*, το *Αυγατηγανιστάν*, τον *βαρύπλουτο*, το *Χασμουριστάν* και πλήθος άλλων νεολογισμών, οι οποίοι θα αποτυπωθούν και θα αναλυθούν ενδελεχώς στο επόμενο κεφάλαιο. Οι νηπιαγωγοί μέσα από την ευρηματικότητα και την γλωσσοπλαστική ικανότητα του Τριβιζά, μπορούν να οδηγήσουν τα παιδιά στην εξερεύνηση και την γλωσσική δημιουργικότητα, κάνοντας παιχνίδια σύνθεσης και παραγωγής της γλώσσας ή φτιάχνοντας ιστορίες και αινίγματα ώστε τα παιδιά να οδηγούνται αβίαστα και ευχάριστα στην γνώση, απελευθερωμένα από το άγχος του να κάνουν λάθος έχοντας βοηθό την έμφυτη και καθολική ικανότητα τους για γλωσσική κατασκευή και ανακατασκευή. Η χρήση αυθαίρετων προθεμάτων ή η σύνθεση λέξεων δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να εξερευνήσουν τις λέξεις και να τις δαμάσουν κεντρίζοντας την ελευθερία τους ως «ομιλητών», που έχουν το δικαίωμα να εκφράζονται με τον δικό τους προσωπικό λόγο (Ροντάρι, 1985: 45). Τελικά ο 'πλούτος' ενός

λογοτεχνήματος, οι ηχοποίητες λέξεις, η παραγωγή, η σύνθεση, η παραποίησή τους, η επανερμηνεία τους μπορούν να δώσουν την δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να μετατρέψει την μαθησιακή διαδικασία, σε διαδικασία αυτενέργειας, που θα πυροδοτήσει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των μικρών παιδιών.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

4. Η γλωσσική δημιουργικότητα ως χαρακτηριστικό λογοτεχνικού ύφους και ως αναπτυξιακό χαρακτηριστικό

4.1. Οι νεολογισμοί στο έργο του Ε. Τριβιζά: περιγραφή του υλικού, μέθοδος συλλογής και ανάλυσης

Η συλλογή δεδομένων που χρησιμοποιείται στην παρούσα διπλωματική εργασία, περιέχει 207 γλωσσικές επινοήσεις-νεολογισμούς από 27 συνολικά, λογοτεχνικά έργα του Ε. Τριβιζά⁹. Ο όρος *γλωσσικές επινοήσεις-νεολογισμοί* αναφέρεται στην κατασκευή λέξεων από μέρους του συγγραφέα οι οποίες i) δεν συναντώνται στην ελληνική νόρμα και χρησιμοποιούνται είτε μία είτε περισσότερες φορές στα έργα του (π.χ. *Κουφέιτ, Βαραδουάη, χιονοπαγωνάδα*) και ii) λέξεις οι οποίες συναντώνται στην ενήλικη νόρμα αλλά ο Ε.Τριβιζάς αποδίδει σε αυτές διαφορετική σημασία η οποία ταιριάζει με την θεματική του εκάστοτε έργου του (π.χ. *Μπουμπούκα*, όνομα κοπέλας, που ονομάζεται έτσι επειδή είναι μπουκωμένη με μελομακάρονα).

Η συλλογή του υλικού πραγματοποιήθηκε σε διάστημα ενός μήνα έπειτα από την ανάγνωση καθενός έργου του Τριβιζά ξεχωριστά. Κατά την ανάγνωση σημειωνόταν σε προσωπικό ηλεκτρονικό αρχείο-ευρετήριο (word) οποιαδήποτε λέξη παρουσίαζε κάποια γλωσσική ιδιαιτερότητα που απέκλινε από την Κοινή Νεοελληνική. Προκειμένου να αφαιρεθούν κάποιες λέξεις που πιθανόν να αποτελούσαν κωδικοποιημένες λέξεις της ελληνικής (άρα δεν μπορούσαν να καταγραφούν ως νεολογισμοί) χρησιμοποιήθηκε το *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*¹⁰. Έτσι κάποιες λέξεις αφαιρέθηκαν, αφού βρέθηκε ότι υπάρχουν στο

⁹ Η συλλογή του υλικού για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας, περιλαμβάνει έργα του Ε.Τριβιζά, τα οποία ήταν αποτέλεσμα αναζήτησης από την Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, από τη βιβλιοθήκη του γραφείου της κ. Τσιλιμένη Τασούλας, από την Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας 'Κωνσταντίνος Κούμας', καθώς και από το βιβλιοπωλείο 'Paper Book' που βρίσκεται στην περιοχή της Φιλιππούπολης στη Λάρισα. Ο πλήρης κατάλογος των έργων, από όπου αντλήθηκε το γλωσσικό υλικό, βρίσκεται σε παράρτημα στο τέλος.

¹⁰ Διαθέσιμο στο http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/

λεξικό ενώ αφαιρέθηκαν και τύποι λέξεων που επαναλαμβάνονταν σε περισσότερα από ένα έργα του Τριβιζά. Εξαιτίας της πολυμορφίας των νεολογισμών όπου κρίθηκε απαραίτητο, δόθηκαν και επεξηγηματικές πληροφορίες που βοηθούσαν στην διευκρίνιση του περιεχομένου, μέσα στο οποίο εντάσσεται ο νεολογισμός (π.χ. *Κάγκελος*/όνομα διευθυντή φυλακής). Έπειτα, κάθε νεολογισμός αναλύθηκε και ταξινομήθηκε ως προς i) το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκει (ουσιαστικό, ρήμα, επίθετο), ii) τι δηλώνει (πρόσωπο, χώρα/πόλη, ύλη) και iii) με ποιο γλωσσικό μηχανισμό έχει δημιουργηθεί. Έτσι προέκυψαν πολλά είδη νεολογισμών, που θα παρατεθούν στη συνέχεια, αφού πρώτα γίνει η παρουσίαση των νεολογισμών όπως αποδελτιώθηκαν και αναλύθηκαν.

4.1.1. Το υλικό: παρουσίαση των νεολογισμών

Αδικοφαγωμένος: επίθετο, σύνθετη λέξη από το *άδικος* και την μετοχή *φαγωμένος*, αναλογικά σχηματισμένο προς το *αδικοχαμένος*.

Αλφάβα: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *άλφα* και *φάβα*.

Αλφακές: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *άλφα* και *φακές*.

Αλφαντασμένο: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *άλφα* και *φантаσμένο*.

Αλφαρυγγίτιδα: ουσιαστικό, συμφυρμός από το *άλφα* και *φαρυγγίτιδα*.

Αλφασκόμηλο: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *άλφα* και *φασκόμηλο*.

Αλφασόλια: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *άλφα* και *φασόλια*.

Αμαλασούνθα: Κατασκευή ονόματος που παραπέμπει φωνολογικά σε όνομα Ισπανίδας γυναίκας.

Ανεμοτριγωνόσκαλα: ουσιαστικό, πολυσύνθετη λέξη από τα *άνεμος* και *τρίγωνο* και *σκάλα*.

Αρμαγελαδούλα: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *άρμα* και *αγελάδα* με το υποκοριστικό επίθημα *-ούλα*.

Αρχιξεσκονιστής: ουσιαστικό, παράγωγη λέξη από το *ξεσκονίζω* με α' συνθετικό το *αρχι-* (δηλώνει το επικεφαλής άτομο ανάμεσα σε άλλα της ίδιας επαγγελματικής κλίμακας / π.χ. *αρχιστράτηγος*) και το επίθημα *-ιστής* που δηλώνει επάγγελμα (π.χ. *καθαριστής*).

Ασδρομπαχάν (βασιλιάς): Κύριο όνομα με κατάληξη *-χάν* που σχετίζεται με δήλωση ονόματος ξένης προέλευσης (π.χ. *Σιρχάν*).

Αυγατηγανιστάν: όνομα χώρας σύνθετη λέξη από τα *αυγά* και *τηγανιτά* και την κατάληξη *-ιστάν* που παραπέμπει σε δήλωση ονόματος ξένης χώρας και ανακαλεί το όνομα της χώρας *Αφγανιστάν*.

Βάγκον Λι: Κύριο όνομα που σχηματίστηκε από το *Βάγκον* (παραπέμπει στο *βαγόφι*) και το *Λι* που παραπέμπει σε όνομα κινέζικης προέλευσης.

Βαραδουάη: Όνομα χώρας που παραπέμπει παρηχητικά στην *Παραγουάη*.

Βατραχί : άκλιτο επίθετο, παράγωγη λέξη με τον *βάτραχο* και παραγωγική κατάληξη *-ι* (π.χ. *βιολετ-ι*) που δηλώνει χρώμα.

Βενιαμίν τσίμα τσίμα Αμπεμπαμπλόμ (νάνος που έτρωγε κουραμπιέδες και μεγάλωνε): Κύριο όνομα από το *Βενιαμίν* που σημαίνει μικρός (και συνδέεται σημασιολογικά με το νάνος) και το *Αμπεμπαμπλόμ* (που είναι επιφώνημα το οποίο παραπέμπει σε μαγικές τελετές).

Βηταρλώ (*η μάχη*): άκλιτο ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *βήτα* και *Βατερλώ*.

Βλακούνος: ουσιαστικό, παράγωγη λέξη από το *βλάκας* με επίθημα *-ίνος* που δηλώνει και το υποκοριστικό του.

Γάλφα: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα γράμματα *γάμα* και *άλφα*.

Γατοφακο-Φακογατοχώρα: πολυσύνθετη λέξη από τα *γάτα* και *φακές* και *φακές* και *γάτα* και *χώρα*.

Γκουντούν : Κύριο όνομα με κατάληξη *-ουν* που παραπέμπει σε όνομα ξένης/εξωτικής προέλευσης.

Γκουντουνογραφίες: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από το *Γκουντούν* και το β' συνθετικό *-γραφίες* που συνδέεται με τη δήλωση άσκησης έργου (π.χ. *βιβλιογραφίες*, *τοιχογραφίες*).

Γκουντουνο-ίχνη: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *Γκουντούν* και *ίχνη*.

Γκουντουνοσακός: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *Γκουντούν* και *σάκος*.

Γκουντούνοφ: Κύριο όνομα, παράγωγο από το *Γκουντούν* και την κατάληξη *-οφ* που παραπέμπει σε δήλωση ονόματος ξένης προέλευσης (π.χ. *Ιβάνοφ*).

Γκουντουνοφάγος : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από το όνομα *Γκουντούν* και το θέμα *-φάγος* / σύνθετος νεολογισμός με πρώτο συνθετικό επίσης νεολογισμό-φανταστικό όνομα.

Γκουντουνοφωνή : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *Γκουντούν* και *φωνή* / σύνθετος νεολογισμός με πρώτο συνθετικό επίσης νεολογισμό-φανταστικό όνομα.

- Γραμματοπαρέα*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *γράμμα* και *παρέα*.
- Γραντζουνίλη*: Κύριο όνομα, παράγωγο από το *γρατζουνίζω* με κατάληξη *-ίλη* που σχετίζεται με τη δήλωση ονόματος ξένης προέλευσης (π.χ. *Μαθίλη*).
- Δόκτορ Λυσσαλέων*: Κύριο όνομα από το *λυσσαλέος* με κατάληξη που παραπέμπει σε ελληνικό όνομα (π.χ. *Σιμεών*).
- Εβούσιος*: Κύριο όνομα με τη βοήθεια του κλιτικού επιθήματος *-ος*.
- Ελ Γκρουμ (ο γκρουμ του ξενοδοχείου)*: Κατασκευή ονόματος με τη βοήθεια του ισπανικού άρθρου *el* και της γαλλικής λέξης *groom* που δηλώνει τον υπάλληλο του ξενοδοχείου / ταυτίζει το όνομα με το επάγγελμα.
- Ελ Μιγκουέλ Εσχροκερδόν Ντε Παραδιόν*: Κατασκευή ονόματος με λέξεις που παραπέμπουν φωνολογικά σε αντίστοιχα ονόματα Ισπανών ευγενών. Επιπλέον το *Εσχροκερδόν* και *Παραδιόν* παραπέμπουν στις ελληνικές λέξεις *αισχροκέρδεια* και *παράς/παράδες* αλλά με την προσθήκη επίσης κατάληξης που παραπέμπει σε ισπανικό όνομα.
- Ελ Πεπόλδο ντε Θαλούθας ντε Βερέγγας ντε Βεράντας*: Κατασκευή ονόματος με λέξεις που παραπέμπουν ηχητικά σε αντίστοιχα ονόματα Ισπανών ευγενών. Επιπλέον το *Πεπόλδο* παραπέμπει στο *πεπόνι* και στο *Λεοπόλδο*, το *Βεράντας* στην *βεράντα* (συν την κατάληξη *-ας*, που έχουν πολλά ισπανικά ονόματα).
- Έχε τα φανάρια σου 14*: έκφραση που σχηματίζεται με αναλογική επίδραση της στερεότυπης έκφρασης «*έχε τα μάτια σου 14*».
- Ζαρζουέλα*: Κύριο όνομα, με κατάληξη *-έλα* που είναι χαρακτηριστική κατάληξη θηλυκού ονόματος ξενικής προέλευσης (π.χ. *Αντονέλα*).
- Ζαχάρα*: ουσιαστικό, συμφυρμός από το *ζάχαρη* και *Σαχάρα*.
- Θαλασσόδεντρο*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *θάλασσα* και *δέντρο*.
- Ισπεπονία*: όνομα χώρας, συμφυρμός από τα *Ισπανία* και *πεπόνι* με αποτέλεσμα την δημιουργία ονόματος φανταστικής χώρας.
- Κα Αμαξοστοιχίδου*: Επίθετο ονόματος από το *αμαξοστοιχία* με κατάληξη *-ίδου* που σχετίζεται με τη δήλωση ελληνικού θηλυκού επιθέτου (π.χ. *Ευτυχίδου*).
- Κα Σιδηροδρόμου*: Επίθετο ονόματος από το ουσιαστικό *σιδηρόδρομος* και κατάληξη *-ου* που παραπέμπει σε ελληνικό θηλυκό επίθετο (π.χ. *Μπέζου*).
- Κάγκελος*: Κύριο όνομα που παραπέμπει στο ουσιαστικό *κάγκελο*.
- Κακαμαράκια*: ουσιαστικό που μοιάζει με σύνθετο με α' συνθετικό τη λέξη *κακός* (π.χ. *κακά + μαράκια*) το οποίο ερμηνεύεται έτσι γιατί ο ακροατής/αναγνώστης αναγκάζεται να επανερμηνεύσει την αρχική λέξη

καλαμαράκια ως καλά + μαράκια. Το ίδιο συμβαίνει και με τις λέξεις *κακάθια*, *μπουκακάκια*, *κακάβρυτα*, *κακαματιανό*, *πορτοκακάδα*, *κακώδια*, *κακυντικά*, *κακαμπούρια*, *κακαμάκι*, *κάκαντα*.

Καλοξυσμένος: το επίθετο του *Μολύβιου*, σύνθετη λέξη από το *καλός* και την μετοχή *ξυσμένος*.

Καμαριμάρ: Κύριο όνομα, παράγωγο από το *καμαρώτος* (παράγωγη λέξη από το *καμάρα*) και το επίθημα *-αρ* που δηλώνει όνομα αραβικής προέλευσης, το οποίο και παραπέμπει στο επάγγελμά του.

Κανγκουριστάν: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *καγκουρό* με κατάληξη *-σταν* που παραπέμπει στη δήλωση ονόματος ξένης χώρας (π.χ. *Πακιστάν*).

Καπατρακιά: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *κάπα* και *κατραπακιά*.

Καπνικαρέα: όνομα χώρας / πόλης ξένης προέλευσης που παραπέμπει στην λέξη *καπνός* και δηλώνει την πόλη όπου ζουν τα τρένα.

Καραμουζιστής: ουσιαστικό, παράγωγη λέξη από το *καραμούζα* με παραγωγικό επίθημα *-ιστής* που δηλώνει επάγγελμα (π.χ. *βιολιστής*).

Καρυδωνία: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *καρύδι* με κατάληξη *-(ν)ία* που σχετίζεται με τη δήλωση χώρας (π.χ. *Ωκεανία*).

Καταμπουζουκώσουμε: ρήμα, σύνθετο από την πρόθεση *κατά* και το ρήμα *μπουζουκώνω* που συνδέεται συνειρμικά με το *μπουζουριάζω*.

Κόμης Κουνκουν: Κύριο όνομα ευγενούς, ξένης-εξωτικής προέλευσης.

Κόμισσα Κουνκουνίτα: Κατασκευή ονόματος που δηλώνει την γυναίκα του *Κουνκουν* (*Κουνκουν* + *ίτα*, που είναι ισπανική κατάληξη θηλυκών).

Κοσμαγάπητος: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *κόσμος* και *αγαπητός*.

Κοτιγιόν: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *κότα* και *παπιγιόν*.

Κουβαρντάδες (που πληρώνουν με κουβέρτες): ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *κουβέρτα* και *χουβαρντάδες*.

Κουμασιλάνδη: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *κουμάσι* και *-λάνδη* (είναι το *-land*, που άλλοτε ελληνοποιείται ως *-λάνδη* και άλλοτε μένει ως έχει π.χ. *Ντίσνελαντ*) που παραπέμπει σε δήλωση χώρας/πόλης ξένης προέλευσης.

Κουνουπακιστάν: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *κουνουπάκι* (*κουνουπί* + *άκι* / υποκοριστικό επίθημα) και την κατάληξη *-σταν* που παραπέμπει στη δήλωση ονόματος ξένης χώρας (π.χ. *Πακιστάν*).

Κουραμάνα: ουσιαστικό που κανονικά σημαίνει το 'ψωμί των στρατιωτών' αλλά χρησιμοποιείται ως βρισιά στον Πατατία για το αποτυχημένο σάλπισμα.

- Κουφέιτ*: όνομα χώρας, συμφυρμός από το *κουφέτο* και *Κουβέιτ*.
- Κουφετοβόλος*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *κουφέτο* και *βόλος*.
- Κύριος φουσκώνεις-ξεφουσκώνεις (ποδηλατάς)*: όνομα / τελειώνει σε [is] που είναι κλητικό επίθημα των αρσενικών. Μοιάζει με όνομα και επίθετο (π.χ. *κύριος Τρίχης Ατρίχης, Οδηγείς Δενοδηγείς*).
- Λαμπίκος*: Κύριο όνομα μεταξοσκώλικα από το *λαμπίκος* που χρησιμοποιείται ως λέξη για να δηλώσει οτιδήποτε καθαρό (π.χ. *έκανε το σπίτι λαμπίκος*).
- Λιχουδιστάν*: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *λιχούδης* με κατάληξη –*στάν* που παραπέμπει σε δήλωση χώρας ξένης προέλευσης (π.χ. *Πακιστάν*)
- Λιχουδοπικάντικη* : επίθετο, σύνθετη λέξη από τα *λιχουδιά* και *πικάντικος*.
- Λος τριλιλό ντε τραλαλά (ωδείο)*: Κατασκευή ονόματος με τη βοήθεια των μορφημάτων [los] και [de] και του τραγουδιάσματος *τριλιλό τραλαλά* που σχετίζεται με την μουσική και συνδέεται συνειρμικά με το ωδείο.
- Λουκουμοκουραμπιεδομπεζεδόσκη* : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *λουκουμάς* και *κουραμπιέδες* και *μπεζέδες* και *σκόνη*
- Λουκουμοκουραμπιεδόσκη* : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *λουκουμάς* και *κουραμπιές* και *σκόνη*.
- Λουκουμόσκη* : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *λουκουμάς* και *σκόνη*.
- Μαργαριταρόρτζο*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *μαργαριτάρι* και *ρτζι*.
- Μασουλία*: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *μασουλώ* με κατάληξη –*ία* που παραπέμπει σε δήλωση ονόματος ξένης χώρας (π.χ. *Ισπανία*)
- Μελανοπνιγμένο*: επίθετο, σύνθετη λέξη από τα *μελάνι* και *πνιγμένο*.
- Μέλτα*: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα γράμματα *μι* και *δέλτα*.
- Μολύβιος*: Κύριο όνομα παράγωγο από τη λέξη *μολύβι*, με κλητικό επίθημα –*ιος* που δηλώνει αρσενικό.
- Μουσαφέζαλα*: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *μουσακάς* και *κουραφέζαλα*.
- Μουσκίδης*: Κύριο όνομα από το *μούσκεμα* με κατάληξη –*ίδης* που δηλώνει αρσενικό ανδρικό επίθετο (π.χ. *Κοσμίδης*)
- Μπαγασητικό (Πέλαγος)* : Κύριο όνομα, συμφυρμός από τα *μπαγάσας* και *Παγασητικός* (κόλπος).
- Μπακλαβαδούψ*: Κύριο όνομα από τον *μπακλαβά* και την κατάληξη – (δ)*ουψ* που σχετίζεται με δήλωση ονόματος ξένης προέλευσης.
- Μπαλονογιατροί* : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *μπαλόνη* και *γιατροί*.
- Μπαλονοτράμ* : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *μπαλόνη* και *τραμ*.

- Μπαλονοχώρα* : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *μπαλόνη* και *χώρα*.
- Μπαρμπουνιές* : ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *μπαρμπούνι* + *μπουνιές*.
- Μπαρούτ*: Το επίθετο του *Μπαρούτιου*, που προέρχεται από το *μπαρούτι* και δηλώνει όνομα ξένης προέλευσης (π.χ. *Μαχμούτ*).
- Μπαρούτιος*: Κύριο όνομα, παράγωγο από τη λέξη *μπαρούτι* με κλιτικό επίθημα *-ος* που παραπέμπει σε όνομα π.χ. (*Αναστάσιος*).
- Μπεζέδες* : ουσιαστικό, συμφυρμός από το *μπεζ* + *μεζέδες*.
- Μπιμπικίσου*: παράγωγο ρήμα κίνησης από το *μπιμπίκι* και το κλιτικό μόρφωμα *-ίσου* που δηλώνει προστακτική.
- Μπισκοτέκ*: άκλιτο ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *μπισκότο* + *ντισκοτέκ* (κέντρο διακέδασης με ξένη μουσική).
- Μπισμπιρίκος*: Κύριο όνομα με τη βοήθεια της παραγωγικής κατάληξης *-ίκος* που παραπέμπει σε υποκοριστικό (π.χ. *πιτσιρίκος*).
- Μπουμπούκα* (μπουκωμένη με μελομακάρονα): Κύριο όνομα που έχει επανερμηνευθεί έτσι ώστε να παραπέμπει στο ρήμα *μπουκώνομαι*.
- Νοστιμούχουδη*: επίθετο, σύνθετη λέξη από τα *νόστιμο* και *λιχούδα*.
- Ντολμαδία*: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από τον *ντολμά/ντολμάδες* και την κατάληξη *-ία* που παραπέμπει σε δήλωση ονόματος ξένης χώρας (π.χ. *Ισπανία*).
- Ντροπαλούλι* : επίθετο, υποκοριστικό του *ντροπαλός* , από τον συνδυασμό *ντροπαλός* και το υποκοριστικό *-ούλι*.
- Νυχτεριδόσουπα*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *νυχτερίδα* και *σουπά*.
- Ξουζούνισμα*: ουσιαστικό που σχηματίζεται με αναλογική επίδραση της λέξης *ζουζούνισμα*, με το οποίο μοιάζει τόσο φωνολογικά όσο και σημασιολογικά.
- Οκταποδιές*: ουσιαστικό, παράγωγη λέξη από το *οκταπόδι* και το επίθημα *-ιές* που παραπέμπει σε πράξη (π.χ. *σκανταλιές*, *τσαχπινιές*).
- Ούζι-μούζι* : Κύριο όνομα χιονανθρώπου από το *μούζι* που δηλώνει κρύο και το *ούζι* σαν παρήχηση στο *μούζι*.
- Ουφρόνιος*: Κύριο όνομα, παράγωγη λέξη από το *Ούφρος* και την κατάληξη *-όνιος* που παραπέμπει σε όνομα (π.χ. *Σωφρόνιος*).
- Ουφροφάγος*: σύνθετο ουσιαστικό από το *Ούφρος* (κάτοικος της χώρας *Ουφρόνης*) και *-φάγος* αναλογικά προς το *χορτοφάγος*, *αδηφάγος* κλπ. Το *Ούφρος* επιπλέον είναι αναλογικά σχηματισμένο προς το *Τζούφρος*.
- Παγόκαστρο* : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *πάγος* και *κάστρο*.

- Παγωνάδα*: ουσιαστικό, παράγωγη λέξη από το *παγώνω* και την κατάληξη *-άδα* που δηλώνει ποτό ή φαγητό (π.χ. *λεμονάδα*).
- Παμφαγία*: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *παμφάγος* και την κατάληξη *-ία* που σχετίζεται με τη δήλωση χώρας ξένης προέλευσης (π.χ. *Ιταλία*).
- Πανζουρλανδία*: όνομα χώρας από το *πανζουρλισμός* και κατάληξη *-νδία* που παραπέμπει σε δήλωση ονόματος ξένης χώρας (π.χ. *Φιλανδία*).
- Πανταχταποδιακή Βυθού (ομάδα)*: Κύριο όνομα ομάδας που είναι αναλογικά σχηματισμένο προς ομάδα ποδοσφαίρου (π.χ. *Πανθεσσαλικός*).
- Παντουφλωμένος (γάτος)*: επίθετο, παράγωγο από τις λέξεις *παντόφλα* και *μένος*, αναλογικά σχηματισμένο προς το *παπουτσωμένος*.
- Παντοφλο-λαγωνικό*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *παντόφλα* και *λαγωνικό*.
- Παπαρουνί* : άκλιτο επίθετο, παράγωγη λέξη με την *παπαρούνα* και παραγωγική κατάληξη *-ι* (π.χ. *βιολετ-ι*) που δηλώνει χρώμα.
- Παραπανόπανος*: Κύριο όνομα, σύνθετο από τα *παραπάνω* και *Πάνος*.
- Παραπέντες*: Κύριο όνομα από την εμπρόθετη φράση ‘*παρα πέντε*’ και την κατάληξη *-ες*.
- Παρατέταρτος*: Κύριο όνομα από την εμπρόθετη φράση ‘*παρα τέταρτο*’ και το κλιτικό επίθημα *-ος*.
- Πασιφούγκιος (ωκεανός)* : ουσιαστικό, λέξη σχηματισμένη αναλογικά προς το *pacific ocean* / μοιάζει με δάνεια που έχουν προσαρμοστεί μορφολογικά στην ελληνική γλώσσα.
- Πασπαταβίστι (Λουδοβίκος)*: Κύριο όνομα, με κατάληξη *-ίστι* που σχετίζεται με τη δήλωση ονόματος ευγενούς, ξένης προέλευσης.
- Παταραγονία*: όνομα χώρας, που παραπέμπει παρηχητικά στην *Παταγονία*.
- Πατατίας*: Κύριο όνομα παράγωγο από την *πατάτα*, με παραγωγικό επίθημα *-ίας* που δηλώνει πρόσωπο.
- Πατατράκ*: το επίθετο του *Πατατία*, που κανονικά σημαίνει ‘*αποτυχία*’ αλλά επαναλύεται και επανερμηνεύεται ως *πατάτα* και *τράκ* /κατασκευή ομωνύμου / αποκατάσταση σημασίας.
- Παχουλούλ (σουλτάνος)*: Κύριο όνομα, παράγωγο από τη λέξη *παχουλός* και την κατάληξη *-ουλ* που σχετίζεται με δήλωση ονόματος ξένης προέλευσης (π.χ. *Αμπντούλ*).
- Περασμένα χωνεμένα*: νέα φρασεολογική μονάδα, έκφραση σχηματισμένη αναλογικά προς το «*περασμένα ξεχασμένα*».

Πιλαφίμ: Κύριο όνομα, παράγωγο από τη λέξη *πιλάφι* και την παραγωγική κατάληξη *-ίμ* που παραπέμπει σε όνομα ξένης προέλευσης (π.χ. *Ιμπραήμ*).

Πινεζοκατακλυσμός : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *πινέζα* και *κατακλυσμός*.

Πινεζόμπορα : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *πινέζα* και *μπόρα*.

Πινεζοψιγάλα : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *πινέζα* και *ψιγάλα*.

Πιπερού: όνομα χώρας, συμφυρμός από το *πιπέρι* και *Περού*.

Πιπίνος:. Κύριο όνομα, που η κατάληξή του ταιριάζει με κατάληξη ονόματος ζώου (*Πιπίνος-πικουίνος*) όπως *Κούλα-κατσικικούλα*, *Ρίκι-ποντίκι*, *Μπούνι-Μπούνι* *-μπαρμπούνι*.

Πισπιριπ: Κύριο όνομα με τη βοήθεια της κατάληξης *-ίπ* που παραπέμπει σε όνομα ξένης προέλευσης (π.χ. *Καρίπ*).

Πισσόμαυρος: επίθετο, σύνθετη λέξη από τα *πίσσα* και *μαύρος*.

Πιτσιφιόγκος: Κύριο όνομα, με β' συνθετικό τη λέξη *-φιόγκος* αναλογικά σχηματισμένο προς το *τζιτζιφιόγκος*.

Πιτσιφιούγκα: Κύριο όνομα, παράγωγο (θηλυκό) από το *Πιτσιφιόγκος*.

Πιτσουρόμυαλος: επίθετο με β' συνθετικό το *-μυαλό*, που ανακαλεί αναλογικά το *κοκορόμυαλος* με το οποίο ταιριάζει και σημασιολογικά.

Πλιτσιπλίτς: Κύριο όνομα σαλιγκαριού που είναι κατασκευασμένο σύμφωνα με τον ήχο που κάνει το σαλιγκάρι βγάζοντας τα σάλια του.

Ποζίτα Ντολόρες Μαμασίτα Μασουλίτα: Κατασκευή κύριου ονόματος με λέξεις που παραπέμπουν φωνολογικά σε αντίστοιχα ονόματα Ισπανών ευγενών. Επιπλέον το *Μαμασίτα* παραπέμπει στο *μαμά* + *ίτα* και το *Ποζίτα* στο *πόζα* + *ίτα* που είναι κατάληξη θηλυκών υποκοριστικών στα ισπανικά και το *Μασουλίτα* παραπέμπει στην ελληνική λέξη *μασάω* με την προσθήκη επίσης της υποκοριστικής ισπανικής κατάληξης *-ίτα* που παραπέμπει σε όνομα.

Ποντικογιαγιάδες: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *ποντίκι* και *γιαγιάδες*.

Πουκιπόν (όνομα άσπρου ελέφαντα): Κύριο όνομα ελέφαντα που παραπέμπει σε δήλωση ξενικού ονόματος (π.χ. *Μπουφόν*).

Προσταρατσώνεται: ρήμα, σύνθετη λέξη από τα *προς* και *ταράτσα* και την κατάληξη *-ώνεται*, σχηματισμένη αναλογικά προς το *προσγειώνεται*.

Πυρ-πυρ: Κύριο όνομα πυροσβέστη που παραπέμπει στο *πυρ* της πυρκαγιάς.

Ρούμπες (*τριπλές τούμπες*): ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *τριπλός* και *τούμπες*.

Ρουρούνισμα: ουσιαστικό που σχηματίζεται με αναλογική επίδραση της λέξης *ζουζούνισμα*, με το οποίο μοιάζει τόσο φωνολογικά όσο και σημασιολογικά.

- Σαλμονέλα*: Κύριο όνομα από τη *σαλμονέλα* (μικρόβια που μεταδίδονται στον άνθρωπο από τα ζώα).
- Σβουριμάρ*: Κύριο όνομα (ο βασιλιάς του Σβουριστάν), παράγωγο από τη λέξη *σβούρα* και την κατάληξη (-*ι*)μάρ που σχετίζεται με δήλωση ονόματος ξένης προέλευσης (π.χ. *Νεϊμάρ*)
- Σβουριστάν*: όνομα χώρας, παράγωγο από τη λέξη *σβούρα* και κατάληξη (-*ι*)σταν που σχετίζεται με δήλωση χώρας ξένης προέλευσης (π.χ. *Κουρδιστάν*).
- Σκαντζιαρχείο*: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *σκαντζόχειρος* και *σκασιαρχείο*.
- Σκουπιδοκέφαλος*: επίθετο, σύνθετη λέξη από τα *σκουπίδια* και *κεφάλι*
- Σκουπιδόπαιδα*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *σκουπίδι* και *παιδί*.
- Σκουπιδοπουλάκια*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *σκουπίδι* και *πουλάκια*.
- Σοκολατινικά*: συμφυρμός από το *σοκολάτα* και *λατινικά*
- Στραπατσούλης*: Κύριο όνομα από το στραπάτσο με το υποκοριστικό επίθημα -ούλης.
- Στρυφνίνη*: Κύριο όνομα από το *στρυφνός* και την κατάληξη -*ίνη* (συνδέεται ως παρήχηση με το δηλητήριο *στριχνίνη*).
- Τα Πιρουνέα (βουνά)*: Όνομα βουνού από το *πιρούνι* που σχηματίζεται με αναλογική επίδραση από τα *Πυρηναία όρη*.
- Ταβανόσκουπα*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *ταβάνι* και *σκούπα*
- Τελειταιοτάτη*: επίθετο / υπερθετικός βαθμός του επιθέτου *τελευταία* που ανακαλεί αναλογικά το *μεγαλειοτάτη*.
- Τζουμ Ατζούμ Ταρατατζούμ (όνομα στρατηγού)*: Κύριο όνομα από το παιδικό τραγούδι «τζουμ ταρατατζούμ» το οποίο μορφολογικά μοιάζει με όνομα (π.χ. *Ναούμ*).
- Τζουφρόνιος*: Κύριο όνομα, παράγωγη λέξη από το *τζίφρα/ τζούφρος* και την κατάληξη -*όνιος* που παραπέμπει σε όνομα (π.χ. *Σωφρόνιος*).
- Τζουφροφάγος*: σύνθετο ουσιαστικό παράγωγο από το *τζίφρα/τζούφρα* και -*φάγος* αναλογικά προς το *χορτοφάγος*, *αδηφάγος* κλπ.
- Τουνελόδρακος*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *τούνελ* και *δράκος*.
- Τρανόκαρδος*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *τρανός* και *καρδιά*, σχηματισμένη αναλογικά προς το *λεοντόκαρδος*.
- Τραχανοκέφαλος*: επίθετο, σύνθετη λέξη από τα *τραχανάς* και *κεφάλι*.
- Τρενάθηκες*: ρήμα, συμφυρμός από τα *τρένο* και *τρελάθηκες*.
- Τρένινταντ*: όνομα χώρας, συμφυρμός από το *τρένο* + *Τρινιντάντ*.
- Τρενοβόρος*: επίθετο, σύνθετη λέξη από τα *τρένο* και -*βόρος*.

- Τρενοτανγκό*: άκλιτο ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα τρένο και τανγκό.
- Τριμπουφλαβία*: όνομα χώρας, σύνθετη λέξη από το ισπανικό *tribus* (φυλές) και την λατινική λέξη *flavii* (πλήβειοι της Ρώμης) και τη βοήθεια της κατάληξης *-ία* που σχετίζεται με τη δήλωση χώρας ξένης προέλευσης (π.χ. *Γιουγκοσλαβία*).
- Τριμπουφλαβόζοι*: ουσιαστικό, παράγωγο από τον παραπάνω νεολογισμό / οι κάτοικοι της *Τριμπουφλαβίας*.
- Τρομαζόνιος*: ουσιαστικό, συμφυρμός από το *τρομάζω* και *Αμαζόνιος*.
- Τσιφ-τσιφ*: Κύριο όνομα φίλου του *Βαγκον Λι* που σχηματίστηκε αναλογικά ηχητικά με τον ήχο του τρένου. Το ίδιο και ο *Τσιφ-πουφ*, *Πιφ-πιφ*, *Παφ-τσαφ*, *Πουφ-πουφ*, *Τσαφ-παφ*, *Πουφ-τσιφ*.
- Τσουφ-τσουφτετέλι*: ουσιαστικό, συμφυρμός από το *τσουφ-τσουφ* (ήχος του βαγονιού) και *τσιφτετέλι* που δηλώνει τον χορό των τρένων.
- Φαλαινοσωστικό*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *φάλαινα* και *σωστικό*, σχηματισμένη αναλογικά προς το *ναυαγοσωστικό*.
- Φασουλιμάρ*: Κύριο όνομα(ο βασιλιάς του Φασουλιστάν), παράγωγο από το *φασούλι* με κατάληξη *-(ι)μάρ* που σχετίζεται με δήλωση ονόματος ξένης προέλευσης (π.χ. *Νειμάρ*)
- Φασουλιστάν*: Όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *φασούλι* με κατάληξη *-στάν* που σχετίζεται με δήλωση χώρας ξένης προέλευσης (π.χ. *Κουρδιστάν*).
- Φεγγαραχτίδες*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *φεγγάρι* και *αχτίδες*.
- Φεγγαροκλωστή*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από το *φεγγάρι* και *κλωστή*.
- Φεγγαρομπογιά*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *φεγγάρι* και *μπογιά*.
- Φεγγαροπολτό* : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *φεγγάρι* και *πολτός*.
- Φομφάη*: όνομα πόλης που σχηματίζεται με αναλογική επίδραση της ινδικής πόλης *Βομβάη* , με την οποία μοιάζει φωνολογικά.
- Φονφον* : Κύριο όνομα φλογεροπαίκτη, που είναι κατασκευασμένο σύμφωνα με τον ήχο που βγάζει η φλογέρα.
- Φούμπες (τούμπες σε φουντωτό γρασίδι)*: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα φουντωτός και τούμπες.
- Φουρφουρμβέργη*: σύνθετη λέξη από το *φουρφούρι* και την κατάληξη *-βέργη* που σχετίζεται με τη δήλωση ξένης χώρας (π.χ. *Νυρεμβέργη*).
- Φρικαντέλα*: Κύριο όνομα κατασκευή από τη *φρίκη* με κατάληξη *-έλα* που είναι χαρακτηριστική κατάληξη θηλυκού ονόματος ξενικής προέλευσης (π.χ. *Αντονέλα*).

Φύρδης- Μίγδης: όνομα που σχηματίζεται με αναλογική επίδραση της στερεότυπης φράσης *φύρδην μίγδην*, με την οποία μοιάζει φωνολογικά.

Φώφτι-φώφτι : συμφυρμός από τα *φίφτι-φίφτι* και *Φωφώ*, που είναι το όνομα της φάλαινας.

Χαλβαδένια (αμμουδιά): επίθετο, παράγωγο από τη λέξη *χαλβά* με τη βοήθεια της κατάληξης *-ένιος* που δηλώνει την ύλη (π.χ. *σιδερένιος*).

Χαλβάη: όνομα χώρας, συμφυρμός από τα *χαλβάς* και *Χαβάη*.

Χασμουριγιάμα : Κύριο όνομα, που η κατάληξή του ταιριάζει με κατάληξη ονόματος ζώου (*Χασμουριγιάμα - λάμα*) όπως *Κούλα-κατσικικούλα*, *Ρίκι-ποντίκι*, *Μπούνι-Μπούνι -μπαρμπούνι*.

Χασμουριστάν: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *χασμουρητό* με κατάληξη *-στάν* που παραπέμπει στη δήλωση ονόματος χώρας ξένης προέλευσης (π.χ. *Κουρδιστάν*).

Χέψιλον: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα γράμματα *χι* και *έψιλον*.

Χιονοπαγωνάδα: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *χιόνι* και *παγωνάδα*

Χόνκι -πόνκι: Κύριο όνομα κλόουν, πιθανόν παρήχηση με το παιδικό τραγούδι *χόκι-πόκι*.

Ψιχάλας: Κύριο όνομα από την *ψιχάλα* με επίθημα *-ας* που χαρακτηρίζεται από την ομοιότητα που εκφράζει η πρωτότυπη λέξη (π.χ. *κεφάλα-κεφάλας*).

Ψιψινία: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *ψιψίνα* με κατάληξη *-ία* που παραπέμπει σε δήλωση χώρας ξένης προέλευσης (π.χ. *Ισπανία*).

Ωμεγαβήτα: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *ωμέγα* και *αλφαβήτα*.

Ωμεγαβητική (σειρά): επίθετο, συμφυρμός από τα *ωμέγα* και *αλφαβητική*.

Ωμεγαλακτομπούρεκα: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *ωμέγα* και *γαλακτομπούρεκα*.

Ωμεγαλεία: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *ωμέγα* και *μεγαλεία*.

Ωμεγάλη: επίθετο, συμφυρμός από τα *ωμέγα* και *μεγάλη*.

Ωμεγαλομανίες: ουσιαστικό, συμφυρμός από το *ωμέγα* και *μεγαλομανίες*.

Ωμεγαλόνια: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *ωμέγα* + *γαλόνια*.

Ωμεγαλοπρέπεια: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *ωμέγα* και *μεγαλοπρέπεια*.

Ωμεγάντια: ουσιαστικό, συμφυρμός από το *ωμέγα* και *γάντια*.

Ωμέγαρο: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *ωμέγα* και *μέγαρο*.

4.2. Κατηγορίες και υποκατηγορίες νεολογισμών

Μέσα από την ανάλυση και ταξινόμηση του υλικού έγινε μια απόπειρα ανάδειξης των γλωσσικών ευρημάτων και στην συνέχεια η ερμηνεία τους και η συσχέτισή τους με τους νεολογισμούς των παιδιών, ώστε να διερευνηθεί σε τι διαδικασίες στηρίζεται ο ενήλικος δημιουργός και σε τι διαδικασίες στηρίζεται ένα παιδί για τη δημιουργία νεολογισμών, αλλά και ποιες ανάγκες εξυπηρετούν στην κάθε ομάδα.

Για την καλύτερη μελέτη του υλικού επιχειρήθηκε αρχικά η ταξινόμηση των νεολογισμών σε κατηγορίες (Μότσιου, υπό έκδ.; Clark, 2005; Κατσούδα & Νάκας, 2003; Αλεξίου, 2007, Clark & Berman, 1984;). Για το σκοπό αυτό, επιλέχθηκε να γίνει κατηγοριοποίηση, βάσει των κύριων μηχανισμών δημιουργίας νέων λέξεων. Προκειμένου να γίνει μια διεξοδικότερη διερεύνηση όμως κρίθηκε αναγκαία και μια υποκατηγοριοποίηση, ώστε να γίνουν περισσότερο εμφανείς οι πιθανές κοινές γλωσσικές διεργασίες, με τις οποίες φτιάχνει νεολογισμούς τόσο ο Τριβιζάς όσο και τα μικρά παιδιά.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι μεγάλες κατηγορίες φρασεολογισμών που παρουσιάζονται αμέσως παρακάτω είναι οι παράγωγοι νεολογισμοί, οι σύνθετοι, οι συμφυρμοί, οι σημασιακές επαναanalύσεις και οι κατ' αναλογία σχηματισμοί.

4.2.1. Παράγωγοι νεολογισμοί

Η διαδικασία παραγωγής λέξεων της νέας ελληνικής από άλλες λέξεις αφορά την προσθήκη ενός μορφολογικού στοιχείου στο τέλος του θέματος μιας λέξης, που ονομάζεται *παραγωγική κατάληξη* ή *επίθημα* (Χατζησαββίδης & Χατζησαββίδου, 2011). Άρα παράγωγοι είναι οι νεολογισμοί που δημιουργούνται από άλλες λέξεις με την προσθήκη παραγωγικών καταλήξεων. Μέσα σε αυτήν την κατηγορία γίνεται και μια υποκατηγοριοποίηση βάσει των συχνότερων καταλήξεων και επιθημάτων που εντοπίστηκαν, τα οποία δείχνου και τι δηλώνει η κάθε νέα λέξη (υποκοριστικά, ονόματα, ενέργεια, ύλη, ιδιότητα).

4.2.1.1. Νεολογισμούς που δηλώνουν υποκοριστικά, π.χ.:

- *Μπισμπιρίκος*: Κύριο όνομα με τη βοήθεια της παραγωγικής κατάληξης *-ίκος* που παραπέμπει σε υποκοριστικό λέξης (π.χ. *πιτσιρίκος*).
- *Βλακουίνος*: ουσιαστικό, παράγωγη λέξη από το *βλάκας* με επίθημα *-ίνος* που δηλώνει και το υποκοριστικό του.

4.2.1.2. *Νεολογισμούς που δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί, π.χ.:*

- *Καραμουζιστής*: ουσιαστικό, παράγωγη λέξη από το *καραμούζα* με παραγωγικό επίθημα *-ιστής* που δηλώνει επάγγελμα (π.χ. *βιολιστής*).
- *Αρχιξεσκονιστής*: ουσιαστικό, παράγωγη λέξη από το *ξεσκονίζω* με α' συνθετικό το *αρχι-* (δηλώνει το επικεφαλής άτομο ανάμεσα σε άλλα της ίδιας επαγγελματικής κλίμακας / π.χ. *αρχιστράτηγος*) και το επίθημα *-ιστής* που δηλώνει επάγγελμα (π.χ. *καθαριστής*).

4.2.1.3. *επίθετα που παράγονται από ουσιαστικά και δηλώνουν χρώμα ή υλικό, π.χ.:*

- *Βατραχί* : άκλιτο επίθετο, παράγωγη λέξη με τον *βάτραχο* και παραγωγική κατάληξη *-ι* (π.χ. *βιολετ-ι*) που δηλώνει χρώμα.
- *Χαλβαδένια (αμμουδιά)*: επίθετο, παράγωγο από τη λέξη *χαλβά* με τη βοήθεια της κατάληξης *-ένιος* που δηλώνει την ύλη (π.χ. *σιδερένιος*).

4.2.1.4. *Νεολογισμούς που δηλώνουν κύρια ονόματα, π.χ.:*

Σε αυτήν την υποκατηγορία και στην επόμενη (3.2.1.4.) συναντώνται παράγωγοι νεολογισμοί οι οποίοι δηλώνουν κύρια ονόματα προσώπων ή χωρών. Κάθε όνομα ή χώρα παραπέμπει σε μια γνωστή ή άγνωστη λέξη στην ενήλικη νόρμα, ενώ η κατάληξή της, παραγωγική ή μη σχετίζεται με γνωστή (ελληνική ή ξένη) κατάληξη που δηλώνει κάποιο όνομα ή χώρα.

i) *ξένης προέλευσης, π.χ.:*

- *Ασδρουμπαχάν* (βασιλιάς): Κύριο όνομα με κατάληξη *-χάν* που σχετίζεται με δήλωση ονόματος ξένης προέλευσης (π.χ. *Σιρχάν*).
- *Πιλαφίμ*: Κύριο όνομα, παράγωγο από τη λέξη *πιλάφι* και την παραγωγική κατάληξη *-ιμ* που παραπέμπει σε όνομα ξένης προέλευσης (π.χ. *Ιμπραήμ*).
- *Ζαρζουέλα*: Κύριο όνομα, με κατάληξη *-έλα* που είναι χαρακτηριστική κατάληξη θηλυκού ονόματος ξενικής προέλευσης (π.χ. *Αντονέλα*).

ii) *ελληνικής προέλευσης, π.χ.:*

- *Κα Αμαξοστοιχίδου*: Επίθετο ονόματος από το *αμαξοστοιχία* με κατάληξη *-ίδου* που σχετίζεται με τη δήλωση ελληνικού θηλυκού επιθέτου (π.χ. *Ευτυχίδου*).
- *Ψιχάλας*: Κύριο όνομα από την *ψιχάλα* με επίθημα *-ας* που χαρακτηρίζεται από την ομοιότητα που εκφράζει η πρωτότυπη λέξη (π.χ. *κεφάλα-κεφάλας*).

- *Πατατίας*: Κύριο όνομα παράγωγο από την *πατάτα*, με παραγωγικό επίθημα – *ίας* που δηλώνει πρόσωπο.

4.2.1.5. *Νεολογισμούς που δηλώνουν ονόματα πόλεων/χωρών ξενικής προέλευσης, π.χ.:*

- *Φασουλιστάν*: Όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *φασούλι* με κατάληξη – *στάν* που σχετίζεται με δήλωση χώρας ξένης προέλευσης (π.χ. *Κουρδιστάν*).
- *Κουμασιλάνδη*: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη από το *κουμάσι* και *-λάνδη* (είναι το *-land*, που άλλοτε ελληνοποιείται ως *-λάνδη* και άλλοτε μένει ως έχει π.χ. *Ντίσνελαντ*) που παραπέμπει σε δήλωση χώρας/πόλης ξένης προέλευσης.
- *Πανζουρλανδία*: όνομα χώρας από το *πανζουρλισμός* και κατάληξη – *νδία* που παραπέμπει σε δήλωση ονόματος ξένης χώρας (π.χ. *Φιλανδία*).

4.2.1.6. *Νεολογισμούς που δηλώνουν κύρια ονόματα σε συνάρτηση με την ιδιότητά τους, π.χ.:*

- *Καμαριμάρ*: Κύριο όνομα, παράγωγο από το *καμαρώτος* (παράγωγη λέξη από το *καμάρα*) και το επίθημα – *αρ* που δηλώνει όνομα αραβικής προέλευσης, το οποίο και παραπέμπει στο επάγγελμά του.
- *Ελ Γκρουμ* (*ο γκρουμ του ξενοδοχείου*): Κατασκευή ονόματος με τη βοήθεια του ισπανικού άρθρου *el* και της γαλλικής λέξης *groom* που δηλώνει τον υπάλληλο του ξενοδοχείου / ταυτίζει το όνομα με το επάγγελμα.

4.2.2. *Σύνθετοι νεολογισμοί*

Ως *σύνθεση* ορίζεται η διαδικασία που δημιουργεί μορφολογικά πολύπλοκα στοιχεία από τουλάχιστον δυο θέματα. Είναι εξαιρετικά παραγωγική διαδικασία στην Νέα Ελληνική και χρησιμοποιείται ιδιαίτερα στην παραγωγή νεολογισμών. Τα προϊόντα της εφαρμογής της, δηλαδή τα σύνθετα έχουν όλα τα χαρακτηριστικά του στοιχείου που αποκαλείται "λέξη" (Ράλλη, 2005:164). Οι σύνθετοι νεολογισμοί δηλαδή σχηματίζονται από την ένωση δυο ή περισσότερων ανεξάρτητων λέξεων, δημιουργώντας έτσι μια νέα λέξη ή με την προσθήκη, στην αρχή της λέξης, ενός προθήματος¹¹. Στα έργα του Τριβιζά συναντάμε πλήθος σύνθετων λέξεων όπως:

¹¹ **προθήματα** είναι λέξεις μονοσύλλαβες ή δισύλλαβες που είτε σχηματίστηκαν τα νεότερα χρόνια είτε προέρχονται από προθέσεις ή από άκλιτες λέξεις της αρχαίας ελληνικής και τα οποία δεν

Γκουντουνοφάγος, φεγγαροπολτό, λουκουμόσκη, μαργαριταρόρυζο, λουκουμοκουραμπιεδόσκη, φεγγαρομπογιά, κτλ. Όμως ο Τριβιζάς επιδιίδεται ακόμη, στη δημιουργία σύνθετων λέξεων, οι οποίες ταιριάζουν με την θεματική του εκάστοτε έργου του. Για παράδειγμα στη χώρα που επικτατούν τα μπαλόνια και οι πινέζες οι σύνθετες λέξεις περιέχουν ως πρώτο συνθετικό τις λέξεις *μπαλόφι-* και *πινέζα-* (*μπαλονο-τράφι, μπαλονο-γιατρός, πινέζο-ψιγάλα, πινέζο-κατακλυσμός*) ενώ στη χώρα των τρένων έχουν ως πρώτο συνθετικό τη λέξη *τρένο-* (*τρένο-τανγκό, τρένο-βόρος*). Ακόμη μια υποκατηγοριοποίηση στοχεύει στην περαιτέρω ανάλυση της σύνθεσης των λέξεων, βάσει των συνθετικών που τις απαρτίζουν ώστε να διαφανεί ο τρόπος δημιουργίας τους. Έτσι οι υποκατηγορίες που σχηματίζονται εδώ είναι:

4.2.2.1. *Σύνθετες λέξεις που σχηματίζονται αναλογικά προς μια άλλη σύνθετη, π.χ.:*

- *Φαλαινοσωστικό*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *φάλαινα* και *σωστικό*, σχηματισμένη αναλογικά προς το *ναυαγοσωστικό*.
- *Προσταρατσώνεται*: ρήμα, σύνθετη λέξη από τα *προς* και *ταράτσα* και την κατάληξη *-ώνεται*, σχηματισμένη αναλογικά προς το *προσγειώνεται*.
- *Αδικοφαγωμένος*: επίθετο, σύνθετη λέξη από το *άδικος* και την μετοχή *φαγωμένος*, αναλογικά σχηματισμένο προς το *σκωροφαγωμένος*.

4.2.2.2. *Σύνθετες λέξεις που σχηματίζονται εξ αρχής από δύο ή περισσότερες υπάρχουσες λέξεις, π.χ.:*

- *Παντοφλο-λαγωνικό*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *παντόφλα* και *λαγωνικό*.
- *Σκουπιδόπαιδα*: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *σκουπίδι* και *παιδί*.
- *Λουκουμοκουραμπιεδόσκη* : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από τα *λουκουμάς* και *κουραμπιές* και *σκόνη*.

4.2.2.3. *Σύνθετες λέξεις των οποίων τουλάχιστον ένα συνθετικό είναι μη υπάρχουσα λέξη, π.χ.:*

- *Γκουντουνοφάγος* : ουσιαστικό, σύνθετη λέξη από το όνομα *Γκουντόν* και το θέμα *-φάγος* / σύνθετος νεολογισμός με πρώτο συνθετικό επίσης νεολογισμό-φανταστικό όνομα.

συναντώνται μόνο τους στο λόγο (π.χ. *προς-*, *κατα-*, *α-*, *ξε-* κτλ.) (Χατζησαββίδης & Χατζησαββίδου, 2011).

- *Πιτσιφιόγκος*: Κύριο όνομα, με β' συνθετικό τη λέξη *-φιόγκος* αναλογικά σχηματισμένο προς το *τζιτζιφιόγκος*.
- *Πιτσουρόμυαλος*: επίθετο με β' συνθετικό το *-μυαλό*, που ανακαλεί αναλογικά το *κοκορόμυαλος* με το οποίο ταιριάζει και σημασιολογικά.

4.2.3. Συμφυρμοί

Ο όρος *σύμφυρση*, που ισοδυναμεί με τον αγγλικό όρο *blending*, αναφέρεται στη διαδικασία της συνειδητής δημιουργίας ενός νεολογισμού, ο οποίος προκύπτει από δύο (αφειρητικές) υπαρκτές λεξικές μονάδες που ενώνονται μετά από αποκοπή, π.χ. *σοκοφρέτα* < *σοκο(λάτα)* × *(γκο)φρέτα* (Νάκας & Κατσούδα, 2015: 58).

Στο παραμύθι του «ο πόλεμος της *Ωμεγαβήτας*», ο Τριβιζάς χρησιμοποιεί επάλληλους συμφυρμούς που ταιριάζουν με τη θεματική ολόκληρου του παραμυθιού. Για παράδειγμα φακές δεν τρώει ένα οποιοδήποτε γράμμα αλλά το άλφα γι αυτό και τις ονομάζει *αλφακές*. Ενώ και το γράμμα ωμέγα έχει *ωμεγάλη* εντύπωση για τον εαυτό του όπως και το κοτιγίον είναι το παπιγίον όχι οποιοδήποτε ζώου αλλά της κότας. Παρόμοια σχηματίζονται και χώρες/τόποι όπως η *Ισπεπονία* και η *Χαλβάη*. Παρακάτω δίνονται παραδείγματα συμφυρμών που εκφράζουν χώρες/τόπους και άλλα.

- *Χαλβάη*: όνομα χώρας, συμφυρμός από τα *χαλβάς* και *Χαβάη*.
- *Ζαχάρα*: ουσιαστικό, συμφυρμός από το *ζάχαρη* και *Σαχάρα*.
- *Τρομαζόνιος*: ουσιαστικό, συμφυρμός από το *τρομάζω* και *Αμαζόνιος*.
- *Ωμεγαλοπρέπεια*: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *ωμέγα* και *μεγαλοπρέπεια*.
- *Αλφαρυγγίτιδα*: ουσιαστικό, συμφυρμός από το *άλφα* και *φαρυγγίτιδα*.
- *Μπισκοτεκ*: άκλιτο ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *μπισκότο* και *ντισκοτέκ*.
- *Σκαντζιαρχείο*: ουσιαστικό, συμφυρμός από τα *σκαντζόχειρος* και *σκασιαρχείο*.

4.2.4. Σημασιακή επανάλυση/ επανερμηνεία

Η επανερμηνεία μιας λέξης είναι η απόδοση διαφορετικής σημασίας μιας λέξης, η οποία συναντάται στο ενήλικο λεξιλόγιο με άλλη σημασία από αυτή που αποδίδει ο συγγραφέας. Μπορεί να θεωρηθεί και ως μια ιδιαίτερη περίπτωση παρετυμολόγησης: στην παρετυμολόγηση γίνεται επανάλυση της μορφής ώστε να ταιριάζει καλύτερα στη σημασία ενώ στην επανερμηνεία γίνεται επανάλυση της σημασίας της λέξης χωρίς αλλαγή της μορφής της (Μωϋσιάδης & Κατσούδα, 2011) .

(Σε αυτήν την κατηγορία προκύπτουν λέξεις που πρέπει να επαναναλυθούν για να γίνει κατανοητό το νόημα με το οποίο χρησιμοποιούνται στο έργο του Τριβιζά.

Τέτοιες λέξεις είναι:

- *Μπουμπούκα* (μπουκωμένη με μελομακάρονα): Κύριο όνομα που έχει επανερμηνευθεί έτσι ώστε να παραπέμπει στο ρήμα *μπουκώνομαι*.
- *Κακαμαράκια*: ουσιαστικό που μοιάζει με σύνθετο με α' συνθετικό τη λέξη *κακός* (π.χ. *κακά + μαράκια*) το οποίο ερμηνεύεται έτσι γιατί ο ακροατής/αναγνώστης αναγκάζεται να επανερμηνεύσει την αρχική λέξη *καλαμαράκια* ως *καλά + μαράκια*. Το ίδιο συμβαίνει και με τις λέξεις *κακάθια*, *μπουκακάκια*, *κακάβρυτα*, *κακαματιανό*, *πορτοκακάδα*, *κακώδια*, *κακυντικά*, *κακαμπούρια*, *κακαμάκι*, *κάκαντα*.

4.2.5. Νεολογισμοί κατ' αναλογία

Σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται λέξεις που είναι αναλογικά σχηματισμένες προς μια άλλη πιο γνωστή φράση ή λέξη για να ταιριάζει με το περιεχόμενο του παραμυθιού και με τις οποίες μπορεί να μοιάζουν φωνολογικά και σημασιολογικά. Για παράδειγμα στη χώρα των τρένων η μαμά λέει στο παιδί της *έχε τα φανάρια σου 14* κι όχι *έχε τα μάτια σου 14*, αφού το παιδί της είναι τρένο κι έχει *φανάρια* αντί για *μάτια*. Άλλες φράσεις ή λέξεις που σχηματίζονται με αναλογική επίδραση είναι:

- *Φομφάη*: όνομα πόλης που σχηματίζεται με αναλογική επίδραση της ινδικής πόλης *Βομβάη*, με την οποία μοιάζει φωνολογικά.
- *Πανταχταποδιακή Βυθού (ομάδα)*: Κύριο όνομα ομάδας που είναι αναλογικά σχηματισμένο προς ομάδα ποδοσφαίρου (π.χ. *Πανθεσσαλικός*).
- *Παντουφλωμένος (γάτος)*: επίθετο, παράγωγο από τη λέξη *παντόφλα* και *-μένος*, αναλογικά σχηματισμένο προς το *παπουτσωμένος*.
- *Ρουρούνισμα*: ουσιαστικό που σχηματίζεται με αναλογική επίδραση της λέξης *ζουζούνισμα*, με το οποίο μοιάζει τόσο φωνολογικά όσο και σημασιολογικά.
- *Τελευταιοτάτη*: επίθετο / υπερθετικός βαθμός του επιθέτου *τελευταία* που ανακαλεί αναλογικά το *μεγαλειοτάτη*.

4.3. Η γλωσσική κατασκευή στο έργο του Τριβιζά και η σύγκριση με την παιδική γλώσσα.

Από την καταγραφή και την ανάλυση των νεολογισμών είναι εμφανή τα ‘γλωσσικά παιχνίδια’ του Τριβιζά. Χρησιμοποιεί λέξεις ευφάνταστες, λέξεις που κατασκευάζονται για να εξυπηρετήσουν επικοινωνικούς σκοπούς του κάθε παραμυθιού, λέξεις σχηματισμένες έτσι ώστε να προκαλούν το γέλιο, λέξεις που μοιάζουν με άλλες πιο γνωστές ή λέξεις που αλλάζουν σημασία. Όλες όμως είναι δημιουργήματα του συγγραφέα που χαρακτηρίζουν το γλωσσικό χιούμορ, το γλωσσικό παιχνίδι, την φαντασία του και την διάθεσή του για ανατροπή.

Στην προσπάθεια ερμηνείας των κατηγοριών που έχουν παρατεθεί, μπορεί να επικεντρωθεί κανείς στο γεγονός ότι οι περισσότεροι νεολογισμοί του Τριβιζά είναι παράγωγοι και σύνθετοι (δυο βασικοί γλωσσικοί μηχανισμοί δημιουργίας νέων λέξεων). Η πιο συχνή μορφή παραγωγής είναι εκείνη που αφορά στα κύρια ονόματα προσώπων και στα ονόματα χωρών. Το νόημα των λέξεων δεν αλλάζει αλλά ακολουθεί μια λογική. Χρησιμοποιεί πολύ γνωστές και χαρακτηριστικές καταλήξεις (ξένες ή ελληνικές) ονομάτων ή χωρών για να φτιάξει νέες ονομασίες (*Χασμουριστάν, Κουμασι-λάνδη, Μουσκ-ίδης κτλ*). Ακόμη ένα ‘τέχνασμα’ του Τριβιζά σχετικά με τα ονόματα είναι το ταίριασμα στην κατάληξη των ονομάτων των ζώων με ομοικαταληξίες προς τις λέξεις που αναφέρονται σε αυτά τα ζώα όπως είναι η *Κούλα-Κατσικούλα, Λάρυ-Μοσχάρι, Πιπίνος Πιγκουίνος κτλ*.

Οι νεολογισμοί συνολικά είτε είναι συμφυρμοί είτε σύνθετοι κτλ. είναι λέξεις που προέρχονται από τεμάχια της ίδιας της γλώσσας, λέξεις δηλαδή υπαρκτές στο ενήλικο λεξιλόγιο. Έτσι βλέποντας ή ακούγοντας τη λέξη *φεγγαροκλωστή* για παράδειγμα, ο αναγνώστης/ακροατής αντιλαμβάνεται ότι είναι σύνθετη από το *φεγγάρι* και την *κλωστή*. Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι στην περίπτωση της λέξης *Γκουντουνοφάγος*, το πρώτο συνθετικό (*Γκουντούν*) είναι μια μη υπαρκτή (ή τουλάχιστον φαίνεται να είναι) στην ενήλικη νόρμα λέξη, είναι προσωπική επινόηση του συγγραφέα την οποία χρησιμοποιεί για να φτιάξει κι άλλες σύνθετες λέξεις όπως *Γκουντουνοφαγητό, Γκουντουνοσακός κτλ*. Βέβαια, αν είναι κατασκευασμένη από κάποιες άλλες υπαρκτές λέξεις ή όχι θα πρέπει να το αποκαλύψει ο ίδιος ο συγγραφέας. Σε αυτήν την περίπτωση ανήκει και το όνομα *Ασδρουμπαχάν*, η κατάληξη (-χαν) του οποίου θυμίζει όνομα ξένης προέλευσης (π.χ. *Σιρχάν*) αλλά δεν είναι σαφές αν η βάση της λέξης προέρχεται από κάποια άλλη (ελληνική ή ξένη) ή αν είναι προσωπικό δημιουργήμα του συγγραφέα.

Υπάρχει και η περίπτωση των νεολογισμών, τα μέρη των οποίων δεν ερμηνεύονται με τον ίδιο τρόπο από ένα παιδί κι έναν ενήλικα. Για παράδειγμα ο

ενήλικας γνωρίζει ότι τα *σοκολατινικά* προέρχονται από το [*σοκολά(τα) × (λα)τινικά*] αλλά αν το παιδί δεν γνωρίζει τα *λατινικά* θα θεωρήσει ότι προέρχεται από τη *σοκολάτα* και την κατάληξη *-ικά* που είναι γνωστή κατάληξη γλώσσας όπως τα *αγγλικά*, τα *ιταλικά* κτλ. Βέβαια αυτό δεν επηρεάζει την παραγωγική διαδικασία που ούτως ή άλλως ακολουθεί το παιδί, και είναι το ζητούμενο. Αλλά είναι σαφές ότι ο ενήλικας ακολουθεί μια άλλη διεργασία (τον συμφυρμό) για να κατασκευάσει την λέξη από ό, τι το παιδί (που χρησιμοποιεί την παραγωγή), καθώς διαθέτει πιο διευρυμένο λεξιλόγιο από εκείνο. Γι αυτό τα έργα του Τριβιζά απευθύνονται και σε ενήλικες, που μπορούν να αποκωδικοποιήσουν πολλές από τις λεκτικές κατασκευές του σε ένα άλλο, δεύτερο επίπεδο.

Σε κάθε περίπτωση όμως οι νεολογισμοί του Τριβιζά είναι εσκεμμένοι ώστε να προκαλέσουν το γέλιο των μικρών αναγνωστών/ ακροατών αλλά και να εξυπηρετήσουν συγκεκριμένους σκοπούς. Ωστόσο είναι σχηματισμένοι σύμφωνα με τον τρόπο που σκέφτονται τα παιδιά αλλά και με τον εύστοχο τρόπο που τα ίδια φτιάχνουν νεολογισμούς, που δεν είναι τίποτα άλλο παρά βασικοί κανόνες της μητρικής τους γλώσσας. Πολλές φορές τα νήπια προβαίνουν σε νεολογισμούς που καλύπτουν λεξιλογικά κενά. Κατασκευάζουν δηλαδή λέξεις, οι οποίες δεν υπάρχουν στην ενήλικη νόρμα όμως θα μπορούσαν να υπάρχουν καθώς είναι σχηματισμένες σύμφωνα με τους κανόνες παραγωγής και σύνθεσης της ελληνικής γλώσσας όπως *πιρουνώνω*, *μαγισσότερη*, *φονάρας* κτλ.¹² Τέτοιου είδους νεολογισμοί από τον Τριβιζά είναι το *παπαρουνί*, *βατραχί* που σχηματίζονται αναλογικά προς το θαλασσί ή το βιολετί. Η λέξη *ρουρούνισμα* είναι αναλογικά σχηματισμένο προς το *ζουζούνισμα*, το *πιτσουρόμναλος* προς το *κοκορόμναλος* και η *τελευταιοτάτη* προς το *μεγαλειοτάτη*. Επίσης ο *αρχιξεσκονιστής*, που είναι ο πρώτος των ξεσκονιστών, όπως για παράδειγμα ο αρχιδικαστής που είναι ο πρώτος των δικαστών. Ακόμη υπάρχει το *φαλαινοσωστικό* που σώζει τις φάλαινες, το *προσταρατσώνεται* που προσγειώνεται στην ταρατσα αλλά και ο *καραμουζιστής* που παίζει καραμούζα όπως ο βιολιστής παίζει βιολί αλλά και ο γάτος που φοράει παντόφλες, ο *παντουφλωμένος* γάτος όπως ο παπουτσωμένος γάτος που φοράει παπούτσια.

Άλλοι νεολογισμοί που αφορούν στα λεξιλογικά κενά εκφράζονται με σύνθετες λέξεις (*ταβανόσκουπα*, *λουκουμοκουραμπιεδόσκη*, *μαργαριταρόρυζο* κτλ), με συμφυρμούς (*μπαρμουνιές*, *αμφακές*, *μουσαφέξαλα*) και επανερμηνείες (*κακάντα*,

¹² Μότσιου, Ε. (υπό εκδ.).

πατατράκ). Έτσι με την ευχέρεια που τον διακρίνει ο Τριβιζάς εκμεταλλεύεται μια λέξη ως πρώτο συνθετικό (π.χ. *πινέζα* ή *μπαλόφι*) και φτιάχνει σύνθετες λέξεις όπως *πινεζοπιχάλα*, *πινεζοκατακλυσμός*, *πινεζόμπορα* ή *μπαλονοχώρα*, *μπαλονοτράμ*, *μπαλονογιατρός*, σε μια χώρα όπου κυριαρχούν οι πινέζες και τα μπαλόφια. Ενώ στη χώρα που επικρατούν τα τρένα φτιάχνει λέξεις όπως *τρενάθηκες*, *τρενοταγκό*, *τσουφ-τσουφτετέλι*, *τουνελόδρακος* κτλ. Παρόμοια και με λέξεις (δικές του προσωπικές επινοήσεις) όπως το *Γκουντούν* από το οποίο δημιουργεί σύνθετες λέξεις, *γκουντουνοφαγητό*, *γκουντουνόσακος*, *γκουντουνοφωνή* ή παράγωγες όπως την χώρα *Ουφρόνη*, με τους *Ούφρους* κατοίκους και τον *Ουφρόνιο* βασιλιά.

Στην προσπάθειά τους να επικοινωνήσουν, τα παιδιά φτιάχνουν επίσης, νέες φρασεολογικές μονάδες όπως *πνίγηκα στο παιχνίδι*¹³ (δηλ. «με απορρόφησε το παιχνίδι») και το ίδιο κάνει και ο Τριβιζάς στα παραμύθια του με φράσεις όπως *περασμένα- χωνεμένα* (για τη φάλαινα που έφαγε κρυφά από την άλλη κι εκείνη την συγχώρησε) κατ'αναλογία προς το *περασμένα ξεχασμένα* ή το *φώφτι-φώφτι* (επειδή το όνομα της φάλαινας είναι *Φωφώ*) όπως το *fifty-fifty*, ή *έχε τα φανάρια σου 14* (για το τρένο) κατά το *έχε τα μάτια σου 14*, οι οποίες ταιριάζουν σημασιολογικά στο περιεχόμενο της ιστορίας.

Πολλοί από τους νεολογισμούς του Τριβιζά, αφορούν στα κύρια ονόματα και επίθετα, αλλά και στα ονόματα πόλεων/χωρών είτε ελληνικής είτε ξένης προέλευσης. Δημιουργεί ονόματα, προθέτοντας κυρίως σε ουσιαστικά, καταλήξεις γνωστών ελληνικών ή ξένων ονομάτων ή επιθέτων όπως *-ίδης* (*Μουσκίδης*, *Αμαξοστοιχίδου*), *-ος* (*Καλοξυσμένος Μπαρούτιος*, *-ας* (*Ψιχάλας*), *-ιμάρ* (*Σβουριμάρ*, *Καμαριμάρ*), *-ίλδη* (*Γραντζουνίλδη*) και το ίδιο κάνει για την δημιουργία χωρών (*Κουνουπακιστάν*, *Κουμασιλάνδη*, *Ψιπινία*, *Μασουλία*, *Ντολμαδία* κλπ). Δεν λείπουν και τα ονόματα από ρήματα (*Κύριος φουσκώνεις-ξεφουσκώνεις*). Τα νήπια, παρόμοια, έχουν την τάση να χρησιμοποιούν τις καταλήξεις, γνωστών ονομάτων ή επιθέτων και να κατασκευάζουν δικά τους ονόματα.¹⁴ Για παράδειγμα από τη λέξη *μπισκότο* και την κατάληξη *-όπουλος* φτιάχνουν το επίθετο *Μπισκοτόπουλος*. Αντίστοιχα σεβόμενα την κατάληξη των περισσοτέρων χωρών σε *-ία* την χρησιμοποιούν για να ονομάσουν χώρες όπως *Αμερικανία* ή *Τουρκαλία*.¹⁵

¹³ Μότσιου, Ε. (υπό εκδ).

¹⁴ Μπασλής, Γ. (2003 : 159).

¹⁵ Αλεξίου, Β. (2010).

Το πιο χαρακτηριστικό μέρος των νεολογισμών του Τριβιζά είναι ότι σε όλα του τα παραμύθια χρησιμοποιεί λέξεις σύνθετες ή παράγωγες ώστε να αποδώσει ακριβώς το νόημα που θέλει στο εκάστοτε παραμύθι του. Για παράδειγμα η *μπισκοτέκ*, είναι κέντρο διασκέδασης από μπισκότα κι όχι μια απλή *ντισκοτέκ*, το *κοτιγιόν* είναι το παπιγιόν της κότας και το *σκατζιαρχείο* είναι το σκασιαρχείο των σκαντζόχειρων συγκεκριμένα. Άρα φτιάχνει λέξεις οι οποίες δεν μπορούν να αντικατασταθούν με μια λέξη που να υπάρχει στην ενήλικη γλώσσα για να εκφράσει το νόημά της. Με τον ίδιο τρόπο χρησιμοποιούν και τα παιδιά τη γλώσσα, όταν χρησιμοποιούν τη λέξη *γαλοπότηρο*, αποκλειστικά για το ποτήρι που πίνουν γάλα¹⁶ ή τη λέξη *παλτοκάμισο* για να εκφράσουν το πολύ ζεστό πουκάμισο¹⁷.

Ακόμη τα παιδιά έχουν την τάση να επαναναλύουν σημασιακά και να επανερμηνεύουν λέξεις. Όπως διευκρινίστηκε πρωτύτερα στην περίπτωση του παραμυθιού «*Φρικαντέλα, η μάγισσα που μισούσε τα κάλαντα*», οι νεολογισμοί που έχουν ως α'συνθετικό το *κακός* δημιουργούνται επειδή πρώτα έχουν επαναλυθεί ως *καλά+μάκι*, *καλά+ντα*, *καλά+ματιανό* κτλ. Στην πραγματικότητα ο συμφυρμός αναγκάζει τον αναγνώστη / ακροατή να το επαναανάλυσει έτσι, για να είναι κατανοητό και το *κακαμάκι*, τα *κάκαντα*, το *κακαματιανό* κτλ. όπως ακριβώς τα νήπια φτιάχνουν τη λέξη *βασιλόπουλο* (το *βασιλόπουλο* είναι ένα τέρας) αφού πρώτα την έχουν επαναλύσει ως *μισό βασιλιά* και *μισό πουλί*.¹⁸

Από όλα τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι οι διεργασίες που ακολουθεί ο Τριβιζάς για να φτιάξει νέες λέξεις, μοιάζει σε αρκετά σημεία με τον τρόπο που τα παιδιά κάνουν λεξιπλασίες. Εκείνο που διαφέρει σε όλη αυτήν την διαδικασία, είναι ότι οι νεολογισμοί του Τριβιζά γίνονται με συνειδητό τρόπο ενώ των παιδιών με ασυνείδητο. Όμως οι διαδικασίες είναι οι ίδιες καθώς τα μικρά παιδιά ερχόμενα στο σχολείο, έχουν ήδη τριβή με τη γλώσσα και διαθέτουν τις δομές ώστε να μπορούν να επικοινωνούν. Δεν πρέπει να τίθεται θέμα αν χρησιμοποιούν με σωστό ή λάθος τρόπο τη γλώσσα καθώς δεν έχει σημασία το 'τι' λένε αλλά το 'πως' το λένε. Κι αυτό που δείχνουν τα αποτελέσματα, είναι ότι ακόμη κι αν οι λέξεις των παιδιών είναι *άδοκιμες*' (επειδή συγκρίνονται με την ενήλικη νόρμα) είναι *δόκιμες* ως προς τον τρόπο που φτιάχνονται καθώς ακολουθούν φωνολογικούς, σημασιολογικούς και

¹⁶ Μότσιου, Ε. (υπό εκδ).

¹⁷ Μότσιου, Ε. (υπό εκδ).

¹⁸ Μότσιου, Ε. (υπό εκδ).

γραμματικούς, κανόνες που έχουν ήδη κατακτήσει από την εμπειρική χρήση της γλώσσας τους.

Άλλωστε η λογοτεχνία και τα ιδιαίτερα στοιχεία του ύφους του Τριβιζά μας αποδεικνύουν ότι η γλώσσα έχει άπειρες γλωσσοπλαστικές δυνατότητες, είναι δημιουργική και ακολουθεί μια φυσική πορεία μέχρι να γίνει τυποποιημένη «πρότυπη» γλώσσα την οποία αρχίζουν να μαθαίνουν τα παιδιά με την είσοδό τους στο δημοτικό σχολείο.

Επομένως αν θεωρούμε τον Τριβιζά δημιουργικό που χρησιμοποιεί όλους αυτούς τους ευφάνταστους νεολογισμούς θα πρέπει να θεωρούμε και τα παιδιά δημιουργικά όχι μόνο στο πλαίσιο κάποιας δραστηριότητας (π.χ. στη δημιουργία ποιημάτων ή ιστοριών) αλλά και όταν αυθόρμητα κάνουν νεολογισμούς στα πλαίσια του προφορικού λόγου. Να μην θεωρούμε δηλαδή ότι κάνουν λάθη αλλά να προσπαθούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτήν την γλωσσική δημιουργικότητα ώστε τα παιδιά να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους και να διευρύνουν τις γλωσσικές τους ικανότητες, μέσα από παιχνίδια με τις λέξεις, μέσα από την ανάπτυξη ιστοριών με αφορμή μια λέξη, μέσα από τη δημιουργία ποιημάτων και αινιγμάτων; Αν τα παιδιά χαρακτηρίζονται από μια δημιουργική χρήση της γλώσσας οι εκπαιδευτικοί πρέπει να τα βοηθούμε ώστε να εκφράζουν αυτήν την δημιουργικότητα και όχι να την οδηγούμε σε μαρασμό. Έτσι ανοίγουμε το δρόμο να πειραματιστούν με τη γλώσσα και να διδαχθούν από αυτήν, απαλλαγμένα από το άγχος του λάθους.

5. Η δημιουργική ανάπτυξη της γλώσσας μέσα από τη λογοτεχνία: διδακτική πρόταση και εκπαιδευτικό υλικό

5.1. Η διδακτική πρόταση

Η παρούσα διδακτική πρόταση βασίζεται στην σύγχρονη προσέγγιση της γνώσης, που θέλει το παιδί να συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία της μάθησης και δίνει έμφαση στη διαθεματικότητα, την ομαδοσυνεργατικότητα, την αλληλεπίδραση, την επικοινωνία και τη χρήση της τεχνολογίας ενώ στηρίζεται θεωρητικά από την κοινωνιοπολιτισμική θεωρία του Vygotsky

5.2. Θεωρητική τεκμηρίωση της διδακτικής πρότασης

Ο κοινωνικός εποικοδομισμός του Vygotsky

Ο Vygotsky εισήγαγε την έννοια του κοινωνικού εποικοδομισμού σε προέκταση της θεωρίας του Piaget ¹⁹ υποστηρίζοντας ότι η γνώση δεν μπορεί να ληφθεί παθητικά, αλλά μπορεί να χτιστεί ενεργητικά από το υποκείμενο, δηλαδή η γνώση οικοδομείται σε κοινωνικό επίπεδο δια μέσου της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Ο Vygotsky πρότεινε, τη «ζώνη της επικείμενης ανάπτυξης» (zone of proximal development). Σύμφωνα με αυτήν η μάθηση αφυπνίζει μια ποικιλία εσωτερικών αναπτυξιακών διαδικασιών που είναι δυνατόν να λειτουργήσουν μόνον όταν το παιδί αλληλεπιδρά με ανθρώπους στο περιβάλλον του και σε συνεργασία με τους συνομηλίκους του. Με βάση αυτήν την οπτική, η αλληλεπίδραση του ατόμου με το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον έχει σημαντικότερη επίδραση στη διαμόρφωση της γλώσσας, της σκέψης και τελικά της προσωπικότητάς του (Vygotsky, 1978).

Ομαδοσυνεργατική μάθηση

¹⁹ Σύμφωνα με την εποικοδομηστική άποψη, η νόηση είναι μια λειτουργία κατασκευής νοημάτων η οποία βασίζεται πάνω εμπειρία του ατόμου. Άρα δόμηση της γνώσης είναι μια λειτουργία που στηρίζεται στις προϋπάρχουσες εμπειρίες, τις νοητικές κατασκευές, τις πεποιθήσεις και τις «θεωρίες» που φτιάχνει ο καθένας, ώστε να ερμηνεύσει αντικείμενα ή γεγονότα και τις οποίες δεν μπορεί να υποτιμά ο δάσκαλος κατά τις διδακτικές του επιδιώξεις (Ράπτης, Ράπτη, 2001).

Η οργάνωση της διδασκαλίας έγινε με βάση το μοντέλο της συνεργατικής μάθησης, διαδικασία κατά την οποία λαμβάνουν χώρα σημαντικές μαθησιακές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μαθητών (Κανάκης, 2006). Όντας μέλος μιας ομάδας ο μαθητής μυείται στο να μοιράζεται γνώσεις, πληροφορίες, σκέψεις και συναισθήματα, εργαζόμενος για έναν κοινό στόχο. Μαθαίνει ακόμη να χρησιμοποιεί την κριτική του σκέψη, να αποκτά εσωτερική πειθαρχία και να συμμορφώνεται στους κανόνες. Μαθαίνει να δίνει και να παίρνει, να ακούει και να ακούγεται. Επιπλέον μαθαίνει να κατανοεί την σπουδαιότητα της ανταλλαγής των απόψεων, του διαλόγου και την συνεννόησης ενώ εξοπλίζεται και με κοινωνικές αρετές (Ματσαγγούρας, 2004). Το σύγχρονο σχολείο πρέπει να έχει ως στόχο να οπλίσει το παιδί με τα απαραίτητα εφόδια ώστε αυτό να γίνει ικανό να αντιμετωπίζει με επιτυχία τη ζωή και να ζει ευτυχισμένο στο παρόν και στο μέλλον. Το συνεργατικό σχολείο μπορεί να συμβάλλει σε αυτόν τον στόχο καθώς η ανθρώπινη επιβίωση εξασφαλίζεται μέσα από την συνεργασία και την θετική αλληλεπίδραση των προσώπων μέσα στην ομάδα. Η εργασία σε μικρές ομάδες είναι ένας ασφαλής τρόπος έκφρασης και αναγνώρισης κυρίως για παιδιά που διστάζουν να εκφράσουν τις ανάγκες και τα συναισθήματά τους στη θέα μεγάλου κοινού (Μουμουλίδου, 2006).

Διαθεματικότητα-Διεπιστημονικότητα

Η διδακτική πρόταση είναι συμβατή με το ΔΕΠΠΣ γιατί έχει διαθεματική προσέγγιση, είναι σύμφωνο με τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος και εξακτινώνεται στις εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές. Η διαθεματική προσέγγιση αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα του ΔΕΠΠΣ για το νηπιαγωγείο και όπως αναφέρει ο Ματσαγγούρας (2002) ως τρόπος διδακτικής προσέγγισης αναπτύσσει κοινωνικογνωστικές στάσεις και δεξιότητες, που απαιτεί η σημερινή κοινωνία της γνώσης και της πληροφόρησης ενώ καλλιεργεί και την χρήση πρακτικών όπως το ομαδικό πνεύμα εργασίας, διατύπωση και διερεύνηση ερωτημάτων, άντληση πληροφοριών κλπ

Διδακτική προσέγγιση με ΤΠΕ

Στην σημερινή κοινωνία οι νέες τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, έχουν εισαχθεί με τρόπο δραματικό και αξιοποιούνται με ακόμη πιο ραγδαίους ρυθμούς σε όλο το φάσμα των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών

δραστηριοτήτων. Έτσι, δημιουργούνται και νέες απαιτήσεις στην εκπαίδευση, προσφέροντας νέους τρόπους πληροφόρησης, μάθησης, σκέψης και επικοινωνίας (Σολομωνίδου, 2009). Ο υπολογιστής μπορεί να ενσωματωθεί σε ένα προσχολικό πρόγραμμα και να αποτελέσει ένα επιπρόσθετο εργαλείο διδασκαλίας (Ντολιοπούλου, 2006) και η ενσωμάτωση αυτή στην εκπαιδευτική διαδικασία έχει ως στόχο να προκαλέσει την ενεργό συμμετοχή του εκπαιδευόμενου και να προσφέρει ευκαιρίες για αλληλεπίδραση και διάλογο. Επιπλέον η χρήση και η βίωση των ηλεκτρονικών υπολογιστών από τα παιδιά, υποστηρίζεται ότι ευνοούν τις γενικές πνευματικές τους ικανότητες, όπως σχεδιασμό, συμπερασμό, αφαίρεση ενώ βελτιώνουν ή και επιταχύνουν την διαδικασία ανάπτυξης της νοημοσύνης τους (Κιτσαράς, 2001).

Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας δείχνουν ενθουσιασμένα με τους υπολογιστές, μαθαίνουν να τους χρησιμοποιούν συλλογικά, και να αυτενεργούν. Έρευνες αναφέρουν ότι η μαθησιακή διδασκαλία υποστηριζόμενη από τον Η/Υ, λειτουργεί ως καταλύτης για την δημιουργία διδακτικής συμπεριφοράς κατάλληλης για την ανάπτυξη και την βελτίωση της ικανότητας των παιδιών στην λύση διαφόρων προβλημάτων (Παπάς, 1989).

5.3. Το εκπαιδευτικό υλικό

Στα πλαίσια της ολοκλήρωσης της παρούσας διπλωματικής εργασίας, επιχειρήθηκε η δημιουργία ενός εκπαιδευτικού υλικού που συνοδεύεται από μια διδακτική πρόταση ώστε να αναπτυχθούν στην πράξη, γλωσσικές δημιουργικές δραστηριότητες που έχουν ως στόχο να διεύρυνουν τις γλωσσικές ικανότητες των νηπίων.

Το εκπαιδευτικό υλικό,²⁰ που είναι επινοήση της υποφαινόμενης φοιτήτριας, φτιάχτηκε για τις ανάγκες της διπλωματικής εργασίας, και είναι ένα παραμύθι. Η σύλληψη της ιστορίας έγινε κατά την διάρκεια της συγγραφής της διπλωματικής εργασίας λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους και το θεωρητικό υπόβαθρο που διαπραγματεύεται η διπλωματική εργασία. Όπως αναφέρει η Θεοδωροπούλου (2009) η λογοτεχνία μοιάζει με δεξαμενή άντλησης ποικίλων στοιχείων τα οποία μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας κατά την διάρκεια των εκπαιδευτικών διαδικασιών, σύμφωνα με τους στόχους που οι διαδικασίες αυτές υιοθετούν. Έτσι

²⁰ Το εκπαιδευτικό υλικό θα κατατεθεί και θα βρίσκεται στη διάθεση του πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

μέσα από τις σελίδες του εκπαιδευτικού υλικού επιδιώκεται η αξιοποίηση των νεολογισμών με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτευχθούν δημιουργικά οι στόχοι ως προς τα γνωστικά αντικείμενα της Γλώσσας, των Εικαστικών και των Νέων Τεχνολογιών (ΤΠΕ).

Η ιστορία αφορά ένα μικρό παιδί, τον Απορίωνα, ο οποίος έχει την απορία να μάθει πόσο είναι το 'πέρα πολύ' της αγάπης της μαμάς του. Όταν εκείνη του εξηγεί ότι τον αγαπά 'μέχρι τον ουρανό και πάλι πίσω' εκείνος ψάχνει να βρει τρόπους να μετρήσει την απόσταση. Αλλά επειδή δεν τα καταφέρνει ζητά τη βοήθεια δύο φίλων του, της Τρελένης και του Παντογνωστήρα. Εκείνοι προσπαθούν να του εξηγήσουν αλλά επειδή δεν μπορούν να του δώσουν να καταλάβει πόσο μεγάλη είναι αυτή η απόσταση, τον πηγαίνουν μια μεγάλη βόλτα και περνούν από πολλά μέρη όπως η Σαρδαμία, η Κουμπιμπία, η Τουμπαλία, η Ν.Μηλανδία, η Χαχανία, η Ακιουλιανία, ενώ συναντούν κουμπιδιάρηδες, και μηλοσόφους, τρώνε τουμπαλωτά και παθαίνουν χαχανίαση. Στο τέλος γυρνούν στο σπίτι του Απορίωνα κι όταν οι φίλοι του φεύγουν καταλαβαίνει ότι μερικά πράγματα δεν μπορεί να τα μετρήσει κανείς αλλά μόνο να τα νιώσει.

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες, που πρόκειται να δοθούν αναλυτικά παρακάτω, στοχεύουν στην ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας και δημιουργικότητας των παιδιών τόσο μέσα από την δημιουργία αιγιμάτων, όσο και από την δημιουργία σύνθετων και παράγωγων λέξεων. Στις παραπάνω διαδικασίες εμπλέκονται με έναν διασκεδαστικό τρόπο οι Νέες Τεχνολογίες και τα Εικαστικά, συμβάλλοντας με τον δικό τους τρόπο στην επίτευξη του βασικού σκοπού.

Το παραμύθι: *η Αποριονοαναζήτηση της παραπολυαγάπης*

Ο **Απορίων** καθόταν στο τραπέζι έχοντας μπροστά του ένα πιάτο **γεωργιακά** με γάλα και μια φετάρια με βούτυρο και μέλι. Ήταν λίγο σκεφτικός και αφηρημένος όταν μπήκε η μητέρα του στην κουζίνα.

- Πρέπει να βιαστείς αγάπη μου, θα αργήσουμε για το σχολείο.

Εκείνος την κοίταξε λίγο διερευνητικά και την ρώτησε :

- Μαμά; να σε ρωτήσω κάτι;
- Ναι βέβαια να με ρωτήσεις αλλά γρήγορα σε παρακαλώ γιατί πρέπει να φύγουμε..
- Μ' αγαπάς;

- Μα αμφιβάλλεις και ρωτάς; Φυσικά και σε αγαπώ. Σ' αγαπώ πάρα πολύ!
- Πόσο πάρα πολύ δηλαδή;
- Μμμμμ πάρα πολύ, πως να σου το εξηγήσω. Σ αγαπώ από εδώ μέχρι τον ουρανό και πάλι πίσω. Τόσο πολύ. Πάμε τώρα;

Ο Απορίων πήρε την τσάντα του και ακολούθησε την μητέρα του στο αυτοκίνητο. Όμως η απορία του δεν λύθηκε. Δηλαδή πόσο ήταν μέχρι τον ουρανό; Αν έβρισκε αυτό θα πρόσθετε και το πάλι πίσω και θα ήξερε ακριβώς πόσο είναι το πάρα πολύ.

Όταν γύρισε από το σχολείο έτρεξε απευθείας στο δωμάτιό του κι άνοιξε έναν παγκόσμιο χάρτη. Πήρε έναν χάρακα και προσπάθησε να μετρήσει την απόσταση από το σπίτι του μέχρι τον ουρανό. Αλλά αντιμετώπισε μερικά προβλήματα. Ο χάρτης δεν είχε ουρανό και το σπίτι του δεν φαινόταν μέσα στο χάρτη.

- Μμμμ πρέπει να σκεφτώ κάτι άλλο για να μετρήσω την απόσταση...

Τότε η ματιά του έπεσε πάνω στην υδρόγειο σφαίρα. Πήρε πάλι τον χάρακα να μετρήσει αλλά ο χάρακας δεν λύγιζε, η υδρόγειος δεν είχε ουρανό και πάλι το σπίτι του δεν φαινόταν..Α! και κατάλαβε πως ακόμη κι αν μπορούσε να μετρήσει την απόσταση με τον χάρακα, αυτή θα ήταν μια αποστασιούλα τόση δα. Γύρω στα τόσα εκατοστά.. Αποκλείεται να τον αγαπούσε τόσο λίγο η μαμά του..

- Τώρα; Τι θα κάνω; Μα βέβαια πώς δεν το σκέφτηκα από την αρχή; Θα ψάξω στο διαδίκτυο.

Το διαδίκτυο όμως δεν βοήθησε και πολύ τον Απορίωνα, μπερδεύτηκε με την αναζήτηση, δεν μπορούσε να βρει την απόσταση από το σπίτι του μέχρι τον ουρανό. Αλλά δεν το έβαλε κάτω. Ήξερε ποιος θα τον βοηθούσε. Η **Τρελένη** και ο **Παντογνωστήρας**. Αυτοί οι δύο ήξεραν τα πάντα. Ήξεραν ακόμη και πόσα πλήκτρα έχει το πιάνο του πιανίστα, ακόμη και πόσες χορδές έχει η κιθάρα του κιθαρίστα, ακόμη και πόσα απίδια πιάνει ο σάκος. Όλα τα ήξεραν, όλα, και σίγουρα θα ήξεραν πόσο είναι το πάρα πολύ, σίγουρα θα ήξεραν πόση είναι η απόσταση από το σπίτι του μέχρι τον ουρανό. Έτσι μια και πέντε έτρεξε στον υπολογιστή και έστειλε μήλ.

Η Τρελένη και ο Παντογνωστήρας πήραν αμέσως το μήλ του Απορίωνα και δεν άργησαν να φτάσουν στο σπίτι του.

- Τι συμβαίνει Απορίων; Έχεις απορία; Εμεις είμαστε εδώ για να σου δώσουμε οποιαδήποτε απάντηση. Ξέρουμε τα πάντα.. Ακόμη και πόσα πλήκτρα...
- Ναι ναι ξέρω, την διέκοψε ο Απορίων.. Χαίρομαι πολύ που είστε εδώ, χρειάζομαι την βοήθειά σας!

- Ρώτησέ μας ό,τι θες, θα σε βοηθήσουμε, είτε η Τρελένη κι άρχισε να τραγουδά μαζί με τον Παντογνωστήρα:

Είμαστε και οι πρώτοι βοηθάτορες

μας λες και αστειάτορες

Θα μας δεις και μαγαζάτορες

Τρελοί περιπετειάτορες

Είμαστε πρώτοι χορευτάδες

Και πολύ μακαρονάδες

Μα καθόλου τσαμπουκάδες

λατρευουμε τους λουκουμάδες

Μαζί μας θα γελάσεις

Θα γιορτάσεις θα ξεχάσεις

Το χρόνο θα τον χάσεις

Φίνα θα περάσεις

Αφού τελείωσαν το τραγούδι τους ο Απορίων άρχισε να τους εξηγεί το πρόβλημά του.

- Ακούστε. Ρώτησα την μαμά μου πόσο με αγαπάει και μου είπε πάρα πολύ. Και μετά την ρώτησα πόσο είναι αυτο το πάρα πολύ και μου είπε ότι είναι από έδω μέχρι τον ουρανό και πάλι πίσω. Πόσο είναι αυτό δηλαδή;
- Μμμμμ. Σκέφτηκε η Τρελένη. Ξέρουμε τα πάντα βέβαια αλλά αυτό είναι κάπως δυσκολάκι.. Φαντάζομαι ότι είναι τόσο όσο μια μαιμού αγαπά τα μαϊμουδάκια της ένας ελέφαντας τον ελεφαντάρα του και γενικα όσο όλες οι μαμάδες αγαπούν τα παιδάκια τους. Σε κάλυψα;
- Όχι. Δηλαδή πόσο είναι αυτό το τόσο;
- Δηλαδή αν σου πω **εκατόσα** χιλιάδες χιλιόμετρα θα καταλάβεις;
- Ναι. Σίγουρα!
- Ωραία. Ακου τότε. Ο ουρανός είναι ένας πλανήτης. Για να φτάσεις σε αυτόν τον πλανήτη πρέπει να περάσεις από τον πλανήτη Ερμή, μετά από τον Άρη και μετά από τον Κρόνο. Δηλ, πρέπει να διανύσεις... μμμμ...τρισεκατομμύρια και κάτι ακόμη χιλιάδες χιλιόμετρα. Και μετά πρέπει

να διπλασιάσεις αυτήν την απόσταση γιατί η μαμά σου είπε ότι σ αγαπάει μέχρι τον ουρανό και πάλι πίσω. Κατάλαβες;

- Όχι
- Μα γιατί όχι; Ήμουν σαφέστατη, ακριβέστατη και εκτενέστατη.
- Είναι δυσκολότερο, περιπλοκότερο και πολυπλοκότερο από όσο νομίζα.. τώρα τί θα κάνουμε;;
- Ουφ κουράστηκα με τις αποστάσεις, θέλεις να πάμε μια βόλτα;
- Ναι! Είπε χοροπηδώντας από την χαρά του ο Απορίων.

Έτσι οι τρεις τους ανέβηκαν στο ιπτάμενο **σαπουνάριο** του Παντογνωστήρα και ξεκίνησαν για ένα μεγάλο ταξίδι.

Πέρασαν πάνω απο **βουνολαγκάδια** από λιμνουπόλεις και θαλασσοπόλεις. Πέρασαν από την **Πουφμανία** αλλά έφυγαν πολύ γρήγορα από κει, και πιστεύω να κατάλαβες γιατί. Πέρασαν από την **Κουμπιμπία**, από όπου πήραν κι ένα **κουμπολόι** για ενθύμιο, που τους το χάρισε ένας **κουμπιδιάρης**. Έπειτα πέρασαν από το **Τουμπαλιστάν** όπου οι **Τουμπαλιστανοί** όλη την ώρα έκαναν τούμπες, ακόμη κι όταν μιλούσαν. Εκεί τους κέρασαν ένα γλυκό που το έλεγαν **τουμπαλωτό** κι όταν το έφαγαν άρχισαν κι εκείνοι να κάνουν τούμπες και **παρατούμπες**, τόσες πολλές τούμπες που ζαλίστηκαν και δεν μπορούσαν να βρουν το ιπτάμενο σαπουνάριο του Παντογνωστήρα. Αλλά τελικά αφού **ξετουμπιάστηκαν**, το βρήκαν και έκαναν μια περασιά από την **Σαρδαμία**.

Εκεί να δεις γέλιο. Στην Σαρδαμία είχαν ένα **σαρδαμικό** ρόφημα που το έλεγαν **σαρδαμάδα**, κι όταν έπιναν από αυτό έκαναν σαρδάμ. Άλλα ήθελαν να πουν κι άλλα έλεγαν. Να για παράδειγμα ήθελαν να πουν μόνος αλλά το έλεγαν πόνος, ήθελαν να πουν βράζω αλλά έλεγαν κράζω. Κι έτσι αντί να βράσουν ένα αβγό, του έβαζαν τις φωνές. Και όχι μόνο αυτό. Και τα ζώα ήταν λιγάκι...πως να το πω..ήταν **ζωομπερδεμένα**. Είδαν ένα **ελεπάντα**, ένα **ελαφίδι**, μια **χαμηλοπάρδαλη**, ένα **μαϊμουλάρι** κι ένα σωρό άλλα τέτοια περίεργα αλλά χαριτωμένα ζωάκια. Πέρασαν ακόμη κι από την Νέα **Μηλανδία** και γνώρισαν έναν **μηλόσοφο**, τον **Μηλομίδα** που δεν τους άφηνε σε ησυχία με τις **μηλοσοφίες** του. Τι ένα μήλο την **μηλομέρα** τον **μηλογιατρό** τον **μηλοκάνει** **μηλοπέρα**, τους έλεγε, τι **μηλοφύλαγε** το μήλο να **μηλοέχεις** το **μηλομισό**, τι το μήλο **μηλοκάτω** από την **μηλομηλιά** θα **μηλοπέσει** και άλλα τόσα που στο τέλος τον **μηλοβαρέθηκαν** κι έφυγαν άρων άρων. Εννοείται ότι από τη βιασύνη τους δεν κατάλαβαν για πότε έφτασαν στην **Ζουμπαλαιστίνη**

όπου χόρεψαν τόση ζούμπα μέσα σε ένα **ζουμπαστήριο** που στο τέλος έγιναν φοβεροί **ζουμποχορευτάδες**.

Ο επόμενος σταθμός τους ήταν στην **Ακιουλανία**. Εκεί βρήκαν δυο φίλους. Τον **Ακισίλαο** και την **Ουλαμπία**. Αυτοί οι δυο όμως όλη την ώρα μάλωναν γιατί ο Ακισίλαος ήθελε όλες οι λέξεις να τελειώνουν σε –άκι ενώ η Ουλαμπία ήθελε να τελειώνουν σε –ούλα. Για παράδειγμα,

Έλεγε ο Ακισίλαος:

*Γεια σου **Αποριωνάκι***

Με το ωραίο σου το παρεάκι

Πάρτε ένα γλυκάκι

Να τα πούμε λιγουλάκι

Έλεγε η Ουλαμπία:

*Γεια σου **Τρελενούλα***

Με την ωραία σου την παρεούλα

Πάρτε από μια παστούλα

Να τα πούμε στη ζεστούλα

Και αυτή η **ακιουλανοκόντρα** δεν σταματούσε ποτέ, με αποκορύφωμα τις **ακιουλανίδες** ημέρες όπου εκεί έδιναν τα ρέστα τους. Εκείνες τις ημέρες οι φωνές και τα μαλώματά τους ακούγονταν μέχρι την **Αραδέα**. Εκεί ζούσε ο **Αραμίδης ο Αραδέας**. Αυτός πάλι μιλούσε με το –αρα στο τέλος, ξάπλωνε όλη μέρα στην παραλιάρα του, με την καπελάρα του και την κοκτειλάρα του και τραγουδούσε:

Θέλω την ησυχιάρα μου

Στην μονή παραλιάρα μου

Αφήστε τις μαλωματάρες

Και καντε διακοπάρες

Ωραία είναι η ζωάρα

Πιάστε την ντεφάρα

Να πουμε τραγουδάρα

Και να κάνουμε γλεντάρα

Ο Παντογνωστήρας, Η Τρελένη και ο Απορίων αφού γέλασαν κάμποσο με την συμπεριφορά τους, τους αποχαιρέτησαν με την ευχή, **ευχάκι**, ευχούλα, **ευχάρα** να τα βρουν κάποτε και να ζήσουν χωρίς μαλωματάκια, **μαλωματούλες**, μαλωματάρες.

Επόμενος σταθμός στην βόλτα τους ήταν η **Αντιθετούπολη**. Εκεί βρήκαν και μια **ξεναγού**, την **Ξενοβία**, η οποία τους ενημέρωσε πως σε αυτήν την πόλη έπρεπε πάντα να μιλάς με τα αντίθετα. Δηλαδή αν κάποιος ήταν όμορφος έπρεπε να του πεις :

- τι άσχημος που είσαι.. για να καταλάβει ότι του λες πως είναι όμορφος. Αν του έλεγες :
- τι όμορφος που είσαι! τότε καταλάβαινε ότι τον έλεγες

άσχημο και δεν είχες καλά ξεμπερδέματα.. Έτσι για όση ώρα έμειναν εκεί άρχισαν να λένε:

- Μα τι παλιομάγαζο είναι αυτό..
- Πωπω ένα ανοστο φαγητό....
- Και τι **κακοσυνάτοι** άνθρωποι...
- Σκέτη αποτυχία ήταν αυτή η βόλτα.

Πριν αποχωρήσουν η Ξενοβία η ξεναγού τους είπε να περάσουν οπωσδήποτε και από την **Χαχανία**. Απίστευτο γέλιο έκαναν εκεί. Όλοι γελούσαν συνεχώς και χωρίς να ξέρουν το λόγο. Παντού, σε κάθε δρόμο υπήρχαν **γελιοτοποιοί** που έκαναν αστεία κι ακόμη κι αν αυτά που έκαναν δεν ήταν και πολύ αστεία, πάλι όλοι γελούσαν σαν να είχαν κολλήσει **χαχανίαση**. Αφού πόνεσε η κοιλιά τους από το γέλιο, είπαν να επιστρέψουν στο σπίτι του Απορίονα γιατί είχε αρχίσει να βραδιάζει. Στο δρόμο της επιστροφής έπιασαν και το τραγούδι:

Από την **Κουμπιμπία**
ως την **Τουμπαλία**
και από την **Ακιουλανία**
ως την **Χαχανία**

είδαμε **ελεπαντάκια**
ελαφιδάκια
χαμηλοπαρδαλάκια
μαϊμουλαράκια

μηλοσόφους
φιλοσόφους
γελιοσόφους
ζουμποσόφους

χορτάσαμε και **τουμποτά**
 γέλια και ζαχαρωτά
 χορούς και πανηγύρια
 και γυρίσαμε στα ίδια.

Ουφ, Πολύ ωραία βόλτα, είπε ο Απορίων. Πέρασα καταπληκτικά και καθόλου πληκτικά! Ευχαριστώ πολύ Τρελένη και Παντογνωστήρα. Αλλά τώρα στο θέμα μας..

- Πώς θα μάθω πόσο είναι αυτό το πάρα πολύ που ψάχνω;
- Απορίων αυτή η βόλτα που κάναμε ήταν μια τεράστια βόλτα σωστά;
- Σωστά. Η πιο μεγάλη που έκανα ποτέ.
- Ωραία, δείξε μου δέκα δάκτυλα.

Ο Απορίων άνοιξε τις παλάμες του κι έδειξε δέκα δάκτυλα στην Τρελένη. Εκείνη έπιασε το μεγάλο του δάκτυλο και του είπε:

- Όλη αυτή η βόλτα που κάναμε, είναι μόνο, το ένα δάκτυλο από τα δέκα που έχεις.
- Δηλαδή το ένα δέκατο, πετάχτηκε ο Παντογνωστήρας που μέχρι τώρα δεν είχε πει λέξη.
- Ναι, ούτε το ένα δέκατο, μπράβο Παντογνωστήρα.
- Και τι σημαίνει αυτό;
- Αυτό σημαίνει ότι το πάρα πολύ θα ήταν να είχαμε κάνει άλλες εννιά φορές την ίδια βόλτα.
- Δηλαδή άλλα εννιά δέκατα, πετάχτηκε και πάλι ο Παντογνωστήρας.
- Και μετά θα έπρεπε να διπλασιάσουμε αυτήν την απόσταση γιατί είναι και το «πάλι πίσω» στο παιχνίδι. Κατάλαβες;
- Μμμμμ όχι και τόσο πολύ..
- Μμμμμ μα γιατί; Ήμουν σαφέστατη, εκριβέστατη και εκτενέστατη...
- Και τώρα; Δεν θα μάθω ποτέ πόσο είναι το πάρα πολύ της αγάπης;
- Μάλλον πως δεν θα το μάθεις. Εμείς πρέπει να φύγουμε

Αν έχεις καμιά πιο εύκολη απορία στείλε μας μέηλ.. Ξέρουμε ακόμη και πόσα πλήκτρα...

- Ναι ναι ξέρω, είπε στενοχωρημένα ο Απορίων. Θα μου λείψετε πάρα πολύ..
- Αλήθεια Απορίων; Πόσο πάρα πολύ δηλαδή; Ρώτησε **γλυκονηρά** η Τρελένη και του έκλεισε το μάτι..

- Αντίο
- Στο επανιδείν φώναξε ο Παντογνωστήρας με την Τρελένη να στέλνει φιλία..

Ο Απορίων ξάπλωσε στο κρεβάτι του και κοίταζε την Τρελένη και τον Παντογνωστήρα να απομακρύνονται..

-Ίσως μερικά πράγματα να μην μπορείς να τα εξηγήσεις αλλά να τα νιώσεις, σκέφτηκε..

-Στο επανιδείν καλοί μου φίλοι, **φιλάκια, φιλούλες, φιλάρες**..ψιθύρισε με ένα νοσταλγικό χαμόγελο να σχηματίζεται στα χείλη του, κι έκλεισε τα μάτια του..για να παραδοθεί στην αγκαλιά του Μορφέα..

5.4. Ανάπτυξη δραστηριοτήτων

Ηλικία

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες είναι κατάλληλες για παιδιά προσχολικής ηλικίας (προνήπια και νήπια).

Εκτιμώμενη διάρκεια

Ο συνολικός χρόνος διεκπεραίωσης των δραστηριοτήτων υπολογίζεται στις 5 διδακτικές ώρες (όπου κάθε διδακτική ώρα υπολογίζεται από 20-30 λεπτά).

Συμβατότητα με το ΑΠΣ και το ΔΕΠΠΣ:

Συμβαδίζει με το ΔΕΠΠΣ γιατί είναι σύμφωνο με τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος και εξακτινώνεται στις εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές της Γλώσσας, των Εικαστικών και των Νέων Τεχνολογιών (ΤΠΕ).

Χώρος

Τα παιδιά εργάζονται μέσα στην τάξη, χωρισμένα σε ομάδες των 3-5 ατόμων όσο και με ολόκληρη την τάξη (ολομέλεια) κατά τη διάρκεια όλων των δραστηριοτήτων, και κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων με τις ΤΠΕ. Επειδή συνήθως κάθε τάξη διαθέτει έναν υπολογιστή όταν μια ομάδα εργαζεται σε αυτόν, οι υπόλοιπες ομάδες μπορούν να ασχολούνται με παράλληλες σχετικές δραστηριότητες.

Απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή

Για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων απαιτείται ένας ηλεκτρονικός υπολογιστής, στον οποίο η νηπιαγωγός έχει εγκαταστήσει το πρόγραμμα επεξεργασίας ήχου Audacity, το πρόγραμμα εγγραφής cd nero, το πρόγραμμα επεξεργασίας ήχου και εικόνας Movie Maker. Ακόμη χρειάζεται ένα cd player, cd εγγραφής, ένα mp3 (προαιρετικά) κι ένα μικρόφωνο. Επίσης χρήσιμα υλικά είναι οι μαρκαδόροι, οι ξυλομπογιές, οι δακτυλομπογιές, οι τέμπερες, τα πινέλα και τα χαρτόνια.

Σκοπός

Βασικός σκοπός της διδακτικής πρότασης είναι να αξιοποιηθούν οι νεολογισμοί του παραμυθιού ώστε να διευρυνθεί, δημιουργικά, η γλώσσα των νηπίων μέσα από την παραγωγή και την σύνθεση λέξεων, ακολουθώντας την φυσική πορεία της εξελισσόμενης γλώσσας των μικρών παιδιών.

Αφόρμηση

Ως αφόρμηση για την διεξαγωγή δραστηριοτήτων αποτελούν οι λεκτικές επινοήσεις των νηπίων στις αυθόρμητες ή οργανωμένες δραστηριότητες του σχολείου.

Στόχοι της εκπαιδευτικής παρέμβασης ως προς τα γνωστικά αντικείμενα:

Γλώσσα (προφορική επικοινωνία)

- Να ακούσουν και να κατανοήσουν μία διήγηση , μία ιστορία, και να αντλήσουν γλωσσο-επικοινωνιακές πληροφορίες.
- Να ενδυναμώσουν τη γλωσσική έκφραση με έμμεσο και βιωματικό τρόπο.
- Να φτιάχνουν δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις.
- Να αναπτύξουν την αφηγηματική τους ικανότητα.
- Να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο.
- Να εκφράζουν τις ιδέες τους και να συμμετέχουν σε συζητήσεις.
- Να διευρύνουν το λεξιλόγιό τους με σύνθετες και παράγωγες λέξεις.
- Να πειραματιστούν με τη γλώσσα φτιάχνοντας υποκοριστικά και μεγεθυντικά λέξεων.
- Να μπορούν να περιγράφουν
- Να αναπτύσσουν τον εκφραστικό τους λόγο για να μεταδίδουν μηνύματα
- Να αναπτύξουν το λογοτεχνικό τους λόγο μέσα από την κατασκευή ποιήματων κι αινιγμάτων

- Να διασκεδάσουν

Εικαστικά

- Να εξοικειωθούν με τα χρώματα
- να εκφραστούν δημιουργικά
- Να «πειραματιστούν με διάφορα υλικά και χρώματα , να μάθουν να εφαρμόζουν διάφορες τεχνικές για να ζωγραφίσουν
- Να χρησιμοποιούν με φαντασία διαφορετικά υλικά για να δημιουργούν

ΤΠΕ

- Να δοκιμάζουν και να χρησιμοποιούν λογισμικά Η/Υ για να επιτύχουν συγκεκριμένους σκοπούς
- Να μπορούν να ηχογραφούν δικά τους τραγούδια
- Να αποθηκεύουν αρχεία ήχου
- Να αναπτύξουν δεξιότητες χρήσης και αξιοποίησης των προγραμμάτων ήχου
- Να συνειδητοποιήσουν την σημασία της τεχνολογίας στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων σκοπών.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1η

«Σαρδαμοαινίγματα»

Αρχικά όλα τα παιδιά και η νηπιαγωγός κάθονται στην παρεούλα κυκλικά. Η νηπιαγωγός δείχνει στα παιδιά το εξώφυλλο, ρωτά τι βλέπουν, αν μπορούν να φανταστούν ποια είναι η ιστορία και τα παροτρύνει να εκφραστούν. Στην συνέχεια ξεκινά να διαβάζει το παραμύθι και μόλις τελειώσει την ανάγνωση, κάνει στα παιδιά κάποιες ερωτήσεις κατανόησης όπως «ποιοι ήταν οι ήρωες τις ιστορίας; Τι έψαχναν να βρουν; Που πήγαν; Ποιους συνάντησαν; Μίλησαν με κάποιους; Βρήκαν αυτό που έψαχναν; κτλ.». Στην συνέχεια η νηπιαγωγός εξηγεί στα παιδιά ότι εκεί στην Σαρδαμία που συνάντησαν πολλά ζώα και ανθρώπους περίεργους που έκαναν όλο Σαρδάμ, στο δρόμο η Τρελένη, ο Παντογνωτήρας και ο Απορίων έβγαλαν πολλά 'αινίγματα' και γελούσαν σε όλη την διαδρομή μέχρι να φτάσουν στην Ν.Μηλανδία. « Για παράδειγμα έλεγαν μεταξύ τους: Τί είναι αυτό, το οποίο έχει προβοσκίδα είναι

ασπρόμαυρο και τρώει μέλι;» *Το ελεπάντα* «Τι είναι αυτό, το οποίο έχει κέρατα και σέρνεται στο έδαφος;» *Το ελαφίδι*.. Έπειτα η νηπιαγωγός ρωτάει «Μπορούμε να χωριστούμε σε ομάδες και να κάνουμε κι εμείς τέτοια ανίγματα; Δεν θα τα πούμε όμως τις απαντήσεις στους άλλους για να προσπαθήσουν να τις βρουν. Μπροστά από κάθε αίγιμα θα βάζετε τη φράση *τι είναι αυτό το οποίο*..και θα περιγράφετε τη λέξη που σκεφτήκατε». Τα παιδιά μπορούν να σκεφτούν οποιαδήποτε λέξη ή να φτιάξουν μια δική τους λέξη και να προσπαθήσουν να δώσουν το νόημά της μέσω τέτοιων αιγιμάτων. Επίσης η νηπιαγωγός μπορεί να έχει ετοιμάσει εικόνες με διάφορα ζώα και αντικείμενα και κάθε ομάδα να κάνει τους δικούς της συνδυασμούς.

Δραστηριότητα 2η

«Μηλοχιονοϊστορίες»

Αφού τα παιδιά απαντήσουν στις παραπάνω ερωτήσεις η νηπιαγωγός ρωτά πάλι «Ποιος είναι αυτός ο οποίος θα έλεγε τη φράση «μήλο εδώ, μήλο εκεί, μήλο παραπέρα;». Τα παιδιά θα απαντήσουν ο *Μηλομίδης* αν το θυμούνται από το παραμύθι, κι εκείνη ξεκινάει την εξιστόρηση: «Θα σας πω κάτι που δεν το ξέρετε. Στην Ν.Μηλανδία όλοι έβαζαν πάντα μπροστά την λέξη μήλο γιατί ο Βασιλιάς Μηλόνιος είχε μια μηλοτρέλα κι έκανε αυτόν τον μηλονόμο. Οπότε αν κάποιος δεν ήταν μηλοσυμμορφωμένος η μηλοαστυνομία τον μηλομπουζούριαζε στην μηλοφυλακή. Μπορείτε φανταστείτε ότι βρίσκεστε στην Ν.Μηλανδία; Τί θα έπρεπε να κάνετε;» *Να μιλάμε με τη λέξη μήλο μπροστά*. «Ωραία, χωριστείτε σε ομάδες και κάθε ομάδα θα φτιάξει τη δική της ιστορία και θα την ζωγραφίσει σε χαρτόνι». Για να βοηθήσει στην ανάπτυξη της ιστορίας μπορεί να κάνει ερωτήσεις όπως: «ποιους μπορεί να συναντούσατε; τί ερωτήσεις θα τους κάνατε; Τί θα τρώγατε; Πού θα πηγαίνατε;...»Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες των 4-5 ατόμων και κάθε ομάδα έχει ένα μεγάλο χαρτόνι στο οποίο μπορεί να ζωγραφίζει την ιστορία του, να κάνει δηλαδή μια ζωγραφήγηση, με ό,τι υλικά ζωγραφικής επιθυμεί (ξυλομπογιές, μαρκαδόρους, ακριλικά χρώματα, δακτυλομπογιές κτλ) ώστε να την παρουσιάσει μετά στις υπόλοιπες ομάδες. Η νηπιαγωγός μπορεί να πει επίσης στα παιδιά ότι «Απέναντι από την Ν. Μηλανδία υπήρχε η Ν. Χιονινδία κι εκεί όλοι μιλούσαν με τη λέξη χιόνι μπροστά. Αν κάποια ομάδα θέλει μπορεί να φτιάξει την ιστορία της σαν να βρίσκεται στην Ν. Χιονινδία». Οπότε όποια ομάδα θέλει μπορεί να φτιάξει μια ιστορία, βάζοντας ως πρώτο συνθετικό τη λέξη 'χιόνι'.

Δραστηριότητα 3η

«Ποιηματ-άρα»

Μόλις η κάθε ομάδα παρουσιάσει την ιστορία της η νηπιαγωγός εξηγεί στα παιδιά τι συνέβη στον Αραδέα. «Ο Αραδέας παιδιά, επειδή δεν άντεχε τις ακιουλομαλωματάρες άλλο πια αποφάσισε να φύγει από την Αραδέα και όπως πήρε δρόμο και δρομάκι βρέθηκε που λέτε; στην Ν.Μηλανδία. Αλλά επειδή δεν συμμορφώθηκε με τον νόμο τον έβαλαν στην μηλοφυλακή. Εκεί στη μηλοφυλακή είχε πολύ χρόνο και αποφάσισε να γράφει ποιήματα για να περνά η ώρα του. Αλλά δεν μπορούσε να συγκεντρωθεί και πολύ, έγραφε έναν στίχο και τον άφηνε..Μπορούμε να τον βοηθήσουμε να ολοκληρώσει ένα ποίημα;» Λεει η νηπιαγωγός «Κοιτάζτε, έγραψε: ‘έφυγα από την παραλιάρα’ πως θα τον βοηθήσουμε; Μπορούμε να βρούμε έναν στίχο ακόμη;». Η νηπιαγωγός μπορεί να δώσει τον πρώτο στίχο και η κάθε ομάδα να φτιάξει τον δεύτερο, μετά τον τρίτο και μετά τον τέταρτο, δημιουργώντας έτσι μια στροφή. Στο τέλος θα ενώσουν τις στροφές και θα έχουν κάνει το ποίημα. Π.χ.

Έφυγα από την παραλιάρα
 Για να βρεθώ στη φυλακάρα
 Δεν έχω ούτε μια φιλάρα
 Να κάνω παρεάρα

Έφυγα από την παραλιάρα
 Δεν έχω ούτε φαγητάρα
 Ουτε και κοκτειλάρα
 Και με πιάνει βαρεμάρα

Έφυγα από την παραλιάρα
 Μου λείπει η θαλασσάρα
 Να απλώνω την κορμάρα
 Και να ακούω μουσικάρα

Δραστηριότητα 4η

«Ποιημα-τάκι, ποιηματ-ούλα»

Έπειτα η νηπιαγωγός εξηγεί στα παιδιά: «ο Αραδέας έγραψε ένα γράμμα στον Ακισίλαο και την Ουλαμπία, τους εξήγησε τι του συνέβη και τους έστειλε και το ποίημά του. Αλλά όπως ήταν φυσικό ο κάθε ένας τους το διάβασε με τον δικό του τρόπο. Πώς νομίζετε ότι το διάβασε ο Ακισίλαος και πως η Ουλαμπία;» Η νηπιαγωγός διαβάσει μια στροφή και τα παιδιά επαναλαμβάνουν σύμφωνα με τον τρόπο ομιλίας του καθένα. Π.χ. Ο Ακισίλαος λέει 'έφυγα από το παραλιάκι' ενώ η Ουλαμπία 'έφυγα από την παραλιούλα' Έπειτα ρωτάει η νηπιαγωγός: « Νομίζετε ότι ο Ακισίλαος και η Ουλαμπία απάντησαν στο γράμμα του Αραδέα; Αν ναι τι μπορεί να του έγραψαν; Λέτε να του απάντησαν κι αυτοί με ποίημα;» Αν τα παιδιά απαντήσουν ναι τότε η νηπιαγωγός τα παροτρύνει να σκεφτούν τι ποίημα θα μπορούσε να γράψει ο ένας και τι ο άλλος.. Έτσι τα παιδιά επιδίδονται στην γραφή ποιήματος με όποιον από τους δύο τρόπους επιθυμούν. Επειδή η γραφή είναι ακόμη δύσκολη δεξιότητα για τα παιδιά μπορεί να έχει ένα mp3 που θα καταγράφει τις ιδέες τους.

Δραστηριότητα 5^η

«Ποιηματο-γράφηση»

Όταν φτιάξουν τα ποιήματα η νηπιαγωγός λέει στα παιδιά: «Τι νομίζετε ότι μπορούμε να κάνουμε με τα ποιήματα που φτιάξατε; Μπορούμε να τα απαγγείλουμε; Μπορούμε να τα τραγουδήσουμε;» Το πιο πιθανό είναι τα παιδιά να πουν να το τραγουδήσουμε! «Και τι χρειάζεται ένα τραγούδι για να πούμε ότι είναι τραγούδι;» Χρειάζεται μουσική. «Και πως θα βρούμε μουσική;» Θα δημιουργηθεί ένας προβληματισμός και θα προσπαθήσουμε να βρούμε τη λύση όλοι μαζί. Τα παιδιά στη γωνιά της μουσικής έχουν διάφορα cd οπότε μπορούν να ανατρέξουν σε εκείνα, να ακούσουν κάποιες μουσικές και να δούν αν ταιριάζουν με το ποίημά τους. Ακόμη μπορούν να ανατρέξουν στην γωνιά που είναι ο υπολογιστής, να μουν στο youtube, να γράψουν τον τίτλο του αγαπημένου τους παιδικού τραγουδιού, να το ακούσουν και να δουν αν ταιριάζει η μουσική του. Πολλά παιδιά που έχουν επιρροές από την μουσική που ακουν στο σπίτι μπορούν να την προτείνουν. Μπορεί να είναι και ραπ ή ποπ μουσική. «Τώρα που βρήκαμε την μουσική; Πώς θα τραγουδήσουμε; Τί κάνουν οι τραγουδιστές; για σκεφτείτε..» Τα παιδιά θα απαντήσουν ότι τραγουδούν με μικρόφωνο και έχουν cd. Οπότε μαζί με την νηπιαγωγό προβληματίζονται για το πως

θα ηχογραφήσουν το ποίημά τους και πως θα το γράψουν σε cd. Τα παιδιά γνωρίζουν ήδη ότι οι εργασίες αυτές γίνονται στον υπολογιστή αλλά δεν γνωρίζουν το πως. Οπότε η νηπιαγωγός βοηθά σε αυτο. Τα παιδιά μπορούν να χωριστούν σε ομάδες των 4-5 ατόμων και κάθε ομάδα να ηχογραφήσει και να αποθηκεύσει μια στροφή με τη βοήθεια του λογισμικού αναπαραγωγής και επεξεργασίας ήχου Windows Movie Maker που είναι ενσωματωμένο στον υπολογιστή. Μετά η νηπιαγωγός μπορεί να επεξεργαστεί τη μουσική επένδυση στο πρόγραμμα επεξεργασίας ήχου Audacity και να προσθέσει τα ηχογραφημένα λόγια. Στην συνέχεια μπορούν να γράψουν το cd με το πρόγραμμα Nero.

Προέκταση της διδακτικής πρότασης.

Οι ιστορίες των παιδιών μπορούν να ενωθούν με το τραγούδι, να ηχογραφήσουν κι άλλα τραγούδια, να σκεφτούν ρόλους, να φτιάξουν στολές, να σχεδιάσουν σκηνικά και να ανεβάσουν ολόκληρη θεατρική παράσταση στο τέλος της χρονιάς.

6. Συμπεράσματα-προτάσεις

Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρηθεί να γίνει μια συνολική αποτίμηση της εργασίας εστιάζοντας στα βασικά σημεία. Αρχικά, αξίζει να σημειωθεί ότι οι νεολογισμοί στο έργο του Τριβιζά, στοχεύουν στην επικοινωνία του με τους μικρούς (και τους μεγάλους) αναγνώστες/ ακροατές. Οι περισσότερες από τις λέξεις που δημιουργεί, αποτελούνται από τμήματα της ίδιας της γλώσσας, αλλά αυτό που με μαεστρία καταφέρνει είναι η ανατροπή στη χρήση τους, έτσι ώστε να γίνεται αντιληπτό ότι η γλώσσα μας δίνει άπειρες δυνατότητες για δημιουργία, ενώ μπορεί να είναι και διδακτική, χωρίς να είναι με εμφανή τρόπο. Ένα ακόμη σημείο που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι κάθε νεολογισμός, εξυπηρετεί έναν συγκεκριμένο σκοπό στο πλαίσιο της ιστορίας που εντάσσεται κι έτσι εξηγείται το πλήθος των σύνθετων νεολογισμών και των συμφυρμών που συναντώνται στα έργα του. Τέλος είναι σκόπιμο να δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι η ‘γλώσσα’ του Τριβιζά έχει πολλά κοινά στοιχεία με την παιδική γλώσσα καθώς και στις δύο περιπτώσεις χρησιμοποιείται βάσει των ήδη κατακτημένων γλωσσικών δομών και των ίδιων βασικών κανόνων λεξικής δημιουργίας.

Έτσι, κρίνεται απαραίτητο να σχολιαστεί ότι τα παιδιά με την είσοδό τους στο νηπιαγωγείο, φέρνουν μαζί τους τις γλωσσικές γνώσεις που έχουν ήδη κατακτήσει από την επαφή με το περιβάλλον τους. Αυτό σημαίνει ότι είναι ικανά να αναπτύξουν το λόγο τους σε πολλές επικοινωνιακές καταστάσεις. Στην προσπάθειά τους όμως για επικοινωνία και εξελίσσοντας τη γλωσσική κατάκτηση, διευρύνουν συνεχώς τις γλωσσικές τους ικανότητες, χρησιμοποιώντας δημιουργικά τη γλώσσα και φτιάχνοντας νέες λέξεις. Αυτή η ικανότητα του παιδιού εξηγεί πολλά πράγματα για την παιδική γλώσσα γιατί μας δείχνει πως αυτή η γλωσσική δημιουργικότητα όχι μόνο δεν είναι τυχαία, αλλά συμφωνεί με τους κανόνες της ενήλικης νόρμας, ακολουθώντας μια χαρακτηριστική εξελικτική πορεία από την πλευρά του παιδιού.

Άρα, αυτό που θα πρέπει οι εκπαιδευτικοί να λαμβάνουν υπόψη όταν ακούν τις λεξιπλασίες των παιδιών, είναι πως δεν πρέπει να τις αντιμετωπίζουν ως λάθη, κυρίως στα πλαίσια του αυθόρμητου προφορικού λόγου γιατί όπως φάνηκε άλλωστε, η γλώσσα των παιδιών ακολουθεί μια φυσική πορεία εξέλιξης και οι λεξιπλασίες είναι ένα στάδιο από το οποίο πρέπει να περάσουν για να φτάσουν να μάθουν αργότερα την πρότυπη γλώσσα. Η διδασκαλία πρέπει να εμπλουτιστεί από ένα ερμηνευτικό και όχι αφοριστικό πνεύμα, και να οδηγήσει σε εναλλακτικούς εκπαιδευτικούς τρόπους προσέγγισης του γλωσσικού λάθους (Θεοδωροπούλου & Παπαναστασίου, 2001). Η γνώση λοιπόν για τη φυσιολογική εξέλιξη της παιδικής

γλώσσας μπορεί να διευκολύνει διδακτικές παρεμβάσεις στην ανάπτυξη του προφορικού λόγου ο οποίος έχει παραμεληθεί στο νηπιαγωγείο καθώς δόθηκε ιδιαίτερο βάρος στην ανάπτυξη του γραπτού λόγου (Μότσιου, 2014).

Έτσι κι αλλιώς στο νηπιαγωγείο η διδασκαλία της γραμματικής δεν έχει νόημα, καθώς τα παιδιά ακόμη βρίσκονται σε ένα στάδιο ανάπτυξης της γλώσσας τους. Γι αυτό «αντί του γραμματικοσυντακτικού φορμαλισμού που χαρακτηρίζει την παραδοσιακή διδασκαλία της γλώσσας, χρειάζεται να διδαχθούν οι δυνατότητες έκφρασης που παρέχει η γλώσσα με ουσιαστικό και ελκυστικό τρόπο» (Μουσένα & Ζέρβα, 2010: 4). Καλό είναι να δοθεί έμφαση στο 'τι' λένε τα παιδιά και όχι στο 'πώς' το εκφράζουν, γιατί αυτή η στάση μπορεί να οδηγήσει σε μια αλλαγή της αντίληψης για την μάθηση. Μόνο έτσι τα παιδιά θα μπορέσουν να δουν με άλλο «μάτι» την εκπαιδευτική διαδικασία, ενώ και οι πιο αδύνατοι μαθητές θα νιώσουν πιο άνετα και θα καταφέρουν συμμετέχοντας σε τέτοιες δραστηριότητες να εμπεδώσουν τη γνώση με διαφορετικό τρόπο (Παπακωστοπούλου, 2016).

Από την μια πλευρά η κατάκτηση της γλώσσας είναι ένα αγώνισμα του ίδιου του παιδιού, που την μαθαίνει μέσα σε κατάλληλες επικοινωνιακές συνθήκες αλλά ο ρόλος του δασκάλου από την άλλη πλευρά, είναι να δημιουργεί αυτές τις επικοινωνιακές καταστάσεις, στις οποίες θα εμπλέξει τον μαθητή, ώστε να ασκηθεί στη χρήση του κατάλληλου επικοινωνιακού κώδικα (Μπασλής, 2006).

Η νηπιαγωγός οφείλει να χρησιμοποιήσει αυτήν την τάση και ανάγκη των παιδιών για λεκτική έκφραση και να οργανώσει κατάλληλες δραστηριότητες που θα οδηγήσουν στην προσωπική δημιουργία. Όλα αυτά γεννούν βιώματα, έννοιες, δημιουργούν ανάγκες επικοινωνίας που προάγουν τη γλωσσική ικανότητα (Ματσαγγούρας, 1983).

Σε αυτό το εγχείρημα, εξίσου σημαντική είναι και η συμβολή της λογοτεχνίας, που κινείται στο ίδιο μήκος κύματος, με τη γλώσσα των παιδιών, γιατί όπως απέδειξε η έρευνα για την δημιουργία των νεολογισμών από τον Τριβιζά, ο τρόπος με τον οποίο κάνει νεολογισμούς, μοιάζει κατά πολύ με τον τρόπο που τα παιδιά φτιάχνουν νέες λέξεις/νεολογισμούς. Αυτό μας δείχνει ότι η λογοτεχνία, σέβεται την εξελισσόμενη γλώσσα των παιδιών, αξιοποιεί τη γλωσσική δημιουργικότητά τους, και συμβάλλει στον εμπλουτισμό και την διεύρυνσή της. Τα έργα του Τριβιζά αποτελούν έναν θησαυρό που μπορεί να αξιοποιηθεί κατάλληλα, ώστε μέσα από το φαινομενικά παράλογο, και με την σχεδίαση κατάλληλων δραστηριοτήτων, να προκύψει το έλλογο. Δηλαδή οι εκπαιδευτικοί ίσως πρέπει να δοκιμάσουν να

φτάσουν στο αποτέλεσμα που επιθυμούν, ακολουθώντας την αντίστροφη διαδικασία στην εκπαιδευτική πράξη. Με αυτόν τον τρόπο, μέσα από την έκπληξη, το χιούμορ, την ανατροπή, το σχολείο φεύγει από τα στενά δεσμά του διδακτισμού και ανοίγει νέους δρόμους στου μικρούς μαθητές να ανακαλύψουν τη δημιουργική πλευρά της γλώσσας, και μέσα από το παιχνίδι, τα αινίγματα, την ανάπτυξη ιστοριών κτλ., να την κατακτήσουν δημιουργικά και να αντλήσουν ευχαρίστηση από αυτό.

Όταν στην εκπαιδευτική διαδικασία θέτουμε ως στόχο την ανάπτυξη της φαντασίας και δημιουργικότητας των παιδιών, αλλά στην πορεία δε λαμβάνουμε υπόψη τα γλωσσικά ερεθίσματα που μας δίνουν τα παιδιά και είτε διορθώνουμε τους νεολογισμούς, είτε τους αγνοούμε, τότε βάζουμε ένα λιθαράκι στην μη επίτευξη του στόχου και κατ' επέκταση συμβάλλουμε στην έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά των παιδιών για δημιουργία.

Ίσως στην πραγματικότητα θα πρέπει να αναρωθήσουμε τι είναι σωστό και τι όχι στην γλώσσα καθώς αλλάζει διαρκώς και η γλωσσική αυτή αλλαγή δεν προλαβαίνει να καταγραφεί στα λεξικά, που αποτελούν δείκτη της νόρμας (Θεοδωροπούλου & Παπαναστασίου, 2001). Γι αυτό, το λόγο είναι καλό να αντιμετωπίζουμε τις λεξιπλασίες των παιδιών με δεκτικότητα καθώς είναι, τουλάχιστον, αξιέπαινο το γεγονός ότι τα παιδιά προσπαθούν με κάθε τρόπο να επικοινωνήσουν ανακαλώντας και αξιοποιώντας τις βαθιές και βασικές γλωσσικές γνώσεις που διαθέτουν. Κι αυτό δείχνει ότι, οι ήδη κατακτημένες γλωσσικές τους δομές διευρύνονται σημαντικά (Αλεξίου, 2007).

Συμπερασματικά, είναι σκόπιμο να αναφερθεί ότι ο Τριβιζάς σε μια συνέντευξή του είχε πει ότι τα περισσότερα μαθήματα είναι κουραστικά και βαρετά. Η διαδικασία της μάθησης θα μπορούσε να γίνει πολύ περισσότερο ελκυστική αν μπολιαζόταν με χιούμορ και φαντασία (Τριβιζάς, 2015). Η παρούσα διπλωματική εργασία προσδοκά να συνεισφέρει στην ανατροπή της άποψης αυτής του βαρετού σχολείου και να δώσει κίνητρο στους εκπαιδευτικούς, να δοκιμάσουν μια διαφορετική προσέγγιση της γνώσης, επιστρατεύοντας την δημιουργική και ευχάριστη πλευρά της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Αθανασίου, Λ. (2001). *Γλώσσα - Γλωσσική Επικοινωνία και Διδασκαλία στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Ιωάννινα: Πανεπιστημιακές εκδόσεις.
- Αλεξίου, Β. 2010. Η συμβολή των λεκτικών επινοήσεων στη γλωσσική καλλιέργεια των νηπίων. Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.) *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου «Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)»* Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika>
- Αλεξίου, Β. (2007). *Η νηπιακή γλώσσα, λεκτικές επινοήσεις και φραστικές τεχνικές*. Αθήνα: Αφοί Κυριακίδη.
- Αναγνωστόπουλος, Β. (1994). *Γλωσσικό υλικό για το Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Αναγνωστοπούλου Δ. (2002). *Λογοτεχνική πρόσληψη στην προσχολική και Πρωτοβάθμια εκπαίδευση*, Αθήνα: Πατάκης.
- Αναγνωστοπούλου, Δ. (2001). Λογοτεχνία και νηπιαγωγείο: Συγκοινωνούντα δοχεία δημιουργικότητας. Στο Κούρτη, Ε. (επιμ.), *Η έρευνα στην προσχολική εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (1986). *Η νεολογία στην Κοινή Νεοελληνική*. Στο Αποστολίδου, Β. & Χοντολίδου, Ε. (επιμ.), *Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής*: 56-59. Θεσσαλονίκη: Γιώργος Δαρδάνος.
- Αντωνοπούλου, Α. (2006). Η δημιουργικότητα και η μέτρησή της στην προσχολική ηλικία. *Επιστήμες της αγωγής*, 8, 53-60.
- Βαλάση, Ζ. (2001). *Εισαγωγή στη μελέτη της λογοτεχνίας και των βιβλίων για παιδιά*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Βασιλειάδου Έ. (1988). *Το παιδί της προσχολικής ηλικίας και το παραμύθι. Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί*. Εισηγήσεις στο Β΄ Σεμινάριο του κύκλου του Ελληνικού παιδικού βιβλίου. Αθήνα: Καστανιώτη.

- Βορριά, Π., Κιοσέογλου, Γ., Ντούμα, Μ., Λιμναίου, Ν., Ιωσηφίδου, Β., & Σκεπετάρη, Σ. (2015). Η γλωσσική ανάπτυξη σε παιδιά προσχολικής ηλικίας: Ερευνητικά δεδομένα από τη χρήση ψυχομετρικών εργαλείων. *Παιδαγωγική επιθεώρηση*, 43.
- Becker, J. (2006). A child's invention of new words. – In: J. S. Peccei (ed.). *Child language: A resource book for students*. Routledge, 2006, 134–147.
- Berman, R.A. (2000). Children's innovative verbs versus nouns: Structured elicitations and spontaneous coinages. In Menn, L., Bernstein-Ratner, N. (eds.). *Methods for studying language production*, pp. 69-92. Lawrence Erlbaum Associates].
- Bredenkamp, S., & Copple, C. 1998. *Καινοτομίες στην Προσχολική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Bruner, J. S. (1962). The conditions of creativity. In *Contemporary Approaches to Creative Thinking, 1958*, University of Colorado, CO, US; This paper was presented at the aforementioned symposium.. Atherton Press.
- Chomsky, N. (1965). *Aspect of the theory of syntax*. Cambridge: MIT Press.
- Γιαννικοπούλου, Α. Α. & Χατζηγεωργίου, Ι. (2002). Παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο και φυσικές επιστήμες (σελ. 10-23). Στο Γ. Καμάλης, Α. Κατσίκης (Επιμ.). *Σχολική Γνώση και Διδασκαλία στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Τομ. Β'. Ιωάννινα.
- Γιαννουλοπούλου, Γ. (2012). *Νεολογισμός*. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση http://www.greeklanguage.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/lemma.html?id=96#colabbr01
- Γκάνιος, Γ. (2006). *Δημιουργικό άτομο: παράμετροι της προσωπικότητας του*. Παρουσιάστηκε στο 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ. Ι. Ε. Π. ΕΚ.). Αθήνα, 13-14 Μαΐου.
- Γκίβαλου- Κατσίκη, Α. (1995). *Το θαυμαστό ταξίδι. Μελέτες για την παιδική λογοτεχνία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Γκλιάου- Χριστοδούλου, Ν. (χ. χ). *Λογοτεχνία και διαθεματική προσέγγιση στο νηπιαγωγείο: νέος τρόπος προώθησης της δημιουργικότητας των παιδιών*. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση http://www.pi-schools.gr/content/index.php?lesson_id=300&ep=371

- Clark, E.V. & Berman, R.A. (1984). Structure and use in the acquisition of word-formation. *Language*, 60, 547-590.
- Clark, E.V. (1993). *The lexicon in acquisition*. Cambridge University Press.
- Clark, E.V. (2000). Coining new words: Old and new word forms for new meanings. In Menn, L., Bernstein-Ratner, N. (eds.). *Methods for studying language production*, pp. 53-69. Lawrence Erlbaum Associates.
- Clark, E. V. (2005). Creativity in language. In K. Brown (ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (2nd edn): 270-273. London: Elsevier.
- Clark, E. V. (2009). *First language acquisition*. Cambridge University Press.
- Cohen, E. G. (1994). Restructuring the classroom: Conditions for productive small groups. *Review of educational research*, 64(1), 1-35.
- Craft, A., McConnon, L., & Matthews, A. (2012). Child-initiated play and professional creativity: Enabling four-year-olds' possibility thinking. *Thinking Skills and Creativity*, 7(1), 48-61.
- Δελώνης, Α. (1986). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία. 1835 – 1985: Από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ηράκλειτος.
- Δερβίσης Σ. (1998). *Η δημιουργική σκέψη και η δημιουργική διδακτική διαδικασία*. Θεσσαλονίκη: Ιδιωτική έκδοση.
- Duffy, B. (1998). *Supporting Creativity and Imagination in the Early Years*. Buckingham: Open University Press.
- Eimas, P. D. (1985). The perception of speech in early infancy. *Scientific American*, 252(1), 46-52.
- Gardner, H. (1993). *Creating minds*. New York: Basic Books.
- Guilford, J. P. (1950). "Creativity". *American Psychologist*, 5, 444-454.
- Guilford, J. P. (1956). The structure of intellect. *Psy-chological Bulletin*, 53, 267 - 293.
- Guilford, J. P. (1967). Creativity: Yesterday, today and tomorrow. *The Journal of Creative Behavior*, 1(1), 3-14.

- Θεοδωροπούλου, Μ., & Παπαναστασίου, Γ. (2001). *Το γλωσσικό λάθος*. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_d11/index.html
- Θεοδωροπούλου, Έ. (2009). *En búsqueda de la filosofía en la literatura: complicaciones pedagógicas. Αναζητώντας τη φιλοσοφία στη λογοτεχνία: εκπαιδευτικές επιπλοκές*.
- Janssen, Maarten (unpublished) *Orthographic Neologisms: selection criteria and semiautomatic detection*. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση <http://maarten.janssenweb.net/Papers/neologisms.pdf>
- Καλλέργης, Η. (1995). *Προσεγγίσεις στην παιδική λογοτεχνία*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Καλογήρου, Τ. (1999). *Τέρψεις και ημέρες ανάγνωσης*. Αθήνα: Ι.Μ.Π.
- Κανάκης, Ι. (2006). *Η οργάνωση της διδασκαλίας -μάθησης με ομάδες εργασίας: Θεωρητική θεμελίωση νκαι πρακτική εφαρμογή*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Κανατσούλη, Μ. (2001). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας. Σχολικής και προσχολικής ηλικίας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Κατή, Δ. (1992). *Γλώσσα και επικοινωνία στο παιδί*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Κατσίκη, Α. (1994). *Παιδική λογοτεχνία. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Κατσούδα, Γ., & Νάκας, Θ. (2013). *Όψεις της Νεολογίας: Σύμφυση και Επανετυμολόγηση*. Αθήνα: Πατάκη.
- Κιτσαράς, Γ. (2001). *Προσχολική Παιδαγωγική*. (2^η εκδ.) Αθήνα: Ιδίου
- Κόλλια, Ε. (2014, Φεβρ.). Οι νεολογισμοί ως στοιχείο ύφους στο μυθιστόρημα Μαριάμπας του Γιάννη Σκαρίμπα. *Χρόνος*, (10). Ανακτήθηκε από την διεύθυνση <http://www.chronosmag.eu/index.php/ll-lgs-s-f-s-ths-p-g-sp.html> στις 18/07/2016.
- Κουβέλας, Η., & Πορποδας, Κ. Δ. (1995). *Μια πολυεπιστημονική θεώρηση της γλώσσας*. Πάτρα: Πανεπιστημιακές εκδόσεις.
- Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Α. (1989). Δημιουργικότητα. *Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια / Λεξικό* (τομ. 3, σελ. 1337). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Lehrer, A. (2006). Neologisms. *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 590-93.

- Lewis, M. (1993). *The lexical approach* (Vol. 1, p. 993). Hove: Language Teaching Publications.
- Lucas, B. (2001). Creative teaching, teaching creativity and creative learning. *Creativity in education*, 35-44.
- Lyotard, J. F. (1988). *The Differend: Phrases in Dispute*. University of Minnesota: Minneapolis.
- Μαθιουδάκης, Ν. (2012). Ποιητικοί Νεολογισμοί Στην ‘Οδύσεια’ Του Νίκου Καζαντζάκη: Χιλιάδες αθησαύριστες λέξεις αναζητούν την ταυτότητά τους. Στο Ζ. Gavriilidou, Α. Efthymiou, Ε. Thomadaki & Ρ. Kambakis-Vougiouklis (Επιμ.). *Selected papers of the 10th ICGL*, pp. 905-918. Komotini/Greece: Democritus University of Thrace.
- Μαλαφάντης, Κ. Δ. (2011). *Το παραμύθι στην εκπαίδευση: Ψυχοπαιδαγωγική διάσταση και αξιοποίηση*. Αθήνα: Διάδραση.
- Ματσαγγούρας, Η. (1983). Γλωσσική ανάπτυξη και αγωγή κατά την προσχολική ηλικία. *Γλώσσα* 1, 39- 48.
- Ματσαγγούρας, Η. (1987). *Ομαδοκεντρική διδασκαλία και μάθηση. Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας κατά ομάδες*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). Διεπιστημονικότητα, διαθεματικότητα και ενιαιοποίηση στα νέα Προγράμματα Σπουδών: Τρόποι οργάνωσης της σχολικής γνώσης. *Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 19-36.
- Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η διαθεματικότητα στη Σχολική Γνώση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2004). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Μήτσης, Ν. (1996). *Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος. Από τη Θεωρία στη διδακτική πράξη*. Αθήνα, Gutenberg.
- Μήτσης, Ν. (2001). *Διδακτική του Γλωσσικού Μαθήματος. Από τη Γλωσσική Θεωρία στη Διδακτική Πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μοσχονάς, Σ. (2010). *Η γλώσσα- Η πρότυπη γλώσσα*. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση http://greeklinguistics.blogspot.gr/2010/04/blog-post_11.html#ixzz4Viyjn1cc

- Motsiou, E. (2012). Lexical innovations (neologisms) in children's speech: Evidence from Greek. *Contrastive Linguistics* 2, 22-31. St. Kliment Ochridski University Press.
- Μότσιου, Ε. (2014). *Γλωσσική ανάπτυξη και κατευθύνσεις για τη διδακτική πράξη*. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση <http://literacy.gr/sites/default/files/anapty3h%20glwssas.pdf>
- Μότσιου, Ε. (υπό εκδ.). Νεολογικές κατασκευές στον αυθόρμητο λόγο ρωσόφωνων και ελληνόφωνων παιδιών: μια πρώτη προσέγγιση. *Γλωσσολογία*.
- Μουμουλίδου, Μ.(2006). *Η Παιδαγωγική του σχεδίου εργασίας στην προσχολική εκπαίδευση: Θεωρητικό πλαίσιο και πράξη*. Αθήνα: Τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδανός.
- Μουσένα, Ε., & Ζέρβα, Μ. (2010). Η άνοδος της προφορικότητας στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Στο 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο *Μαθαίνω πώς να μαθαίνω*. Ελληνικό Ινστιτούτο Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ε.Ε.Π.Ε.Κ.) 7, 8 & 9 Μαΐου 2010.
- Μπασλής, Γ. (2003). *Η κατάκτηση της γλώσσας από το παιδί*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Μπασλής, Ν. Γ. (2006). *Εισαγωγή στη διδασκαλία της γλώσσας. Μια σύγχρονη ολιστική προσέγγιση*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Μωυσιάδης, Θ., & Κατσούδα, Γ. (2011). Ο ρόλος της λαϊκής ετυμολογίας στη διδασκαλία της ορθογραφίας . *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 31, 351-356.
- Νάκας, θ., & Κατσούδα, Γ. (2015). Ζητήματα γλωσσ(ολογ)ικής ορολογίας. Στο *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία*. ΕΛΕΤΟ – 10ο Συνέδριο. Αθήνα, Νοέμβριος, 49- 62. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση http://www.eleto.gr/download/Conferences/10th%20Conference/Papers-and-speakers/10th_01-14-09_NakasThanasis-KatsoudaGeorgia_Paper2_V01.pdf
- Νημά, Ε.(2004). Γλωσσική ανάπτυξη και διδασκαλία. *Επιστημονικό βήμα* .(τομ. 3). 15- 30.
- Ντολιοπούλου, Ε. (2006). *Σύγχρονες τάσεις της προσχολικής αγωγής*. Αθήνα: Δαρδανός.
- Ντούλια, Α. (2010). Διδάσκοντας μέσα από τα παραμύθια: Δυνατότητες – όρια – Προοπτικές. Στο *Μαθαίνω πώς να μαθαίνω*. Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.Ε.Κ.), 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Μάιος, 2010, 1-10.

- Nykytchenko, K. P. (2015). To the problem of definition of ‘occasionalism’ among the basic notions of neology. [Науковий вісник № 3 / 2015](http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhivnomerov/2014/NV_2014_1/NV_2014_1.pdf) (Naukovij Visnik, No 3, 2015) at http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhivnomerov/2014/NV_2014_1/NV_2014_1.pdf
- Ξανθάκου, Π. (1998). *Η Δημιουργική Σκέψη και Μάθηση: Ένα πρόγραμμα εφαρμογής δημιουργικών μεθόδων στο μάθημα της γλώσσας* (Διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.
- Ξωχέλλης, Π. (1985). *Θεμελιώδη προβλήματα της παιδαγωγικής επιστήμης*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Παπαδάτος, Γ. (2009). *Παιδικό Βιβλίο και Φιλαναγνωσία. Θεωρητικές αναφορές και προσεγγίσεις –Δραστηριότητες*. Αθήνα: Πατάκη.
- Παπαδημητρίου, Α. (2014). Η παιδαγωγική και διδακτική αξιοποίηση της λογοτεχνίας. Στο Α. Παπαδημητρίου (επιμ), *Ο Μαγικός κόσμος της Λογοτεχνίας*: 13-20. Καβάλα: Σαΐτα.
- Παπαηλιού, Χ. (2005). *Η ανάπτυξη της γλώσσας. Θεωρητικές προσεγγίσεις και ερευνητικά δεδομένα από την τυπική και αποκλίνουσα γλωσσική συμπεριφορά*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Παπακωστοπούλου, Π. (2016). *Όψεις της νεολογίας στην παιδική λογοτεχνία: η διδακτική αξιοποίηση της σύμφυρσης και της επανετυμολόγησης στις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου* (Διπλωματική εργασία). Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα.
- Παπανικολάου, Ρ. & Τσιλιμένη, Τ. (1992). *Η παιδική λογοτεχνία στο νηπιαγωγείο. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Παπαντωνάκης, Γ. (2007). *Ευγένιος Τριβιζάς: Παραμύθια από τη χώρα των χαμένων χαρταετών*. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση <http://keimena.ece.uth.gr/main/t6/arthra/tefxos6/downloads/papantonakis.pdf>
- Παπάς, Γ. (1989). *Η πληροφορική στο σχολείο: Υλικό, Λογισμικό, Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών*. Αθήνα.
- Παππάς, Α. (2003). *Υπογλώσσα*. Αθήνα: Καστανιώτη.

- Πήτα, Ρ. (1998). *Ψυχολογία της γλώσσας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ράλλη, Α. (2005). *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ράπτης, Α., & Ράπτη, Α. (2001). *Μάθηση και διδασκαλία στην εποχή της Πληροφορίας*, τόμος Α΄ και Β΄. Αθήνα : Ράπτης Α.
- Ροντάρι, Τ. (1985). *Η Γραμματική της φαντασίας*. Αθήνα: Τεκμήριο.
- Σαββίδου, Π. (2012). *Γλωσσικά λάθη σε λεξικές μονάδες με λόγια κλίση: Η περίπτωση των επιθέτων σε- ης,- ης,- ες*. Πρακτικά 6ης Συνάντησης Εργασίας Μεταπτυχιακών Φοιτητών του Τμήματος Φιλολογίας Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2011.
- Sefertzi, E. (2000). *Creativity*. Report produced for the EC funded project INNOREGIO: dissemination of innovation and knowledge management techniques. Stockholm: School of Economics in Riga.
- Σολομωνίδου, Χ. (1999). *Εκπαιδευτική τεχνολογία : μέσα, υλικά : διδακτική χρήση και αξιοποίηση*. Αθήνα : Καστανιώτη
- Σπανός, Γ. (2002). Η γλώσσα ως προσδιοριστικός παράγοντας της διδασκαλίας της λογοτεχνίας στη Νεοελληνική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Στο: Αποστολίδου, Β. & Χοντολίδου Ελένη, (επιμ.). *Λογοτεχνία και Εκπαίδευση* (σελ. 69-74). Θεσσαλονίκη: Τυποθήτω- Γιώργος Δαρδάνος.
- Σταυρίδου, Χ., & Κυβιρτζίκης, Ε.(2012). Παιχνίδια με τις λέξεις: Η περίπτωση της Θέτης Χορτιάτη. *Διαδρομές (108)*. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση <http://www.zarifeios.gr/dimosieuseis-ekpaideutikwn-menou/45->
- Sternberg, R. J. (2007). *Γνωστική Ψυχολογία* (1η εκδ.). (Ξανθάκου Γ., Καΐλα Μ., Επιμ., & Βραχωρίτου Ι., Μεταφρ.) Αθήνα: Ατραπός.
- Sternberg, R. J. (2006). The nature of creativity. *Creativity research journal*, 18(1), 87-98.
- Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. (1991). An investment theory of creativity and its development. *Human development*, 34(1), 1-31.

- Τάφα, Ε. (2001). *Ανάγνωση και γραφή στην προσχολική εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Τζουριάδου, Μ. (1995). *Ο λόγος του παιδιού της προσχολικής ηλικίας*. Θεσσαλονίκη: Προμηθεύς.
- Torrance, E. P. (1972). *Can We Teach Children to Think Creatively?*.
- Τριβιζάς, Ε. (2015, Σεπτ. 11). Ευγένιος Τριβιζάς : «Το σχολείο θέλει χιούμορ και φαντασία». *Press Republica*. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση <http://www.presspublica.gr/trivizas-to-sxoleio-thelei-xioumor-kai-fantasia/>
- Τριλιανός, Αθ. (1997). *Η κριτική σκέψη και η διδασκαλία της*. Αθήνα: Τελέθριον
- Vernon, P. E. (1989). The nature-nurture problem in creativity. In *Handbook of creativity* (pp. 93-110). Springer US.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind and Society: the Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Φλωρά, Α. (χ. χ.). Η συμβολή της λογοτεχνίας στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση <http://www.pasyvn.gr/el/thematikes-enotites/goneis/paidagogika/236-simvouli-ths-logotexnias-sth-glwssiki-anaptixi-tou-paidiou.html>.
- Φραγκουδάκη, Α. (2007). *Γλώσσα του σπιτιού και γλώσσα του σχολείου*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε από την διεύθυνση: <http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3231/937.pdf>
- Χαραλαμπόπουλος, Α. 1985. Γλωσσολογία και διδασκαλία της μητρικής γλώσσας. *Γλώσσα* 9, 39-53.
- Χατζησαββίδης, Σ. (1999). Γλώσσα και Λογοτεχνία: ο λογοτεχνικός και ο μη λογοτεχνικός λόγος. Στο Αποστολίδου, Β. & Χοντολίδου, Ε. (επιμ.), *Λογοτεχνία και εκπαίδευση* (σελ. 56-59). Θεσσαλονίκη: Γιώργος Δάρδανος.
- Χατζησαββίδης, Σ. (2002). *Η Γλωσσική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο. Δραστηριότητες για την καλλιέργεια της επικοινωνιακής ικανότητας και του γραμματισμού*. Θεσσαλονίκη: Βανιάς.

Χατζησαββίδης, Σ., & Χατζησαββίδου, Α. (2011). *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α', Β', Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ

Χριστοφιδέλλη, Σ. (2016). Η παιδική λογοτεχνία και ο εγγραμματισμός στην προσχολική ηλικία. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2015(2)*, 1555-1566.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.

Τα έργα του Ε.τριβιζιά, από τα οποία απομονώθηκαν οι νεολογισμοί, είναι:

1. Από την σειρά παραμυθιών «Η Χαρά και το Γκουντούν»
 - Τριβιζιάς, Ε. (2002). *Οι τρεις αποκριατικές κορδέλες*. Αθήνα: Πατάκης.
 - Τριβιζιάς, Ε. (2015). *Η μεγάλη φαγούρα*. Αθήνα: Πατάκης.
 - Τριβιζιάς, Ε. (2015). *Το ανώνυμο γράμμα*. Αθήνα: Πατάκης.
 - Τριβιζιάς, Ε. (2013). *Το πάρτυ των καγκουρό*. Αθήνα: Πατάκης.
 - Τριβιζιάς, Ε. (2013). *Ο υπέροχος σκουπιδοτενεκές*. Αθήνα: Πατάκης.
 - Τριβιζιάς, Ε. (2015). *Οι δώδεκα ομπρέλες*. Αθήνα: Πατάκης.
 - Τριβιζιάς, Ε. (2002). *Το μυστικό της μαξιλαροθήκης*. Αθήνα: Πατάκης.
 - Τριβιζιάς, Ε. (2002). *Το βουνό της τύχης*. Αθήνα: Πατάκης.

2. Από την σειρά παραμυθιών «Παραμύθια από τη χώρα των χαμένων χαρταετών»
 - Τριβιζιάς, Ε. (2001). *Ο Ιγνάτιος και η γάτα*. Αθήνα: Καλέντης.

3. Από την σειρά Αντιπολεμικών Παραμυθιών «Μπαμ, Μπουμ, Ταρατατζουμ!»
 - Τριβιζιάς, Ε. (2006). *Ο πόλεμος των Ούφρων και των Τζούφρων*. Αθήνα: Μίνωας.
 - Τριβιζιάς, Ε. (2007). *Ο πόλεμος της Ωμεγαβήτας*. Αθήνα: Μίνωας.
 - Τριβιζιάς, Ε. (2007). *Ο πόλεμος της χαμένης παντόφλας*. Αθήνα: Μίνωας.
 - Τριβιζιάς, Ε. (2007). *Η Φάλαινα που τρώει τον πόλεμο*. Αθήνα: Μίνωας.

4. Από τις Ιστορίες από το νησί των Πυροτεχνημάτων
 - Τριβιζιάς, Ε. (1984). *Το απίθανο τσίρκο του Μανόλη*. Αθήνα: Κέδρος.
 - Τριβιζιάς, Ε. (1985). *Η χώρα χωρίς γάτες*. Αθήνα: Κέδρος.
 - Τριβιζιάς, Ε. (1986). *Ο λαίμαργος τουνελόδρακος*. Αθήνα: Κέδρος.
 - Τριβιζιάς, Ε. (1985). *Ο ναυαγός Κοκκινοτρίχης*. Αθήνα: Κέδρος.

- Τριβιζάς, Ε. (1986). *Ο τάυρος που έπαιζε πίπιζα*. Αθήνα: Κέδρος.
 - Τριβιζάς, Ε. (1986). *Ο φωτογράφος Φύρδης Μίγδης*. Αθήνα: Κέδρος.
5. Από την Σειρά Έμμετρων Παραμυθιών «Τα Μακρουλά Μικρούλικά»
- Τριβιζάς, Ε. (2000). *Η πινεζοβροχή*. Αθήνα: Κέδρος.
6. Από τα «Χριστουγεννιάτικα Παραμύθια»
- Τριβιζάς, Ε. (2000). *Ο Αϊ-Βασίλης στη φυλακή με τους 83 αρουραίους*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
 - Τριβιζάς, Ε. (2003). *Φρικαντέλα, η μάγισσα που μισούσε τα κάλαντα*. Αθήνα: Καλέντης.
7. Από την σειρά παραμυθιών « Εμπρός λοιπόν όλοι μαζί»
- Τριβιζάς, Ε. (2014). *Η Κούλα η κατσικούλα με την κόκκινη κουκούλα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
 - Τριβιζάς, Ε. (2014). *Η Ρενάτα η Γάτα με τη ροζ ριγέ γραβάτα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
 - Τριβιζάς, Ε. (2014). *Ο Χάρυ το μοσχάρι και το μαγικό λυχνάρι*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
8. Από τα «Παραμύθια με τους αριθμούς»
- Τριβιζάς, Ε. (1998). *Ο Άρης ο Τσαγγάρης*. Αθήνα: Μίνωας.
 - Τριβιζάς, Ε. (2012). *Η Φιφή και η Φωφώ οι φαντασμένες φάλαινες*. Αθήνα: Μίνωας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Οι νεολογισμοί όπως γράφτηκαν στο αρχείο (word).

1. Ο Αι Βασίλης στην φυλακή με τους 83 αρουραίους

- Μπισμπιρίκος
- Πιτσιφιόγκος
- Πιτσιφιούγκα
- Μπουμπούκα (κοπέλα μπουκωμένη με μελομακάρονα)
- Κάγκελος (όνομα διευθυντή φυλακής)

2. Η Χαρά και του Γκουντούν (το μυστικό της μαξιλαροθήκης)

- Γκουντούν
- Γκουντουνοφάγος
- Φεγγαροπολτό
- Γκουντουνοφωνή
- Λουκουμόσκονη
- Νοστιμολούχουδη
- Λιχουδοπικάντικη
- Παγόκαστρο

3. Η Φιφή και η Φωφώ, οι φαντασμένες φάλαινες

- Φώφτι-φώφτι
- Περασμένα χωνεμένα
- Πασιφούγκιος ωκεανός (pacific ocean)

4. Πινεζοβροχή

- Μπαλονοχώρα
- Πινεζοψιχάλα
- Πινεζόμπορα
- Πινεζοκατακλυσμός
- Μπαλονοτράμ
- Μπαλονογιατροί

5. Η Κούλα η κατσίκούλα με την κόκκινη κουκούλα

- Μπαρμπουνιές (μπαρμπούνι + μπουνιές)
- Χασμουριγιάμα
- Λουκουμοκουραμπιεδόσκινη
- Μπεζέδες (μπεζ+ μεζέδες)
- Λουκουμοκουραμπιεδομπεζεδόσκινη

6. Η Ρενάτα η Γάτα με τη ροζ ριγέ γραβάτα

- Παπαρουνί
- Βατραχί
- Ντροπαλούλη
- Ασδρουμπαχάν Μπακλαβαδουψ (βασιλιάς)
- Πιπίνος
- Ρουγούνισμα
- Ξουξούνισμα

7. Ο Χάρν το μοσχάρι και το μαγικό λυχνάρι

- Πιλαφιμ Παχουλουλ (σουλτάνος)
- Χαλβαδένια (αμμουδιά) χαλβάς + χρυσαφένια
- Παραπανόπανος (παραπάνω + πάνο)
- Χαλβάη (Χαλβάς + Χαβάη)
- Κουφέιτ

8. Ο πόλεμος της χαμένης παντόφλας

- Σβουριστάν (βασίλειο)
- Σβουριμάρ (βασιλιάς)
- Μαργαριταρόρυζο
- Φεγγαραχτίδες
- Φσουλιστάν
- Φασουλιμάρ

- Καμαριμάρ (όνομα Καμαρώτου)
- Τζουμ Ατζούμ Ταρατατζούμ (όνομα στρατηγού)
- Τριμπουφλαβία
- Τριμπουφλαβόζοι
- Πισπιριπ
- Πατατίας Πατατρακ
- Κουραμάνα
- Μπιμπικίσου
- Τελευταιοτάτη
- Τραχανοκέφαλο
- Πιτσουρόμυαλο
- Παντοφλο-λαγωνικό
- Ρούμπες (τριπλές τούμπες)
- Φούμπες (τούμπες σε φουντωτό γρασίδι)

9. Ο πόλεμος της Ωμεγαβήτας

- Σοκολατινικά
- Γάλφα
- Μέλτα
- Χέψιλον
- Ωμεγάλη
- Ωμεγαλοπρέπεια
- Ωμέγαρο
- Ωμεγαλεία
- Ωμεγαλακτομπούρεκα
- Ωμεγάντια
- Ωμεγαλόνια
- Αλφαντασμένο
- Αλφακές
- Αλφασόλια
- Αλφάβα
- Καπατρακιά

- Ωμεγαβήτα
- Αλφασκόμηλο
- Αλφαρυγίτιδα
- Ωμεγαβητική σειρά
- Η μάχη του Βηταρλώ
- Γραμματοπαρέα
- Μελανοπνιγμένο
- Ωμεγαλομανίες

10. Ο Άρης ο τσαγγάρης

- Φεγγαρομπογιά
- Φεγγαροκλωστή
- Πανταχταποδιακή Βυθού (ομάδα)
- Οκταποδιές
- Παντουφλωμένος γάτος

11. Ο πόλεμος των Ούφρων και των Τζούφρων

- Τζουφροφάγος
- Ουφροφάγος
- Μολύβιος Καλοξυσμένος
- Ουφρόνιος
- Τζουφρόνιος
- Μπαρούτιος Μπαρούτ
- Αρμαγελαδούλα
- Βλακουινος
- Καταμπουζουκωσουμε
- Καραμουζιστής

12. Ο Ιγνάτιος και η Γάτα

- Φουρφουρμβέργη
- Αρχιξεσκονιστής
- Αδικοφαγωμένων (ποντικών)

- Τρανόκαρδος (πολύ θαρραλέος)
- Μπισκοτεκ
- Δοκτορ Λυσσαλέων (κτηνίατρος)
- Πασπαταβίστι (λουδοβίκος)
- Γραντζουνίλδη (όνομα Γάτας)
- Πισσόμαυρη (γάτα)
- Ποντικογιαγιάδες

13. Η φάλαινα που τρώει τον πόλεμο

- Βαραδουάη

14. Η Χαρά και το Γκουντούν (Οι δώδεκα ομπρέλες)

- Μουσαφέξαλα (μουσακάς και κουραφέξαλα)
- Ταβανόσκουπα
- Γκουντουνοσακός
- Κύριος παρατέταρτος
- Κύριος παραπέντες
- Κύριος φουσκωνεις-ξεφουσκώνεις (ποδηλατάς)
- Κύριος Ψιγάλας Μουσκίδης (ομπρελάς)
- Γκουντουνο-ίχνη

15. Η χαρά και το γκουντούν (η μεγάλη φαγούρα)

- Γκουντουνογραφίες
- Λιχουδιστάν
- Ζαχάρα

16. Η Χαρά και το γκουντούν (ο υπέροχος σκουπιδοτενεκές)

- Ζαρζουέλα
- Πυρ-πυρ (όνομα πυροσβέστη)
- Κουφετοβόλα(κανόνια)
- Χιονοπαγωνάδα

17. Η Χαρά και το γκουντούν (το ανώνυμο γράμμα)

- Γκουντούνοφ (Γκουντουνοφάγος στα ρώσικα)
- Κουμασιλάνδη

18. Η χαρά και το γκουντούν (Οι τρεις αποκριάτικες κορδέλες)

- Ισπεπονία
- Χασμουριστάν
- Θαλασσόδεντρο
- Ψιμνία
- Κανγκουριστάν
- Πιπερού
- Πασπαταβίστι (λουδοβίκος)
- Τρενινταντ (τρένα να σφυρίζουν)
- Κουνουπακιστάν
- Τρομαζονίου (ζούγκλα)
- Βραχμάνινοφ (δράκος)
- Εβούλσιος (όνομα ταύρου)
- Παταραγονία
- Μασουλία
- Πανζουρλανδία
- Λιχουδιστάν
- Αυγατηγανιστάν
- Ντολμαδία
- Κουμασιλάνδη

19. Η Χαρά και το γκουντούν (το πάρτυ των Καγκουρό)

- σκαντζιαρχείο
- κοτιγιόν

20. Ο Ταύρος που έπαιζε πίπιζα

- Κοσμαγάπητος

- Ελ Πεπόλδο ντε Θαλούθας ντε Βερέγγας ντε Βεράντας
- Ελ γκρουμ (ο γκρουμ του ξενοδοχείου)
- Αμαλασούνθα
- Ποζίτα Ντολόρες Μαμασίτα Μασουλίτα
- Ελ Μιγκουέλ Εσχροκερδόν Ντε Παραδιόν
- Κουβαρντάδες (που πληρώνουν με κουβέρτες)
- Λος τριλιλό ντε τραλαλά (ωδείο)

21. Το απίθανο τσίρκο του Μανώλη

- Πλιτσιπλίτς (όνομα σαλιγκαριού)
- Φονφον (φλογεροπαίκτης)
- Ούζι-μπούζι (όνομα χιονανθρώπου)
- Χόνκι –πόνκι (όνομα κλόουν)
- Λάμπης Λαμπίκος (μεταξοσκώληκας)
- Στραπατσούλης (όνομα σκιάχτρου)
- Βενιαμιν τσίμα τσίμα Αμπεμπαμπλόμ (νάνος που έτρωγε κουραμπιέδες και μεγάλωνε)

22. Ο Λαίμαργος Τουνελόδρακος

- Τουνελόδρακος
- Τρένιταντ (χώρα των τρένων)
- Τρενοβόρων (συνομοταξία)
- Τσιφ-τσιφ
- Τσιφ-πουφ
- Πιφ-πιφ
- Παφ-τσαφ
- Πουφ-πουφ
- Τσαφ-παφ
- Πουφ-τσιφ
- Βαγκον Λι
- Καπνικαρέα (περιοχή της τρένιταντ)

- Κα Αμαξοστοιχίδου (η μαμά τουτσαφ-τσαφ)
- Έχε τα φανάρια σου 14 (όπως τα μάτια σου 14)
- Κα Σιδηροδρόμου (μαμά Βαγκον Λι)
- Τρενάθηκες; (όπως τρελάθηκες;)
- Τρενοτανγκο
- Τσουφ-τσουφτετέλι

23. Ο ναυαγός κοκκινοτρίχης

- Φαλαιοσωστικό
- Καρυδωνία (ακτή Καρυδωνίας)
- Μπαγασητικό Πέλαγος
- Κόμης Κουνκουν
- Κόμισσα Κουνκουνίτα
- Πουκιπόν (όνομα άσπρου ελέφαντα)

24. Η χώρα χωρίς γάτες

- Φομφάη
- Τα Πιρουνέα βουνά
- Γατοφακο-Φακογατοχώρα

25. Ο φωτογράφος Φυρδης- Μίγδης

- Φυρδης- Μίγδης
- Παμφαγία (χώρα)
- Προσταρατσώνεται

26. Η Χαρά και το Γκουντούν (το βουνό της τόχης)

- Ζαρζουέλα (ζουρλή μάγισσα)

27. Φρικαντέλα. Η μάγισσα που μισούσε τα κάλαντα

- Φρικαντέλα Ζαρζουέλα Σαλμονέλα Στρυφνίνη

- Κακαμαράκια
- Κακάθια
- Μπουκακάκια
- Κακάβρυτα
- Κακαματιανό
- Πορτοκακάδα
- Κακαμάκι
- Ζήσαν αυτοί κακά κι εμείς χειρότερα
- Κάκαντα
- Σκουπιδόπαιδα
- Σκουπιδοπουλάκια
- Ανεμοτριγωνόσκαλα
- Νυχτεριδόσουπα
- Κακυντικά
- Κακώδια
- Κακαμπούρια
- ζεστό καλάο(δηλ κακάο)

